

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τα αίτια του Πολέμου του Κοσόβου και η επέμβαση του ΝΑΤΟ

Παρασκευή Γιαννακοπούλου

ΜΘ19003

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΙΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Πειραιάς, 2022

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο/Η Γιαννακοπούλου Παρασκευή βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Η δηλούσα,

Παρασκευή Γιαννακοπούλου

The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Signed,

Paraskevi Giannakopoulou

Αφιερώνεται στους γονείς μου,

Σταυρούλα και Παναγιώτη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σημαντικοί όροι: Κόσοβο, Σερβία, ΝΑΤΟ, Ηνωμένα Έθνη, πόλεμος

Ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου καθώς και η επέμβαση του ΝΑΤΟ το 1999 αποτέλεσε ένα μείζον ζήτημα, ιδιαίτερα για την ευρύτερη Βαλκανική περιοχή η οποία υπέστη διατάραξη ισορροπίας και σταθερότητας, καθώς όμως και για τα κράτη που την περιβάλλουν, με αποτέλεσμα τα αίτια του πολέμου αλλά και η επέμβαση να γίνονται αντικείμενο ενδιαφέροντος προς ανάλυση.

Η ανθρωπιστική παρέμβαση θεωρήθηκε απαραίτητη για την λήξη του πολέμου και την αποφυγή χειρότερων συνεπειών για τις συμβαλλόμενες χώρες αλλά και για το σύνολο της Ευρώπης.

Τα ιστορικά γεγονότα, από την περίοδο του Τίτο και έπειτα, αποτέλεσαν τον προάγγελο της σύγκρουσης ανάμεσα σε Κόσοβο και Σερβία. Η βιβλιογραφική έρευνα αναλύει τις διαφορές των εννοιών του πολέμου και της επέμβασης σε γενικότερο πλαίσιο, ενώ πιο συγκεκριμένα αναλύονται οι στρατηγικές κινήσεις τόσο της Σερβίας και του Κοσόβου, όσο και του ΝΑΤΟ, πριν αλλά και μετά τις αεροπορικές επιδρομές. Εν συνέχεια, παρουσιάζονται οι λόγοι που οδήγησαν τον ΝΑΤΟ να προχωρήσει σε ανθρωπιστική επέμβαση. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στις συνθήκες, κάτω από τις οποίες το Διεθνές Δίκαιο αναλύει την ανθρωπιστική επέμβαση καθώς και την συμβολή των Ηνωμένων Εθνών σε αυτήν. Ακολούθως, παρουσιάζεται σε νομικό πλαίσιο η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών και η θεωρία της νόμιμης άμυνας.

Ωστόσο ο κύριος στόχος της ανθρωπιστικής επέμβασης του ΝΑΤΟ επετεύχθη και ο πόλεμος έληξε, ακόμα και αν η απόφαση του ΝΑΤΟ δεν στηρίχθηκε στην τυπική διαδικασία που προβλέπει ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την αδειοδότηση από το Συμβούλιο Ασφαλείας.

ABSTRACT

Key words: Kosovo, Serbia, NATO, United Nations, war

The Kosovo war and NATO's intervention in 1999, have been major issues especially for the broader Balkan area, which suffered a disturbance of balance and stability, as well as its surrounding nations. For this reason, the cause of this war and the intervention itself has been subjects of great interest for further analysis.

The humanitarian response was deemed necessary to end the war and to prevent the involved states, as well as Europe, from being afflicted further from the negative consequences of the conflict.

The historical facts, from the period of Tito and thereafter, are considered to be a precursor to the hostilities between Kosovo and Serbia. The bibliographic research analyses the differences between the notion of war and intervention in a broader context, while more specifically, Serbia, Kosovo and NATO's strategies are being explored before and after the bombing incursions that took place.

Following the reasoning behind NATO's humanitarian intervention presented, the conditions, as determined by the United Nations, under which a humanitarian response can take place, are also mentioned as well as their role in such a response. Finally, the legal framework of the principles of self-determination and self-defence of nations are properly examined.

However, it must be noted that the main objective of NATO's intervention was accomplished, and the war ended, even if NATO's decision to interfere had not been approved by the Security Council, as is the formal due process prescribed by the United Nations.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ανδρέα Λιαρόπουλο για την καθοδήγηση του και τις πολύτιμες συμβουλές του από την αρχή της εργασίας μου. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον Καθηγητή κύριο Αθανάσιο Πλατιά καθώς και τον Επίκουρο Καθηγητή κ. Ιωάννη Κωνσταντόπουλο με την ιδιότητα των μελών της τριμελούς επιτροπής.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, για την αμέριστη στήριξη που μου παρείχε, ώστε να συνεχίσω ακαδημαϊκά τις σπουδές μου. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω ολόψυχα τον αρραβωνιαστικό μου Κωνσταντίνο για την αδιάκοπη βοήθεια, την στήριξη και τις πολύτιμες συμβουλές.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	
ABSTRACT	
Ευχαριστίες.....	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ιστορική Αναδρομή	1
1.1 Περίοδος Τίτο 1945-1980	1
1.2 Το Κοσσυφοπέδιο και η άνοδος του Μιλόσεβιτς κατά την περίοδο 1986-1990	3
1.3 Η αρχή και τα κύρια γεγονότα του Πολέμου	5
Κεφάλαιο 2: Θεωρητικό πλαίσιο	13
2.1 Ορισμός του πολέμου	13
2.2 Ορισμός της επέμβασης	17
2.3 Ανάλυση της στρατηγικής προσέγγισης Σερβίας και Κοσόβου	21
2.4 Η στρατηγική προσέγγιση του NATO	28
2.5 Η έναρξη των εχθροπραξιών	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Πρακτικό πλαίσιο	33
3.1 Τα αίτια του πολέμου από την πλευρά της Σερβίας και του Κοσόβου	33
3.2 Οι λόγοι που οδήγησαν το NATO στην επέμβαση	41
3.3 Πλευρά Διεθνούς Δικαίου	47
3.3.1 Ανθρωπιστική επέμβαση	47
3.3.2 Αρχή της Αυτοδιάθεσης.....	52
3.3.3 Νόμιμη Άμυνα.....	54
3.3.4 Ηνωμένα Έθνη.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Μεταπολεμική περίοδος	58
4.1 Το τέλος του πολέμου	58
4.2 Αποτελέσματα και Συμπεράσματα	64
Επίλογος	67
ΠΗΓΕΣ	68
Ελληνική Βιβλιογραφία:	68
Ελληνική Αρθρογραφία:.....	69
Ξένη βιβλιογραφία:.....	69
Ξένη Αρθρογραφία και Ιστότοπος:	71

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εν λόγω εργασία στοχεύει κατά κύριο λόγο στην αναγνώριση και την ανάλυση των αιτιών του πολέμου του Κοσόβου και την επέμβαση του ΝΑΤΟ στις 24 Μαρτίου του 1999, ως ένα κομμάτι της νεότερης Ευρωπαϊκής Ιστορίας που απασχόλησε αρκετά τα διεθνή δρόμενα.

Η δομή της εργασίας διαχωρίστηκε σε δύο κύριους άξονες, την θεωρία και την πράξη. Στο πλαίσιο της θεωρίας αναλύθηκαν δύο βασικοί ορισμοί, του πολέμου και της επέμβασης, καθώς και οι στρατηγικές προσεγγίσεις των τριών συμβαλλόμενων μερών, της Σερβίας, του Κοσόβου και του ΝΑΤΟ. Εν συνεχεία, στο πρακτικό πλαίσιο, αναφέρθηκαν τα αίτια του πολέμου από την πλευρά, τόσο της Σερβίας και του Κοσόβου, όσο και του ΝΑΤΟ με ενδελεχή και λεπτομερή ανάλυση υπό το πρίσμα του Διεθνούς Δικαίου και τον ιδιαίτερο ρόλο που κατείχε ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών. Ακολούθως, γίνεται αναφορά στην αμέσως μεταπολεμική περίοδο στο Κόσοβο σχετικά με την διοίκηση και την αυτοδυναμία του, καθώς αναλύονται τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα του πολέμου.

Το πρώτο κεφάλαιο, αναλύει την μακροχρόνια διαμάχη ανάμεσα σε Σέρβους και Αλβανόφωνους Κοσοβάρους, από την μεταπολεμική Γιουγκοσλαβία μέχρι και τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο, που αποτελείται βέβαια από διάφορα ιστορικά γεγονότα όπως επί παράδειγμα οι πόλεμοι της Σλοβενίας, της Κροατίας και της Βοσνίας, με αποτέλεσμα το Κόσοβο να αποζητά όλο και πιο έντονα την ανεξαρτησία του.

Το δεύτερο κεφάλαιο, θα απασχολήσει με δύο ορισμούς, του πολέμου και της επέμβασης. Εν ολίγης, ο πόλεμος αποτελείται από μια σειρά ενόπλων μαχών, όμως αποτελεί έναν όρο πολυδιάστατο, σε συνάρτηση με αυτό που θεωρείται δεδομένο. Η επέμβαση ωστόσο, συγκεκριμένα η ανθρωπιστική, στοχεύει στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όμως παράλληλα, για να συμβεί είναι απαραίτητη η αδειοδότηση από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, κάτι που δεν συνέβη ποτέ στην συγκεκριμένη περίπτωση. Εν συνεχεία, διερωτώνται οι λόγοι, για τους οποίους το ΝΑΤΟ αναγκάστηκε να επέμβει, αφήνοντας την πρότερη αμυντική στρατηγική που είχε υιοθετήσει στο ευρύτερο μεταψυχροπολεμικό πλαίσιο, περνώντας στην επιθετική στρατηγική στην περίπτωση του Κοσόβου, με την έναρξη των αεροπορικών επιδρομών.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα μελετηθούν τα αίτια του πολέμου, τόσο από την πλευρά της Σερβίας, όσο και του Κοσόβου, σε κρατικό και συστημικό επίπεδο, καθώς και οι λόγοι που οδήγησαν το ΝΑΤΟ στην ανθρωπιστική επέμβαση. Το θέμα της ανθρωπιστικής επέμβασης θα μελετηθεί εκτενώς από την πλευρά του Διεθνούς Δικαίου, σε σχέση με την ανθρωπιστική επέμβαση και τις συνθήκες υπό τις οποίες συμβαίνει, καθώς και σε συνάρτηση με την αρχή της αυτοδιάθεσης, την νόμιμη άμυνα αλλά και τον καίριο ρόλο των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναφερθεί το τέλος του πολέμου, το οποίο σφραγίστηκε με την Συνθήκη του Κουμάνοβο, καθώς θα γίνει αναφορά και στην προσωρινή διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών, ως ο μόνος ουδέτερος παράγοντας για ισορροπία και σταθερότητα στην περιοχή. Ακόμα, θα παρατεθούν τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα του πολέμου.

Γενικά, ο εν λόγω πόλεμος αποτελεί ένα μελανό σημείο της νεότερης Βαλκανικής και Ευρωπαϊκής Ιστορίας, καθώς παράλληλα θέτει ισχυρά ερωτήματα γύρω από την ενέργεια της επέμβασης σχετικά με μελλοντικές όμοιες καταστάσεις. Το θέμα λοιπόν του Πολέμου του Κοσόβου αποτελεί ένα ζήτημα, που ακόμα και στη σημερινή πραγματικότητα, επιφέρει σειρά προβληματισμών και ερωτημάτων, όπως είναι τα αίτια του πολέμου και η επέμβαση του ΝΑΤΟ, δυο θέματα που αποτελούν τον πυρήνα της παρούσας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ιστορική Αναδρομή

1.1 Περίοδος Τίτο 1945-1980

Καθ' όλη την διάρκεια του 20ου αιώνα υπήρχαν εντάσεις και διαπληκτισμοί ανάμεσα στην αλβανική και την σερβική κοινότητα του Κοσόβου οι οποίες δεν δίστασαν να εκδηλωθούν έως και σε βιαιοπραγίες. Ειδικότερα στον Α' Βαλκανικό Πόλεμο από το 1912 έως το 1913, αλλά και κατά τη διάρκεια του Α' και Β' Παγκοσμίου Πολέμου, εκδηλώθηκαν οι εν λόγω βιαιοπραγίες.

Από εκείνη την περίοδο και έπειτα, ο Τίτο έκανε πιο έντονη την παρουσία του στο γενικότερο πλαίσιο και παρασκήνιο με την σοσιαλιστική κυβέρνηση, καταστέλλοντας τον εθνικισμό στην Γιουγκοσλαβία. Ίδρυσε αυτόνομες κυβερνήσεις στην επαρχία, όπως το Κόσοβο και τα Μετόχια αλλά και η περιοχή της Βοϊβοντίνας. Οι πράξεις αυτές όμως είχαν ως συνέπεια την αποδυνάμωση αλλά και τη μείωση, της ισχύος της κύριας δημοκρατίας της ίδιας της Σερβίας.

Σημαντικά έτη αποτέλεσαν το 1945 και το 1956. Επί του πρώτου δηλώθηκε επίσημα η αυτονομία του Κοσόβου με τότε σύνταγμα της Σερβίας και επί του δεύτερου, ένα μεγάλο μέρος Αλβανών κατέληξαν κατηγορούμενοι για κατασκοπεία και υπέστησαν δίκη στο Κόσοβο. Το 1968 οι φοιτητικές διαδηλώσεις στο Βελιγράδι έστειλαν ηχηρό μήνυμα στο Κόσοβο επί ματαίω, καθώς τα πράγματα ηρέμησαν, τελικά, από τις γιουγκοσλαβικές δυνάμεις ασφαλείας. Τότε ήταν που ο Τίτο αναγκάστηκε να παραδεχτεί κάποια φοιτητικά αιτήματα, κυρίως όσα αναφέρονταν στην εκπροσώπηση των Αλβανών στα γιουγκοσλαβικά αλλά και σερβικά κρατικά όργανα, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα την αλβανική γλώσσα.

Ενώ το 1969, υπήρξε έτος τεράστιας οικονομικής και πολιτικής κρίσης για την τότε Γιουγκοσλαβία λόγω του χάσματος που υπήρχε από το κυβερνητικό πρόγραμμα οικονομικής μεταρρύθμισης μεταξύ Βορρά και Νότου, όντας ο πρώτος πλούσιος και ο δεύτερος φτωχός. Παράλληλα, η σερβική Ορθόδοξη Εκκλησία απαίτησε από τον κλήρο της να κάνει συλλογή στοιχείων για τα συνεχιζόμενα προβλήματα των Σέρβων

του Κοσόβου με απώτερο σκοπό την πίεση της κυβέρνησης του Βελιγραδίου, επιδιώκοντας την προστασία των συμφερόντων των Σέρβων της Γιουγκοσλαβίας.

Σημαντικό γεγονός αποτέλεσε η ίδρυση του Πανεπιστημίου της Πρίστινας το 1970 ως ανεξάρτητο πλέον τμήμα από το Πανεπιστήμιο Βελιγραδίου. Ενώ τέσσερα χρόνια αργότερα επήλθε η αναβάθμιση του πολιτικού καθεστώτος του Κοσόβου λόγω του νέου Γιουγκοσλαβικού συντάγματος, το οποίο παρείχε διάφορα πολιτικά δικαιώματα. Την εποχή εκείνη Κόσοβο και Βοϊβοντίνια έγιναν επαρχίες, έχοντας έδρα στην ομοσπονδιακή προεδρία, συνέλευση, κεντρική τράπεζα αλλά και αστυνομικό σώμα, που σημαίνει ότι κατείχαν τις πιο σημαντικές εξουσίες μιας πλήρους δημοκρατίας αλλά και τις πιο βασικές.¹

Όταν στην αρχή της δεκαετίας του ογδόντα ο Τίτο πέθανε φέρνοντας πολιτική αναταραχή και αστάθεια, η οποία εξελισσόταν συνεχώς λόγω του υπέρμετρου εθνικισμού που μάστιζε την χώρα συνάμα με την οικονομική κρίση της τότε εποχής, την εξουσία εξακολουθούσε να την κατέχει το Κομμουνιστικό Κόμμα. Το 1981 σημειώθηκαν διάφορες αναταραχές και διαδηλώσεις από την φοιτητική κοινότητα του Πανεπιστημίου της Πρίστινας.² Το αποτέλεσμα αυτών των γεγονότων οδήγησε την Προεδρία τη Γιουγκοσλαβίας στην απόφαση να στείλει αστυνομικές δυνάμεις ενώ είχε κηρύξει κατάσταση έκτακτης ανάγκης, αφήνοντας πίσω μεγάλο αριθμό θυμάτων. Λόγω αυτών των αναταραχών από τους Αλβανούς του Κοσόβου, χιλιάδες Σέρβοι έφυγαν από το Κόσοβο και μετοίκησαν στην κεντρική Σερβία.³

Η τότε κυβέρνηση της Σερβίας συνεπακόλουθα αποφάσισε να μειώσει την εξουσία των Αλβανών στην επαρχία δημιουργώντας παράλληλα ένα σχέδιο προπαγανδιστικής εκστρατείας το οποίο παρουσίαζε την απομάκρυνση των Σέρβων από την επαρχία ως αποτέλεσμα της αύξησης του αλβανικού πληθυσμού και όχι λόγω κακής οικονομικής κατάστασης. Η τότε γιουγκοσλαβική αστυνομία ανακάλυψε και διέλυσε 33 εθνικιστικούς σχηματισμούς, καταδικάζοντας περίπου 280 άτομα και κατάσχοντας κρυμμένα όπλα και προπαγανδιστικό υλικό.⁴

---

¹ Tim Judah, *Kosovo: War and Revenge*, (New Haven and London: Yale University Press, 2000). p. 38

² The Associated Press, *"Minorities Leaving Yugoslav Province Dominated by Albanians"* October 17, 1981

³ Sabrina P. Ramet, *Central and Southeast European Politics Since 1989*, (Cambridge University Press, 18 February 2010). P.368

⁴ Financial Times, *"Police fail to crush resistance in Kosovo"*, (London) February 5, 1982

Ένα χρόνο μετά, ένας αριθμός κληρικών της Σερβίας αναρωτήθηκαν ανοιχτά για τον λόγο που η σερβική Εκκλησία σιώπησε αντί να απαντήσει με κάποιο τρόπο, με κάποια καμπάνια κατά του εμπρησμού, της καταστροφής, και φυσικά της βεβήλωσης των ιερών προσκυνημάτων του Κοσόβου, προκαλώντας το ενδιαφέρον της πρωτεύουσας. Όλο αυτό προκάλεσε και το ενδιαφέρον των τότε μέσων ενημέρωσης τα οποία έκαναν λόγο για δίωξη των Μαυροβουνίων και των Σέρβων, και συνεπώς οι Σέρβοι εθνικιστές θεώρησαν ότι το Κοσσυφοπέδιο διώκει τους ίδιους τους Σέρβους.

Γενικά η δεκαετία του 1980 ήταν αρκετά δύσκολη για το Κοσσυφοπέδιο λόγω της υπέρμετρης έκφρασης εθνικισμού αλλά και από την έντονη και συνεχή παρουσία της Μυστικής Αστυνομίας η οποία απαγόρευε κάθε μη εγκεκριμένη εθνικιστική εκδήλωση και από την σερβική πλευρά και από την αλβανική. Συνεπώς αυτή η δεκαετία χαρακτηρίζεται ως η πλέον σημαντική για την κλιμάκωση των σχέσεων της τότε αλβανικής και σερβικής κοινότητας.

1.2 Το Κοσσυφοπέδιο και η άνοδος του Μιλόσεβιτς κατά την περίοδο 1986-1990

Το 1986 ξεκίνησε με ένα σημαντικό γεγονός, το Μνημόνιο САНУ. ⁵Αποτελούσε σχέδιο εγγράφου το οποίο δημιουργήθηκε για τις πολιτικές δυσκολίες που έρχονταν αντιμέτωποι οι Σέρβοι της Γιουγκοσλαβίας παρουσιάζοντας τον περιορισμό της της εξουσίας της Σερβίας από τον ίδιο τον Τίτο καθώς και τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι Σέρβοι εκτός Σερβίας. Φυσικά, το Κοσσυφοπέδιο αποτελούσε ξανά πρωταγωνιστή λόγω της θεωρίας ότι οι Σέρβοι του Κοσόβου είχαν δεχτεί σωματική, πολιτική, νομική και πολιτιστική γενοκτονία, υπό ανοιχτό και πλήρη πόλεμο, αναφερόμενη στο Μάρτιο-Απρίλιο του 1981.

Υποστηρίχθηκε ότι μετά την απελευθέρωση από τους Οθωμανούς το 1804, το καθεστώς που ίσχυε στο Κόσοβο ήταν η χειρότερη ήττα που υπέστησαν οι Σέρβοι ως έθνος. Λύση κατά το Μνημόνιο αυτό αποτελούσε η μονιμοποίηση της ασφάλειας και της ισότητας των λαών που διέμεναν και κατοικούσαν στις ενδιαφερόμενες περιοχές

---

⁵ Ruza Petrovic and Marina Blagojevic *"The Migration of Serbs and Montenegrins from Kosovo and Metohija"*, (Serbian Academy of Sciences and Arts, 2000)

δηλαδή στο Κόσοβο και τα Μετόχια, με δεύτερο στόχο να δημιουργηθούν κάποιες προϋποθέσεις ώστε να γυρίσει ο εκδιωγμένος σερβικός λαός.

Η απόρροια του Μνημονίου ήταν ότι η Σερβία θα δρούσε ανεξάρτητα, και κυρίως θα διατηρούσε ενεργή στάση. Ωστόσο το συγκεκριμένο μνημόνιο δημιούργησε διαφορούμενες αντιθέσεις:

Ø Η πλευρά των Αλβανών θεωρούσε υπαρκτή την ανάγκη της Σέρβικης πλευράς για υπεροχή σε τοπικό επίπεδο, λόγω της αλλοτρίωσης των Σέρβων του Κοσόβου για οικονομικούς λόγους.

Ø Η πλευρά των Σλοβένων και των Κροατών έβλεπε απειλή την έκκληση για μια πιο σθεναρή Σερβία.

Ø Η πλευρά της Σερβίας από τη άλλη, στην πλειοψηφία της το αποδέχτηκε, εκτός από την Κομμουνιστική πλευρά η οποία εναντιώθηκε αισθητά. Σε αυτή την πλευρά τάχθηκε και ο αξιωματούχος των Σέρβικου Κομμουνιστικού Κόμματος, Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς.

Το 1988, επήλθε η παραίτηση των Γιασάρι και Βλάσι, ως μέλη της ηγεσίας της Ένωσης των Κομμουνιστών του Κοσόβου, ενώ την επόμενη χρονιά ο Μιλόσεβιτς κήρυξε την λεγόμενη «αντιγραφειοκρατική επανάσταση»⁶, στη Βοϊβοντίνα και το Κόσοβο με αποτέλεσμα την απαγόρευση κυκλοφορίας και συνεπώς τον άμεσο περιορισμό της αυτονομίας του. Παράλληλα όμως η Συνέλευση της Σερβίας έκανε διάφορες προτάσεις για τροποποιήσεις και αλλαγές του Συντάγματος, βγάζοντας αρχικά την λέξη Σοσιαλιστική από τον τίτλο της Δημοκρατίας της Σερβίας, την καθιέρωση κομματικών εκλογών, την απαλοιφή των ανεξάρτητων θεσμών των αυτόνομων επαρχιών σαν το Κοσσυφοπέδιο, το οποίο θα ονομαζόταν εκ νέου αυτόνομη Επαρχία του Κοσσυφοπεδίου και Μετοχίων.⁷

---

⁶ Ουσιαστικά πρόκειται για σειρά διαμαρτυριών από υποστηρικτές του ίδιου του Σέρβου Προέδρου Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς κυρίως την περίοδο 1988-1989, με σκοπό την πτώση καθεστώτων όπως στην επαρχία της Βοϊβοντίνα, του Κοσόβου αλλά και του Μαυροβουνίου. Το όνομα αυτής πηγάζει από την αναγγελία της εξαίρεσης κατά των γραφειοκρατικών και διεφθαρμένων διοικητικών και κυβερνητικών δομών.

⁷ Europa Publications Limited, *A Political Chronology of Europe. Political Chronologies of the World. 1*, (Psychology Press, 2001), p. 347

Παρά όλες αυτές τις αναταραχές που συνεπάγονταν από τα νέα δεδομένα, με την προεδρία της Γιουγκοσλαβίας να επιβάλει ειδικά μέτρα, η Συνέλευση του Κοσσυφοπεδίου ψήφισε την αποδοχή των τροποποιήσεων. Την ίδια χρονιά ο Μιλόσεβιτς ορκίστηκε Πρόεδρος της Σερβίας ενώ στις αρχές του 1990 το συνέδριο της Ένωσης Κομμουνιστών της Γιουγκοσλαβίας κατήργησε το κόμμα ως το μόνο νόμιμο πολιτικό κόμμα της χώρας. Τότε η Γιουγκοσλαβική Κυβέρνηση έκανε ανακοίνωση για την επιθυμία της να συντελέσει ένα πολυκομματικό σύστημα.⁸

Ακολούθησαν πολλές αλλαγές, συγχωνεύσεις, διαφοροποιήσεις, όμως η μεγαλύτερη αναταραχή για τον Μιλόσεβιτς ήταν η δημοσίευση του Συντάγματος της Δημοκρατίας του Κοσσυφοπεδίου από την τότε μη ενεργή Συνέλευση του Κοσσυφοπεδίου. Τότε ο Μιλόσεβιτς απαίτησε την σύλληψη των βουλευτών της Συνέλευσης αυτής. Τον Δεκέμβριο του 1990 εξελέγη Πρόεδρος της Σερβίας. Την επόμενη χρονιά οι Κοσοβάροι Αλβανικής καταγωγής έκαναν ανεπίσημο δημοψήφισμα υπέρ της ανεξαρτησίας ενώ έγιναν και ανεπίσημες εκλογές το 1992 για συνέλευση και πρόεδρο της Δημοκρατίας του Κοσόβου.⁹

1.3 Η αρχή και τα κύρια γεγονότα του Πολέμου

Η κατάσταση άρχισε να γίνεται όλο και πιο δύσκολη και ασφυκτική ειδικά μετά τους πολέμους της Σλοβενίας, της Κροατίας αλλά και της Βοσνίας στις αρχές της δεκαετίας του '90 ενώ εκείνη την περίοδο ο Ιμπραήμ Ρουγκόβα, πρώτος Πρόεδρος της Δημοκρατίας του Κοσόβου, είχε καταφέρει την επικράτηση ειρήνης στην περιοχή μέσω της πολιτικής παθητικής αντίστασης Αυτό όμως αποδείχτηκε ότι προκάλεσε απογοήτευση στον αλβανικό πληθυσμό του Κοσόβου, γεγονός που φαίνεται από την εμφάνιση του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσυφοπεδίου (UÇK).

---

⁸ Daniel L Bethlehem and Marc Weller, *The 'Yugoslav' Crisis in International Law. Cambridge International Documents Series. 5.* (Cambridge University Press, 1997). p. 10

⁹ Sabrina P. Ramet, *The Three Yugoslavia's: State-Building and Legitimation, 1918–2005,* (2006). P. 350-360,361

Μετά το 1995 ο ίδιος ο Ρουγκόβα ζήτησε ειρηνευτική δύναμη από τα Ηνωμένα Έθνη ενώ ο Μιλόσεβιτς δύο χρόνια αργότερα έγινε πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας.

Παράλληλα την ίδια χρονιά στις 21 Νοεμβρίου υπογράφηκε η Συνθήκη του Ντέιτον με διαπραγματευτή τον Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ, ο οποίος είχε ως σκοπό το τέλος του πολέμου. Ωστόσο η εν λόγω συνθήκη έθεσε επί τάπητος ένα εγγενές δίλημμα. Από τη μία πλευρά, οι πολιτικές τακτικές που υιοθετήθηκαν δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν άμεσα, αλλά έτειναν να βοηθούν περισσότερο τα συμφέροντα της πολιτικής δύναμης της Βοσνίας. Από την άλλη πλευρά, η συμφωνία υπήρξε το βασικό θεμέλιο για την επίτευξη και διατήρηση της ειρήνης, και η πιθανότητα της απομάκρυνσης της έθετε σε κίνδυνο την κατάσταση με ενδεχόμενο αποτέλεσμα την επιστροφή στο πόλεμο.¹⁰

Ένα χρόνο μετά, ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσσυφοπεδίου έλαβε πλήρη ευθύνη για πολυάριθμες βομβιστικές επιθέσεις που είχαν λάβει χώρα ενάντια σε αστυνομικές δυνάμεις της Σερβίας.¹¹ Στις αρχές του 1998 η κατάσταση γινόταν ολοένα και πιο δύσκολη στην ευρύτερη περιοχή με πολυάριθμα θύματα από επιθέσεις και επιχειρήσεις των σερβικών Αστυνομικών Δυνάμεων κατά αλβανόφωνων αυτονομιστών, ενώ τεράστιο ποσοστό Σέρβων κατανηφίζουν την διεθνή διαμεσολάβηση για το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου, με αποτέλεσμα να τους επιβληθούν κυρώσεις. Έπειτα από αυτό, ο Μιλόσεβιτς και ο Ρουγκόβα προσπάθησαν, για πρώτη φορά να έλθουν σε έναν εποικοδομητικό διάλογο, όμως οι αλβανόφωνοι δεν επέτρεψαν να υπάρξει θετικό αποτέλεσμα.¹²

Έτσι τον Αύγουστο του 1998, ο Απελευθερωτικός Στρατός Κοσόβου καταλαμβάνει σχεδόν το μισό Κοσσυφοπέδιο, ως μέτρο άμυνας και προετοιμασίας, ενάντια σε οποιαδήποτε σερβική επίθεση, ενώ ένα μήνα μετά η σερβική πλευρά επιτέθηκε στο κέντρο του Κοσόβου, όπου θύματα ήταν αλβανόφωνοι Κοσοβάροι, με αποτέλεσμα το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών να κάνει έκκληση για λήξη της διαμάχης και κατ' επέκταση των διασταυρωμένων πυρών, προωθώντας παράλληλα τον πολιτικό διάλογο. Όμως ένα μήνα μετά, το NATO δίνει έγκριση υπέρ των

---

¹⁰ Christopher S. Chivris, *The Dayton Dilemma*, (Routledge 2010), p. 1-2

¹¹ Σωτήρης Νταλής, *Η κρίση στο Κόσοβο*, η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ, (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ. 23-27

¹² Νταλής, *Η κρίση στο Κόσοβο*, η Ελλάδα, η Δ. Κοινότητα και τα ΜΜΕ, σελ. 28

αεροπορικών επιδρομών κατά σερβικών αεροπορικών στόχων υποσκελίζοντας έτσι την πρότερη απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών Κόφι Ανάν, ο οποίος είχε προειδοποιήσει το ΝΑΤΟ ότι θα χρειαστεί έγκριση από το Συμβούλιο Ασφαλείας για να γίνει επέμβαση.

Λόγω της ιδιαίτερης και θλιβερής πολιτικής και κυρίως ανθρωπιστικής κατάστασης του 1999, οι τότε Υπουργοί εξωτερικών των ΗΠΑ και της Ρωσίας εξέφρασαν, ανοικτά, την κοινή τους διάθεση για βοήθεια μέσω διπλωματικών οδών. Στις 29 Ιανουαρίου του 1999 η ομάδα επικοινωνίας των Υπουργών συγκέντρωσε Σέρβους και Κοσοβάρους σε μια διάσκεψη 7 ημερών στο Ραμπουγιέ της Γαλλίας. Το ΝΑΤΟ, το οποίο συνέταξε την εν λόγω συνθήκη, είχε ήδη προειδοποιήσει, ότι σε περίπτωση που η διαδικασία δεν είχε ως αποτέλεσμα την πολυπόθητη συμφωνία, και φυσικά αν η Γιουγκοσλαβία δεν δεχόταν να τηρήσει τα όσα της ζητηθούν, δηλαδή να αποσύρει τις δυνάμεις της από το Κόσσοβο, τότε ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ ίσως να επέτρεπε αεροπορικές επιδρομές ενάντια σε στόχων σε Γιουγκοσλαβικό έδαφος, λαμβάνοντας όλα τα απαραίτητα μέτρα σε περίπτωση που οι Αλβανοί Κοσοβάροι δεν καταφέρουν να συνεργαστούν με τις απαιτήσεις της διεθνούς κοινότητας.

Οι συζητήσεις του Παρισιού ήρθαν αργότερα, καθώς καμία από τις δύο πλευρές δεν διατίθετο να υπογράψει. Στην αρχή όμως, η κοσοβαρική αντιπροσωπεία έφερε ένα επίσημο γράμμα αποδοχής της συμφωνίας, ενώ οι Σέρβοι βρίσκονταν ακόμα σε κατάσταση διαπραγματεύσεων. Ενώ οι Κοσοβάροι έκαναν διάφορες συζητήσεις επί οικονομικών και πολιτικών θεμάτων, οι Σέρβοι προσπαθούσαν να προωθήσουν μια καινούργια οπτική της συνθήκης στους διαπραγματευτές. Ωστόσο, η δική τους εκδοχή της συνθήκης ήταν αδύνατο να υπογραφεί από τους Κοσοβάρους, ενώ η πρώτη εκδοχή της συνθήκης ήταν αδύνατο να υπογραφεί από τους Σέρβους. Η σερβική εκδοχή υποστήριζε την κατάργηση της Κοσοβαρική Προεδρίας, του Συντάγματος τους και της αυτονομίας τους για να λυθεί το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου.

Στις 18 Μαρτίου του 1999 οι Κοσοβάροι υπέγραψαν την Συνθήκη και την επόμενη ακριβώς μέρα έγινε η τελευταία προσπάθεια να υπογράψουν και οι Σέρβοι χωρίς όμως κάποιο αποτέλεσμα.¹³

---

¹³ Anthony Wanis, *The Rambouillet Negotiations: A precursor or failure?* (2014: American University Washington DC), p. 40-45

Η ομάδα των επαφών κατηγόρησε τους Σέρβους ότι προσπαθήσαν να υπομονεύσουν την Συμφωνία του Ραμπουγιέ, και τους προειδοποίησε να μην εξαπολύσουν οποιαδήποτε στρατιωτική ενέργεια, και φυσικά να μην δυσχεραίνουν το έργο της Αποστολής Παρακολούθησης και Επαλήθευσης του ΟΑΣΕ στο Κόσοβο. Παρόλ'αυτά οι Σερβικές Δυνάμεις στο Κόσοβο επιτέθηκαν κατά πολιτών με αποτέλεσμα οι πρόσφυγες να ανέβουν στις 200.000. Παρότι ο πόλεμος του Κοσόβου θεωρείται κατά βάση ο πόλεμος ο οποίος έδωσε ένα τέλος στους Γιουγκοσλαβικούς Πολέμους αλλά και εκείνος που σηματοδότησε την αρχή για την ευρύτερη ολοκλήρωση και ενοποίηση της περιοχής, τόσο με την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και με το ΝΑΤΟ, τελικώς επέφερε ψήγματα έλλειψης ισορροπίας και σταθερότητας.¹⁴

Με βάση το ΝΑΤΟ ο Μιλόσεβιτς έπρεπε να συμφωνήσει σε 5 κύρια θέματα¹⁵:

1. Σε μια διαπιστευμένη παύση όλων των δραστηριοτήτων διαμάχης και δολοφονιών.
2. Την απόσυρση του σερβικού στρατού, της αστυνομίας και των παραστρατιωτικών δυνάμεων στο Κόσοβο
3. Την παράταξη και ανάπτυξη μιας διεθνούς στρατιωτικής δύναμης
4. Την επιστροφή όλων των προσφύγων, παράλληλα με την απρόσκοπτη πρόσβαση σε ανθρωπιστική βοήθεια
5. Τέλος, το πολιτικό πλαίσιο για δόμηση του Κοσόβου σύμφωνα με τις Συνθήκες του Ραμπουγιέ

Σημαντικό γεγονός της εποχής αποτέλεσε και η αποστολή του Χόλμπρουκ. Ο πρέσβης Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ συνοδευόμενος από μεσολαβητές της ομάδας επαφών, κατέφθασε στο Βελιγράδι με σκοπό να σταματήσουν τις επιθέσεις και να αποδεχτούν την Συνθήκη του Ραμπουγιέ, όπως είχε εγγραφεί αρχικώς, επί μάταιοί βέβαια, καθώς το τέλος της αποστολής είχε ήδη έρθει. Στις 23 Μαρτίου του 1999, το Γιουγκοσλαβικό Κοινοβούλιο ψήφισε κατά της υπογραφής της συμφωνίας, αναγκάζοντας τον Χόλμπρουκ να φύγει και να μεταβεί στις Βρυξέλλες ειδοποιώντας το ΝΑΤΟ. Τότε ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ, Χαβιέ Σολάνα, διέταξε τον Στρατηγό Γουέσλι, τον Ανώτερο Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων, να ξεκινήσει αεροπορικό πόλεμο στην Γιουγκοσλαβία, έχοντας έτσι σαν αποτέλεσμα τους πρώτους βομβαρδισμούς την

---

¹⁴ Andrew Cotte, *The Kosovo war in perspective*, (2009 Blackwell Publishing), p. 593-608

¹⁵ Iulia Elena Socea, *NATO's Military intervention in Kosovo and the Diplomatic Alternative*, Editura Lumen, Department of Economics (2009, August), p. 85-91

επόμενη κιάλας μέρα κατά Γιουγκοσλαβικών στρατιωτικών στόχων, με συστοιχίες πυραύλων και άλλων στρατιωτικών εξοπλισμών. Αυτό αποτελεί και τον αποκλεισμό συνεργασίας του ΝΑΤΟ με τη Ρωσία. Έπειτα, η Σερβία διέκοψε τις διπλωματικές της σχέσεις αρχικά με τις ΗΠΑ αλλά και με την Βρετανία, τη Γερμανία και τη Γαλλία. Στις 26 Μαρτίου το ΝΑΤΟ έριξε βόμβες στην Γιουγκοσλαβία ενώ ήταν ακόμα μέρα, κάτι που δεν είχε επαναλάβει από την αρχή των βομβαρδισμών, ενώ χώρες όπως η Ιταλία θεωρούσαν ότι οι βομβαρδισμοί πρέπει να είναι σύντομοι αλλά και την Ελλάδα που προωθούσε την άποψη της ολοκληρωτικής παύσης των βομβαρδισμών. Παράλληλα, το γραφείο του ΟΑΣΕ στα Τίρανα υποσημείωσε ότι φλέγονται επαρχιακές περιοχές του Κοσόβου, ενώ το ΝΑΤΟ κατέρριψε την ίδια μέρα δύο Μαχητικά τύπου Μινγκ στα βορειοανατολικά της Βοσνίας, ενώ οι ΗΠΑ απέσυραν οποιαδήποτε υπόνοια για απόβαση χερσαίων δυνάμεων.

Σημαντική αντεπίθεση από την πλευρά των Σέρβων κατά τη 5^η μέρα των βομβαρδισμών αποτέλεσε η κατάρριψη του μαχητικού αεροσκάφους F-117. Την επόμενη μέρα, η Βρετανία και οι ΗΠΑ υποστήριξαν ότι η σερβική πλευρά ήταν υπεύθυνη για ανθρωπιστική καταστροφή αλλά και για την προσηλωμένη γενοκτονία στο Κόσοβο.¹⁶ Ο Μιλόσεβιτς μετά από συνομιλία του με τον Πρόεδρο της Ρωσίας Πριμακόφ δήλωσε πρόθυμος να αποσύρει στρατεύματα από το Κοσσυφοπέδιο όμως το ΝΑΤΟ δεν το δέχτηκε και αντ' αυτού πρόσθεσε στόχους στην λίστα του για την πόλη του Βελιγραδίου αλλά και για περιοχές του Κοσόβου.

Ακολούθησαν διάφορα συμβάντα και βομβαρδισμοί τόσο μέσα στο Βελιγράδι όσο και στην ευρύτερη επικράτεια της χώρας, όπως ο βομβαρδισμός της γέφυρας του Δούναβη στο Νόβι Σαντ, στην βιομηχανική πόλη του Νις, στην Ποντγκόριτσα, στην Πρίστινα αλλά και ο βομβαρδισμός της προεδρικής κατοικίας στο Βελιγράδι, που όπως υποστήριξε η κυβέρνηση Μιλόσεβιτς στην καταγγελία της κατά του ΝΑΤΟ ότι επρόκειτο για απόπειρα δολοφονίας κατά του προέδρου της Γιουγκοσλαβίας.¹⁷

Στις αρχές του Μαΐου οι βομβαρδισμοί εντείνονται. Ταυτόχρονα όμως ο Αμερικανός Πρόεδρος τόνισε σε ομιλία του στη Γερμανία, ότι οι νατοϊκές επιθέσεις θα συνεχιστούν

---

¹⁶ Νταλής, *Η κρίση στο Κόσοβο, η Ελλάδα, η Δ. Κοινότητα και τα ΜΜΕ*, σελ. 217

¹⁷ Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, Βιβή Δ. Κεφαλά, *Κόσοβο: η Εικόνα του Πολέμου, Όψεις Σύγχρονου Μιλιταριστικού Ανθρωπισμού*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών, 2001) σελ. 175-176

έως ότου υποχωρήσουν οι γιουγκοσλαβικές δυνάμεις από το Κόσοβο και συμφωνήσουν στην ειρηνευτική δύναμη που προσέφεραν τα κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ, μια προειδοποίηση η οποία συνεχιζόταν εντατικά καθ' όλη την διάρκεια των βομβαρδισμών και σχεδόν σε καθημερινή βάση. Οι βομβαρδισμοί λοιπόν συνεχιζόνταν ακάθεκτοι, καθημερινά. Οι καταστροφές ήταν τεράστιες αλλά και θανατηφόρες για αρκετούς αμάχους όλων των πλευρών, και σε μεγάλο ποσοστό υπήρχαν και παιδιά θύματα. Φυσικά δεν έλειπαν και οι παράπλευρες απώλειες όπως μια επίθεση του ΝΑΤΟ κατά της αποστολής της Ελλάδας με φορτηγά από τους Γιατρούς του Κόσμου, την οποία επίθεση το ΝΑΤΟ αργότερα διέψευσε.¹⁸

Ο Μάιος για το 1999 αποφανθεί εξαιρετικά σημαντικός καθώς ξεκίνησε και με την συμφωνία των G8 στη Βόννη, όπου περιεργάστηκαν κάποιες ιδέες σε γενικό πλαίσιο σχετικά με τα ζητήματα γύρω από το Κόσοβο, χωρίς όμως να καταλήξουν σε κάποια δέσμευση, ενώ παράλληλα ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου εξέφρασε ανοικτά την ευχαρίστησή του σχετικά με αυτή την συμφωνία. Στη συνέχεια, ο εκπρόσωπος της Γιουγκοσλαβίας στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών δήλωσε ρητά ότι η Γιουγκοσλαβία δεν προτίθεται υποχωρήσει στις θέσεις κάτω από τις απαιτήσεις μιας ξένης δύναμης και ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ επεξηγεί ότι ο Μιλόσεβιτς οφείλει να αποδεχθεί τις ειρηνευτικές δυνάμεις στο Κοσσυφοπέδιο. Μια διπλωματική πρωτοβουλία κατοχυρώνεται από τον Κόφι Ανάν, Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών που αφορά, διορισμό δυο απεσταλμένων του Οργανισμού, οι οποίοι θα ασχολούνται με ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις και παράλληλα αποστολή ανθρωπιστικού έργου στην Γιουγκοσλαβία.

Σημαντικό γεγονός αποτέλεσε και ο Βομβαρδισμός την Κινεζικής Πρεσβείας στο Βελιγράδι, άλλο ένα λάθος όπως το χαρακτήρισε το ΝΑΤΟ, όπου σαν γεγονός αποτέλεσε θεμέλιο για την κρίση στις σχέσεις μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ. Η Κίνα κατηγορήσε τότε το ΝΑΤΟ για εγκλήματα Πολέμου και κατ' επέκταση έγινε επείγουσα συνεδρίαση του Συμβουλίου ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.¹⁹ Παράλληλα η Ρωσία έκανε ανοιχτά δηλώσεις σχετικά με προκλήσεις και διάθεση επιθετικών ενεργειών από πλευράς του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου κατά

---

¹⁸ Γιαλλουρίδης και Κεφαλά, *Κόσοβο: η Εικόνα του Πολέμου, Όψεις Σύγχρονου Μιλιταριστικού Ανθρωπισμού*, σελ. 198

¹⁹ Γιαλλουρίδης και Κεφαλά, *Κόσοβο: η Εικόνα του Πολέμου, Όψεις Σύγχρονου Μιλιταριστικού Ανθρωπισμού*, σελ. 200

των ειρηνευτικών διαδικασιών καθώς και για υποψίες υποστήριξης του NATO, κάτι που το ίδιο το NATO διέψευσε.

Στις 10 Μαΐου η γιουγκοσλαβική κυβέρνηση έκανε τις πρώτες δηλώσεις για απόσυρση ενός μέρους των δυνάμεων της, όμως το NATO ήταν ξεκάθαρο ότι η μερική απόσυρση δεν αποτελούσε το επιθυμητό αποτέλεσμα, λέγοντας ξανά ότι οι αεροπορικές επιθέσεις θα σταματήσουν όταν αποσυρθούν όλες οι γιουγκοσλαβικές δυνάμεις. Συν του ότι υποστηρίχθηκε από την συμμαχική πλευρά, ότι αν σταματήσουν η επιθέσεις ή αν μειώνονταν, θα αποτελούσε τεράστια ευκαιρία για την γιουγκοσλαβική Κυβέρνηση να ανακάμψει και να ενισχυθεί, καθώς ο Μιλόσεβιτς έκανε τότε την πρώτη δήλωση για σοβαρά πλήγματα στις γιουγκοσλαβικές δυνάμεις. Εν συνεχεία, ο Μιλόσεβιτς και ο Τσερνομίρντιν, προσπαθούσαν να έρθουν σε διαπραγματεύσεις, γεγονός που δεν φάνταζε ιδιαίτερα σημαντικό για το NATO, το οποίο απέρριπτε κάθε πρόταση, θέτοντας τη Ρωσία σε δύσκολη θέση, η οποία απειλούσε ότι θα εγκατέλειπε τις ειρηνευτικές διαδικασίες.

Ωστόσο ο Τσερνομίρντιν, λίγες μέρες αργότερα, προέβη σε ανακοινώσεις σχετικά με την αποδοχή της γιουγκοσλαβικής πλευράς για την Συμφωνία των 8 σχετικά με τις ειρηνευτικές δυνάμεις για το Κόσοβο, οι οποίες διασφάλιζαν την επιστροφή των προσφύγων του Κοσόβου, την υποχώρηση των γιουγκοσλαβικών αστυνομικών και στρατιωτικών δυνάμεων, την δημιουργία στρατιωτικής ειρηνευτικής δύναμης διεθνών προδιαγραφών, την άμεση παύση των πυρών του NATO καθώς και την εγκαθίδρυση προσωρινού σχεδίου διοίκησης στο Κόσοβο, με την νατοϊκή πλευρά να δηλώνει επιφυλακτική.

Στις αρχές του Ιουνίου, οι βομβαρδισμοί συνεχίζονταν ακάθεκτοι, ακόμα και στο κέντρο του Βελιγραδίου, ακόμα και την ημέρα σε ώρες αιχμής, σε συγκοινωνίες, σε ιατρικά κέντρα, νοσοκομεία αλλά ακόμα και σε περιοχές του Κοσόβου. Τότε ήταν που η Γιουγκοσλαβία αποδέχθηκε επίσημα το ειρηνευτικό σχέδιο στέλνοντας επιστολή στην Βόννη, ζητώντας παράλληλα την άμεση και οριστική παύση των βομβαρδισμών με σκοπό να αρχίσουν διαπραγματεύσεις και να προαχθεί ο διάλογος. Το NATO όμως δεν δέχθηκε την πρόταση του Βελιγραδίου υποστηρίζοντας ότι δεν θα δεχθεί όρους από την Γιουγκοσλαβία. Ακολούθως, οι ΗΠΑ έκαναν συνάμα δηλώσεις σχετικά με την παύση των βομβαρδισμών, ότι η παύση θα επέλθει μόνο όταν ο Μιλόσεβιτς συμμορφωθεί με τους όρους της συμφωνίας και με τον κυριότερο αυτών, την

απομάκρυνση των Σερβικών Στρατευμάτων, και ότι δεν προτίθενται να υποβάλουν καμία αποζημίωση στην Γιουγκοσλαβία εκτός και αν ο πρόεδρος της δηλώσει την παραίτηση του από το αξίωμα του Προέδρου.

Η κατάσταση συνέχιζε να χειροτερεύει με αποτέλεσμα οι βομβαρδισμοί να διαρκέσουν για 76 ημέρες, με τεράστιες οικονομικές και υλικές καταστροφές αλλά φυσικά και με πολυάριθμους θανάτους αμάχων.

Λίγο αργότερα γίνονται εκ νέου προσπάθειες διαπραγματεύσεων στο Κουμάνοβο ανάμεσα σε Γιουγκοσλαβία και NATO, με τη πρώτη να μένει πιστή σε αυτά που αποτελούν ύψιστη σημασία για την χώρα όπως, η ειρηνευτική δύναμη, όμως το NATO μένει και εκείνο πιστό στις αρχές του και δηλώνει ότι ακόμα δεν υπάρχουν σχετικές αποφάσεις για τερματισμό των βομβαρδισμών, ενώ ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου υποστήριξε ότι θα μείνει μη ενεργός σε περίπτωση απόσυρσης των σερβικών στρατευμάτων. Έτσι ο Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ δήλωσε την αποστρατικοποίηση και διαφοροποίηση αλλά και εξέλιξη του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου και την συνεργασία της κοσοβαρικής ηγεσίας, ώστε να υπάρχει μια σταθερότητα στο Κόσοβο. Έπειτα, μέρη των σερβικών στρατευμάτων αποχωρούν από το Κοσσυφοπέδιο και την 10^η Ιουνίου το NATO αποφασίζει την οριστική λήξη των βομβαρδισμών, εφόσον υπογραφεί η συμφωνία Γιουγκοσλαβίας-NATO σχετικά με την απόσυρση δυνάμεων της Γιουγκοσλαβίας από το Κοσσυφοπέδιο, πράγμα που έγινε.²⁰

Συνεπακόλουθα ήρθε και η έγκριση για την ανάπτυξη ειρηνευτικών δυνάμεων στο Κόσοβο από το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών με την απόφαση 1244, η οποία επικύρωνε την συμφωνία ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη και επέτρεπε την εγκατάσταση διεθνούς στρατιωτικής δύναμης κάτω από την αιγίδα του NATO αλλά και την παρουσία των ΗΕ.²¹

Την επόμενη ημέρα, το NATO προχωρά προς το Κόσοβο μαζί με τα στρατεύματα ειρήνης που έστειλε η Ρωσία ενώ συνεχιζόταν η αποχώρηση των γιουγκοσλαβικών δυνάμεων από το Κοσσυφοπέδιο. Ενώ μέχρι τις 20 Ιουνίου θα γινόταν η ολοκληρωτική

---

²⁰ Γιαλλουρίδης και Κεφαλά, *Κόσοβο: η Εικόνα του Πολέμου, Όψεις Σύγχρονου Μιλιταριστικού Ανθρωπισμού*, σελ. 211-221

²¹ United Nations S Security Council, *Resolution 1244* (1999), p. 2

απομάκρυνση των σερβικών στρατευμάτων από το Κόσσοβο βάση της συμφωνίας με το ΝΑΤΟ, τελικώς έγινε στις 21 Ιουνίου.

Κεφάλαιο 2

Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Ορισμός του πολέμου

Ο πόλεμος αποτελεί θέμα βαθιάς σημασίας, τόσο στα παλαιότερα χρόνια όσο και στο σήμερα. Η βία, που συνήθως είναι το κύριο χαρακτηριστικό του πολέμου, συνυπάρχει με τον άνθρωπο και αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της κάθε κοινωνίας. Οι συγκρούσεις απαιτούν πολιτική εξουσία καθώς και παρέμβαση. Ο πόλεμος εξ ορισμού αποτελεί διαπληκτισμό ανάμεσα στην ετερότητα και την ταυτότητα, είναι μια πολεμική τέχνη, όπου υπάρχουν άνθρωποι που υποστηρίζουν, ότι αποτελεί βασικό συστατικό της εξέλιξης. Ο Βερνό υποστήριζε, ότι κάνοντας ανάλυση του ίδιου του πολέμου με τη μορφή που είχε στην αρχαία Ελλάδα, απέδειξε πως οι αλλαγές των πολιτευμάτων προέρχονταν από τις αλλαγές του μάχεσθαι.²²

Για να μπορέσουμε να φτάσουμε σε ένα σαφή ορισμό και να κατανοήσουμε βαθύτερα την έννοια του πολέμου θα ήταν συνετό να μελετήσουμε τους μεγάλους γνώστες του αντικειμένου, ξεκινώντας με τον Θουκυδίδη, πατέρα των Διεθνών Σχέσεων. Ο Θουκυδίδης λοιπόν, παραλλήλισε και σχεδόν αδελφοποίησε τον πόλεμο με την ανθρώπινη φύση ονομάζοντας τον ‘‘βίαιων δάσκαλον’’.²³

Από την άλλη ο Ηράκλειτος θεωρούσε τον ίδιο τον πόλεμο την πρωταρχική αιτία για την κοινωνική εξέλιξη και του ιστορικού γίνεσθαι, κάνοντας λόγο για την συνεχόμενη

---

²² Γιώργος Καφφές, *Τι είναι ο πόλεμος; Κοινωνιολογία της βίας και του πολέμου*- (Αθήνα: εκδ. Παπαζήση, 2008), σελ. 16-18

²³ Θουκυδίδη 3, 82-83, Αναστάσιος Γεωργακοπαπαδάκος, *Εκλεκτά μέρη από τον Θουκυδίδη, Γενική εισαγωγή, Κείμενο, Μετάφραση, Σχόλια*, (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μάλλιαρης, 1986), σελ. 266-275

διαμάχη των αντιθέτων και της συνεχιζόμενης μεταβολής των πραγμάτων όπως οι μορφές του πολέμου, καθώς ο πόλεμος αποτελείται από πολλές μορφές μέσα από τις οποίες εναλλάσσεται.²⁴

Ο Τόμας Χόμπς υποστήριζε είτε ότι μπορεί να είναι μια νοοτροπία ο πόλεμος, είτε ότι αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό της πρωτόγονης φυσικής ύπαρξης του ατόμου πριν καν εκείνο δημιουργήσει και οργανώσει την συμβίωση του με άλλα άτομα στην κοινωνία, γεγονός που καταλήγει σε *bellum omnium contra omnes*.^{25 26}

Αντιθετικά, ο Χέγκελ χαρακτηρίζει ότι ο πόλεμος βοηθάει στην απελευθέρωση από την τελμάτωση και την μαλθακότητα, δυο χαρακτηριστικά που συντροφεύουν το άτομο ιδιαίτερα κατά την κατάσταση της ειρήνης. Πηγαίνοντας στην εποχή του διαφωτισμού ο Ντιντερό, όπως υποστήριζε στην εγκυκλοπαίδεια, καταλήγει στο ότι ο πόλεμος αποτελεί την επιτομή της ανθρώπινης διαφθοράς καθώς τον παραλληλίζει με μια απότομη ασθένεια, αλλά και βίαιη, αυτή του πολιτικού σώματος.²⁷

Ο Κλαούζεβιτς θεωρούσε ότι ο πόλεμος είναι το επόμενο βήμα της πολιτικής, το οποίο ξεδιπλώνεται με διαφορετικά μέσα. Γι' αυτό και υπαινίσσεται, ότι εφόσον οι πόλεμοι εμπλέκουν κράτη ολόκληρα, αυτό κρύβει μια δυνατή πολιτική θεωρία, η οποία καταλήγει στο, ότι η πολιτική εισχωρεί στα κράτη, αλλά ότι κατά βάση ο πόλεμος αποτελεί κατά κάποιον τρόπο την αντανάκλαση της πολιτικής δραστηριότητας του εκάστοτε κράτους.²⁸ Ο Ρούσσο στο Κοινωνικό Συμβόλαιο υποστηρίζει πως ο πόλεμος χρειάζεται συσχετισμό ορισμένων πραγμάτων και όχι προσώπων, επομένως δεν έχει να κάνει με τις σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους αλλά με τις σχέσεις αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα κράτη, μετατρέποντας τους ανθρώπους σε εχθρούς κυρίως σε στρατιωτικό επίπεδο, ως υπερασπιστές της πατρίδας τους. Με αυτόν τον τρόπο

---

²⁴ Ηράκλειτος, Προσωκρατικοί, τόμος Β', μετάφραση: Ευάγγελος Ρούσσος (Αθήνα: Εκδόσεις Στιγμή, 2000)

²⁵ Μτφ.: πόλεμος όλων εναντίων όλων.

²⁶ Thomas Hobbes, *On the citizen, (De Cive, 1651)*, (CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015) preface, section 14

²⁷ Denis Diderot, επιμέλεια: Ντεντόπουλος Κυριάκος, *Εγκυκλοπαίδεια*, (Αθήνα: εκδόσεις Καστανιώτη 1995)

²⁸ Carl von Clausewitz, *Περί του πολέμου*, (Θεσσαλονίκη: εκδόσεις Βάνιας, 1999), σελ. 31-40

υπογραμμίζει ότι κάθε κράτος έχει εχθρό ένα άλλο λόγω της ισορροπίας που παρέχει η όμοια φύση των πραγμάτων.²⁹

Παράλληλα σημαντικό είναι να μελετηθούν και τα είδη του πολέμου ξεκινώντας με τον εθνικοαπελευθερωτικό πόλεμο, ο οποίος αφορά το κοινωνικό σύνολο το οποίο παρουσιάζει ανοικτά την οργανωμένη αλλά και πολιτική βία ενάντια στην ιστορικό-κοινωνική πραγματικότητα. Το συγκεκριμένο είδος πολέμου αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της παρουσίας και των χαρακτηριστικών του κράτους-έθνους, όπως τα παρουσιάζει ο Μοντεσκιέ, όσον αφορά την διάκριση των εξουσιών και συνεπακόλουθα τον πραγματικό πολιτικό καθορισμό των λειτουργιών και των δομών ενός κράτους. Παράδειγμα αυτού του είδους θα μπορούσε να αποτελεί η γαλλική επανάσταση.³⁰

Ο θρησκευτικός πόλεμος χρειάζεται εν συναίσθηση και κατανόηση της θρησκευτικής μετατροπής ενός κοινωνικού συνόλου αλλά και μιας διαφορετικής ομάδας από μια άλλη. Μεταβολή αυτού του είδους αποτελεί ο λεγόμενος ιερός πόλεμος, καθώς προκύπτει η ανάγκη της βίαιης αλλαγής του εκάστοτε κοινωνικού συνόλου αποτελώντας ψήγμα της δογματικότητας της θρησκευτικής διδασκαλίας και εκπαίδευσης. Το εν λόγω είδος πολέμου μπορεί να τεθεί μαζί με τους εθνικούς απελευθερωτικούς πολέμους, με προϋπόθεση να υπάρχουν αιτίες και αφορμές θρησκευτικού περιεχομένου με απώτερο σκοπό την εθνική ολοκλήρωση και απελευθέρωση. Η συγκέντρωση μεγάλων κοινωνικών ομάδων σε σχέση με τις όμοιες θρησκευτικές αντιλήψεις, όντας σε αντιπαράθεση με κοινωνικά σύνολα διαφορετικών δογμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η σύγκρουση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και των χριστιανών ορθόδοξων Σέρβων με τους μουσουλμάνους της Βοσνίας, η οποία κατά μια έννοια συνεχίστηκε και στην σύγκρουση Αλβανών Κοσοβάρων και Σέρβων. Αν και υπήρχαν χαρακτηριστικά θρησκευτικού πολέμου, ωστόσο δεν μπορούμε να κατατάξουμε τον συγκεκριμένο πόλεμο σε αυτή την κατηγορία, καθώς οι βασικές αιτίες ήταν κατά βάση γεω-πολιτικές και εθνοκοινωνικές.

---

²⁹ Jean-Jacques Rousseau, μετάφραση Βασιλική Γρηγοροπούλου και Αλβέρτος Σταινχάουερ, *Το κοινωνικό συμβόλαιο*, (Αθήνα : Εκδόσεις Πόλις, 2004), σελ. 56-57

³⁰ Καφφές, *Τι είναι ο πόλεμος; Κοινωνιολογία της βίας και του πολέμου*, σελ. 137

Ο εμφύλιος πόλεμος είναι ένα είδος σύγκρουσης όπου οι αντίπαλοι αποτελούνται από δύο κοινωνικά σύνολα με παρόμοια κοινωνικά χαρακτηριστικά ή κοινωνικό περιβάλλον. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι εθνικά κυρίως ιστορικής και πολιτιστικής καταγωγής. Ωστόσο οι εμφύλιες συγκρούσεις αποτελούνται ουσιαστικά από πολιτικά θεμέλια, όντας ταυτόχρονα συνημμένο στοιχείο της πολιτικής εξουσίας του ίδιου κοινωνικού συνόλου όντας ξεχωριστά και διαφορετικά από το κοινωνικό σύνολο.

Έπειτα, ο επαναστατικός πόλεμος αποτελείται από πολιτικά χαρακτηριστικά. Είναι χαρακτηρισμένος ως αντιδραστικός και ως μη σχετικός με την επανάσταση, η οποία έχει την έννοια της κοινωνικής ρήξης με τα σημερινά δεδομένα.

Ο ψυχρός πόλεμος, είναι ένα είδος πολέμου όπου τα γενικότερα χαρακτηριστικά θερμής σύγκρουσης, όπως είναι σε ένα κανονικό πόλεμο με στρατιωτικά μέσα και ενδεχομένως βαρέα όπλα και άμεση χρήση βίας, είναι ανύπαρκτη. Ενωσιολογικά γνωρίσαμε το εν λόγω είδος πολέμου μετά την λήξη του Β' παγκοσμίου Πολέμου. Το παράδοξο και ενδεχομένως παράξενο αυτού του είδους αποτελεί η απουσία στρατηγικής προεργασίας, τακτικής συγκρότησης αλλά και της απόφασης για τις θέσεις μάχης των αντιπάλων χωρίς όμως να συγκαλείτε γενικευμένη σύρραξη. Στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, οι πολιτικές αλλά και στρατιωτικές συμμαχίες είχαν την τιμητική τους ανάμεσα σε συνασπισμένα κράτη. Το λεγόμενο ψυχροπολεμικό σύστημα όπως ονομάστηκε, διαμορφώθηκε μετά το 1945 από το συνέδριο της Βιέννης του 1815 όπου εισήχθη το καθοριστικό, για τις επόμενες δεκαετίες έως και σήμερα, μη-θερμό όπλο, η Διπλωματία. Συνεπακόλουθα, ήρθαν κι άλλες αλλαγές, η πρώτη αφορούσε την αλλαγή του πρωταγωνιστή όσων αφορά το πεδίο αντιπαράθεσης που μέχρι τότε ήταν η Ευρώπη, και άλλαξε σε όλον τον κόσμο. Η δεύτερη αλλαγή έχει ως αντικείμενο τα όπλα. Τα όπλα με πλανητική ακτίνα δηλαδή.³¹

Όμως για να κατανοήσουμε πιο σφαιρικά την έννοια του πολέμου, πέρα από τα είδη και έναν ορισμό, είναι βοηθητικό να μελετήσουμε την λεξιλογική πλευρά της λέξης πόλεμος.

---

³¹ Καφφές, *Τι είναι ο πόλεμος; Κοινωνιολογία της βίας και του πολέμου*, σελ. 139-148

Κατά το πολεμικό σημασιακό πεδίο οι λέξεις πόλεμος και μάχη έχουν τις ρίζες τους στην ομηρική εποχή. Ο πόλεμος σαν λέξη χρησιμοποιείται με αρνητικό πρόσημο γι' αυτό και ο Όμηρος τον συνόδευε με άλλες αρνητικές λέξεις στα κείμενα του. Αναζητώντας τη ρίζα του πολέμου θα βρούμε το ρήμα *πολεμίζω*, που στην αρχή σήμαινε *φοβίζω τον εχθρό* και έπειτα *πολεμώ*. Η λέξη “werra” που προέρχεται από τα αρχαία γερμανικά ενέπνευσε τους Άγγλους και του γάλλους για τις αντίστοιχες λέξεις war και guerre, οι οποίες σαν γλώσσες είναι λατινογενής.³²

Ο πόλεμος έχει ένα κύριο στοιχείο, την μονομαχία και ουσιαστικά αυτό είναι μια μονομαχία σε μια μεγαλύτερη κλίμακα. Πως όμως το κατανοούμε αυτό;

Η κάθε πλευρά προσπαθεί να επιβάλλει στην άλλη την δική της βούληση μέσω της βίας ώστε να επικρατήσει μόνο ένας χωρίς να υπάρχει περαιτέρω αντίσταση. Ο Κλαούζεβιτς υποστήριζε ότι ο πόλεμος αποτελεί μια πράξη βίας η οποία αποσκοπεί να αναγκάσει τον αντίπαλο να εκπληρώσει την βούληση μας.³³

Κατά συνέπεια ο πόλεμος χαρακτηρίζεται ως ένα απροσδόκητο κοινωνικό φαινόμενο που δημιουργείται απίστευτα γρήγορα, εφόσον υπάρχει ήδη το έδαφος και οι αναζητούμενες συνθήκες στο κοινωνικό σύνολο.

2.2 Ορισμός της επέμβασης

Η διεθνής στρατιωτική επέμβαση αποτελείται από την κινητικότητα δυνάμεων μιας χώρας προς μια εδαφική ή υδάτινη περιοχή μιας άλλης χώρας. Επιπλέον, μπορεί να αποτελείται από στρατιωτικές ενέργειες στρατιωτικών δυνάμεων μιας χώρας που ήδη υπάρχουν σε μια περιοχή μιας άλλης χώρας, πάντα μέσα στο πλαίσιο μιας σύγκρουσης ή μιας πολιτικής αντιπαράθεσης. Συνεπώς, είτε θα είναι αποτέλεσμα ενός ή περισσότερων γεγονότων τα οποία συνεπάγονται στρατιωτικών ενεργειών, επισήμως αναγνωρισμένων ενόπλων δυνάμεων ενάντια σε εσωτερικές ή εξωτερικές διαμάχες.

---

³² Γεώργιο Μπαμπινιώτη, *Τα ετυμολογικά του πολέμου*, (Αθήνα: ΤΟ ΒΗΜΑ: Νέες Εποχές, 6 Απριλίου 2003)

³³ Carl von Clausewitz, edited and translated by Michael Howard and Peter Paret, *On war*, (New Jersey: Princeton University Press, 1976) p. 75-80

Κατά μια έννοια, οι επεμβάσεις προηγούνται όλων των πολέμων αλλά δεν καταλήγουν όλες οι επεμβάσεις σε πόλεμο. Υπάρχουν σημεία τα οποία μας βοηθούν να αναγνωρίσουμε την επέμβαση όπως είναι η επαλήθευση των ισχυρισμών, ο προσδιορισμός αρχικής και τελικής ημερομηνίας, η εκτίμηση επαναλαμβανόμενης παρέμβασης και αντιπαρέμβασης.

Ουσιαστικά, η στρατιωτική επέμβαση αποτελεί ένα υποσύνολο μιας γενικής κατηγορίας επεμβάσεων από ένα ή περισσότερα κράτη στις εσωτερικές υποθέσεις ενός άλλου κράτους, φαινόμενο το οποίο χρονολογείται όσο και το διεθνές σύστημα.

Αν και ο πόλεμος, με την κυριολεκτική έννοια της λέξης, πλέον είτε συμβαίνει σπάνια είτε καθόλου, συμβαίνουν όμως παρατεταμένες, χρονοβόρες και συχνά θανατηφόρες επεμβάσεις. Η κεντρική ιδέα της επέμβασης είναι ξεχωριστή από απλές στρατιωτικές εχθροπραξίες. Μπορεί να συμπεριλάβει όμως εχθροπραξίες και περιστατικά ή να αποτελείται αναφορικά μόνο από χρήσης στρατιωτικών δυνάμεων με στόχο την προστασία ή την διαφοροποίηση καταστάσεων σε ξένα κράτη.

Όλες οι χρήσεις ένοπλης ισχύος ουσιαστικά μπορεί να αποκτήσουν πολιτικό ενδιαφέρον, παρόλα αυτά όμως αναγνωρίζονται μόνο όσες έχουν άμεση σχέση με αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις. Σε περίπτωση που οι στρατιωτικοί σύμβουλοι ή το στρατιωτικό προσωπικό απαντήσει σε πυρά ή απελευθερώσει πυρά, ουσιαστικά θεωρείται ως επέμβαση.

Οι επεμβάσεις που περιλαμβάνουν την απομάκρυνση πολιτικού ή στρατιωτικού προσωπικού συμπεριλαμβάνονται στην διεθνή βάση δεδομένων για τις επεμβάσεις, μόνο και μόνο για τον λόγο, ότι περιλαμβάνουν την χρήση βίας σε ξένη περιοχή και επειδή η εκκένωση και η απομάκρυνση θα μπορούσε να είναι μια αιτιολογία για επέμβαση. Ωστόσο, δεν έχουν όλες οι επεμβάσεις το ίδιο πολιτικό αντίκτυπο.

Η τυπολογία των επεμβάσεων, στο πλαίσιο του σχεδίου, προβάλλεται με ανησυχία για την χρήση βίας στο διεθνές σύστημα. Είναι γεγονός ότι οι εξωτερικές επεμβάσεις υποστήριξης ήδη όντων κυβερνήσεων ή έχοντας ως στόχο την αντίθεση επαναστάσεων, ουσιαστικά ξεχωρίζουν από εκείνες που υπονομεύουν ή αντιτίθενται σε κυβερνήσεις, πολιτικές ιδέες ή σε επαναστατικές ομάδες. Επιπρόσθετα, υπάρχουν κύριοι στόχοι που ενδεχομένως να αναζητούν οι διεθνείς στρατιωτικές επεμβάσεις.

Αρχικά, περιλαμβάνουν την πιθανότητα επηρεασμού του στόχου σε θέματα εσωτερικών διαφορών. Ακόμα, αφορούν την προστασία κοινωνικών ομάδων και μειονοτήτων που βρίσκονται στο κράτος στόχο, όπως έγινε με το Κόσοβο από την πλευρά του NATO. Άλλοι στόχοι είναι η προώθηση διαφόρων ιδεολογικών ενδιαφερόντων, η προστασία και η οικονομική ανάπτυξη, η επίδραση της περιφερειακής ισορροπίας και των στρατηγικών συμφερόντων, καθώς και τα εδαφικά συμφέροντα, σε συνδυασμό με την προστασία διπλωματικών και στρατιωτικών συμφερόντων. Είναι σημαντικό όμως να γίνεται διαχωρισμός ανάμεσα στις μονομερές και στις πολύπλευρες επεμβάσεις ή σε εκείνες οι οποίες υπάγονται κάτω από την αιγίδα ενός διεθνούς οργανισμού. Αν και, όλες οι επεμβάσεις νοούνται ως μονόπλευρες, αν οι δυνάμεις που παρεμβαίνουν δεν συνεπάγονται από έναν κοινό έλεγχο.³⁴

Στο Μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα, οι στρατιωτικές επεμβάσεις αποτελούν μείζον θέμα στα εσωτερικά ζητήματα των κρατών ενώ αυτά συχνά χαρακτηρίζονται ως επικίνδυνα ή αποτυχημένα κράτη. Η στρατιωτική επέμβαση δικαιολογείται ηθικά όταν ο εσωτερικός αναβρασμός θέτει σε κίνδυνο την εγχώρια ή την διεθνή ασφάλεια καθώς και την διατήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενάντια στην παρουσία της βίας. Συνήθως, στις περισσότερες περιπτώσεις παρεμβάσεων, οι οποίες όφειλαν να είναι σωστά οργανωμένες, θα έπρεπε να έχει ληφθεί η συγκατάθεση και έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, εκ του οποίου θα έπρεπε να χορηγηθεί αυτονομία και επαναπρογραμματισμός για την δυνατότητα και την νομιμότητα της δράσης. Σχετικά με πολιτικά ζητήματα, πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν τα ηθικά επιχειρήματα και ταυτόχρονα τα δεδομένα ενός πολιτικού πλαισίου και οι συνεπάγοντες κανόνες τόσο σε εσωτερικό αλλά και διεθνές επίπεδο. Τα θέματα επέμβασης σε εσωτερικά ζητήματα αποτελούσε κύριο ζήτημα κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, την στιγμή που δυο υπερδυνάμεις προσπαθούσαν να εκμεταλλευτούν την επανάσταση ενάντια στην αποικιοκρατία και την ξαφνική άνοδο της αυτοκυριαρχίας και της εθνικής αυτοδιάθεσης. Παρόλα αυτά στην δεκαετία του 1990 τα πράγματα διαφοροποιήθηκαν αρκετά, ιδιαίτερα με το τέλος του Ψυχρού πολέμου. Δόθηκε έμφαση από τις μονόπλευρες επεμβάσεις στις πολύπλευρες μέσω των

---

³⁴ Frederic S. Pearson and Robert A. Baumann, *International military interventions: Identification and classification*, (Political Science Department and Center for International Studies, University of Missouri—St. Louis, June 19, 1987)

Ηνωμένων Εθνών και κυρίως από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Στην πορεία εκείνης της εποχής, άρχισε να διακρίνεται μια πλειάδα εθνικών συγκρούσεων και διαφορών, την οποία διαχειριζόταν το Κομμουνιστικό καθεστώς της Ευρώπης με απώτερο σκοπό να την αποκρύπτει.

Τέτοιες περιπτώσεις εμφανίστηκαν στην Τσεχοσλοβακία και την Γιουγκοσλαβία, όπου υπήρχαν ήδη παλιές διαφορές που με την πάροδο των χρόνων ξέσπασαν. Πιο συγκεκριμένα, στην Γιουγκοσλαβία, όπως και στην Σοβιετική Ένωση, οι Κομμουνιστές ηγέτες άλλαξαν σε εθνικιστές, έτσι ώστε να διατηρήσουν την εξουσία τους, η οποία λόγω φθοράς κατέρρεε. Κατά την διάρκεια του 1991 έως το 1993 επικρατούσε ένα αίσθημα ευφορίας σχετικά με την συλλογική δράση σε θέματα καλής θέλησης, γεγονός το οποίο οδηγούσε σε καλύτερη και καινούρια παγκόσμια διάταξη. Σε αυτό συνέβαλε ο Γάλλος υπέρμαχος της ανθρωπιστικής επέμβασης Μπέρναρντ Κούσνερ, ο οποίος παρουσίασε το δικαίωμα επέμβασης για ανθρωπιστικούς λόγους, που είναι πάνω από την εθνική αυτοκυριαρχία. Επιπρόσθετα, υπάρχει και το ζήτημα της νομιμότητας αλλά και της ηθικής διάστασης γύρω από την επέμβαση, το οποίο είναι αρκετά πολύπλοκο, καθιστώντας της επέμβαση σε εσωτερικά ζητήματα διαφοροποιημένη από άποψη σύστασης, καλύπτοντας περισσότερες περιπτώσεις. Σημαντικό είναι να αναφερθεί, ότι τα Ηνωμένα Έθνη αντιμετώπισαν την κάθε περίπτωση ξεχωριστά για να συστήσουν επέμβαση, φτιάχνοντας παράλληλα μια λίστα χαρακτηριστικών για το μέλλον. Ωστόσο, δυο χαρακτηριστικά αποδείχθηκαν σημαντικότερα. Το πρώτο αφορά εσωτερικές καταστάσεις οι οποίες δημιουργούν αναταραχές και απειλές απέναντι στο διεθνές σύστημα και την ειρήνη αλλά και την ασφάλεια. Από αυτό συνεπάγεται ότι τα δόγματα και οι κρίσεις, με σοβαρό αντίκτυπο έχουν ως αποτέλεσμα την αποβολή τους από την εσωτερική και κρατική δωσιδικία. Το δεύτερο, δεν αναγνωρίστηκε άμεσα από τα Ηνωμένα Έθνη, όμως αποτελεί πρόταση πολλών ειδικών και ερευνητών. Συνεπάγεται μιας επιστροφής στην παραδοσιακή διεξαγωγή της ανθρωπιστικής επέμβασης σε κατάσταση συστηματικής και τεράστιας εξαθλίωσης, αποτελώντας μια αποκήρυξη της άποψης του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος αποκλείει οποιαδήποτε πράξη βίας εκτός από περιπτώσεις μονομερούς και συλλογικής αυτοάμυνας έναντι μιας ένοπλης επίθεσης. Εξίσου υψίστης σημασίας αποτελεί το ζήτημα της δικαιοδοσίας κάποιου μέρους να παρέμβει σε τέτοιες περιπτώσεις. Έχουν τεθεί επιχειρήματα υπέρ της μονομερούς επέμβασης, γεγονός που την καθιστά νόμιμη στις παρακάτω περιπτώσεις.

Πρώτον και κυριότερων, εφόσον έχει επιτραπεί και εξουσιοδοτηθεί από τα Ηνωμένα Έθνη ή από κάποια περιφερειακή αρχή, η οποία δρα κάτω από εντολές των Ηνωμένα Έθνη και φυσικά με την συγκατάθεση τους. Δεύτερον, σε περίπτωση που τα Ηνωμένα Έθνη δεν αποδειχθούν ικανά να ανταπεξέλθουν σε μια τέτοια κατάσταση για λόγους όπως, η απραξία πολιτικών οργάνων ή επειδή τα έως τώρα πεπραγμένα ή οι περιφερειακές αρχές δεν είχαν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Τρίτον, όταν η παρεμβαίνουσα αρχή παρέχει βοήθεια σε μια κυβέρνηση η οποία εκλέχθηκε με δημοκρατικές διαδικασίες και η οποία προσπαθεί να αντισταθεί σε μια εξέγερση, η οποία θέλει να επιβληθεί σε έναν ευάλωτο πληθυσμό.

Σχετικά με τους λόγους και τα μέσα που διεξάγεται μια επέμβαση, διακρίνονται ανάλογα με τους στόχους που προσπαθούν να πετύχουν μέσω της επέμβασης. Μια θεωρία υποστηρίζει ότι η επέμβαση πρέπει να έχει αυστηρά ανθρωπιστικούς σκοπούς, ώστε να διευκολύνει και να επιλύει συγκρούσεις και καταστροφές που δημιουργούνται από τον άνθρωπο, να παρέχει τρόφιμα, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και βοήθεια σε πρόσφυγες και ανθρώπους που είναι σε ανάγκη. Αυτό αποτελεί την λεγόμενη προσέγγιση του Ερυθρού Σταυρού που αποτελεί την πραγματική σύσταση της ανθρωπιστικής επέμβασης.³⁵

2.3 Ανάλυση της στρατηγικής προσέγγισης Σερβίας και Κοσόβου

Ο Κένεθ Γουάλτς προσέγγισε, ενώ ταυτόχρονα κατανόησε, τα αίτια ενός πολέμου, εν συνεχεία τα ανέπτυξε και τα ανέλυσε σε τρία επίπεδα ανάλυσης, το ατομικό, το κρατικό και το συστημικό ή αλλιώς διεθνές. Συνήθως, τα αίτια βρίσκονται στην διαφοροποιημένη συμπεριφορά του κάθε ηγέτη ανάλογα με τις αποφάσεις τις οποίες παίρνει. Άρα αναφέρεται στην ενδότερη δομή του ίδιου του κράτους. Συνεπώς, διάφορες αδυναμίες σε αυτή την εσωτερική δομή του κράτους μπορεί να οδηγήσει σε πόλεμο ανάμεσα σε κράτη. Στο τρίτο επίπεδο ανάλυσης βρίσκεται το συστημικό επίπεδο.³⁶ Ουσιαστικά, παρουσιάζονται τα αίτια συγκρούσεων σε διεθνές επίπεδο. Αυτό συμβαίνει διότι κάθε κράτος ασκεί κριτική το ίδιο στις υποθέσεις του και μπορεί

---

³⁵ Stanley Hoffmann, *The politics and ethics of military intervention*, (Harvard University, MA, 03 Mar 2008.)

³⁶ Kenneth Waltz, *Man, the state and war: A Theoretical Analysis*, (Columbia University Press, 2001) p. 80-123

οποιαδήποτε στιγμή να κάνει χρήση βίας για να διεκδικήσει αυτά που επιθυμεί. Αν και η αναρχία σε διεθνές επίπεδο δημιουργεί μια σύγχυση και έλλειψη ισορροπίας στα άτομα με αποτέλεσμα να μην υπάρχει επαρκής εμπιστοσύνη. Ωστόσο, οι πόλεμοι συνήθως συμβαίνουν ανάμεσα σε κυρίαρχα κράτη, αν δεν υπάρχει κάποιο νομικό σύστημα που να τα παρακολουθεί. Στην περίπτωση λοιπόν, που το πρόβλημα είναι η αναρχία, ο Κένεθ Γουάλτς παρουσιάζει δυο λύσεις του ζητήματος.

Η πρώτη, αναφέρεται στην επιβολή αποτελεσματικού ελέγχου σε ατελή κράτη τα οποία βρίσκονται σε καταστάσεις συγκρούσεων ή διαφόρων δυσμενών συνθηκών . Η δεύτερη λύση, περιελάβανε την απομάκρυνση αντιμαχόμενων και διαφορετικών κρατών από τα διεθνή δρώμενα και την μεταφορά τους στο φάσμα όπου ένα κράτος πληροί τις απαιτήσεις των πολιτών. Ωστόσο, στην σημερινή πραγματικότητα και εποχή, οι δύο αυτές λύσεις εφαρμόζονται εξίσου στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση ή το ΝΑΤΟ. Στην περίπτωση της σύγκρουσης της Γιουγκοσλαβίας και του Κοσόβου και φυσικά της μετέπειτα επέμβασης του ΝΑΤΟ, η ανάλυση που θα ακολουθήσει θα αναφερθεί σε κρατικό και συστημικό επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα, σε κρατικό επίπεδο όσον αφορά το Κόσοβο, αφού ο Μιλόσεβιτς κατέκτησε την προεδρία του 1987 με συστηματικές κινήσεις, μείωνε την αυτονομία των κρατιδίων και των επαρχιών της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας. Τον Φεβρουάριο του 1989, οι Αλβανοί αντιπρόσωποι αναγκάστηκαν να παραδώσουν την ηγεσία της δημοκρατίας αλλά και το αυτόνομο καθεστώς του Κοσόβου, ενώ παράλληλα ανακοίνωσαν κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Ουσιαστικά μετά από σειρά συγκρούσεων και διαδηλώσεων η αλβανική πλευρά αντέδρασε δημιουργώντας ένα ψευδοκράτος. Αυτό το ψευδοκράτος δημιουργήθηκε από Αλβανούς-Κοσοβάρους οι οποίοι έφτιαξαν δικό τους εκπαιδευτικό σύστημα για όλες τις σχολικές βαθμίδες, πλήρες σύστημα υγείας, και φυσικά σύστημα ανταλλαγής αγαθών, χρημάτων, τομέα υπηρεσιών, τα οποία αποτελούσαν ανεξάρτητα κομμάτια της επίσημης οικονομίας. Τα προβλήματα ήταν πολλά, όπως η εκτίναξη των προσφύγων, η δημιουργία προγραμμάτων στήριξης για Σέρβους πρόσφυγες, οι απολύσεις Αλβανών γιατρών και νοσηλευτών, η εισαγωγή σερβικών βιβλίων σε αλβανικά σχολεία, ο τερματισμός λειτουργίας αλβανικών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών.

Όλα αυτά συνέβησαν το 1990 βάζοντας τους Αλβανούς Κοσοβάρους σε μια διαδικασία εσωτερικής μετανάστευσης. Φυσικά, η εκλογή του δικού τους κοινοβουλίου και

προέδρου τους, Ιμπραήμ Ρουγκόβα, ουσιαστικά επισήμανε τα εμφανή σημεία του ψευδοκράτους. Η κυβέρνηση του Κοσσυφοπεδίου δραστηριοποιήθηκε αρκετά για να προσπαθήσει να διεθνοποιήσει το πρόβλημα που προϋπήρχε στο Κόσοβο. Η Δημοκρατική ένωση του Κοσόβου με πρόεδρο τον Ρουγκόβα ήλπιζε στην στήριξη για το κίνημα ανεξαρτησίας, οπότε ακολουθούσε μια ειρηνική πλευρά αντίστασης. Παρόλα αυτά, η εν λόγω προσέγγιση έμοιαζε άκαρπη οπότε οι Αλβανοί του Κοσόβου οδηγήθηκαν στην επανάσταση. Είναι σημαντικό να υπογραμμισθεί, ότι οι ειρηνικές διαπραγματεύσεις του Dayton το 1996 ουσιαστικά οδήγησαν στον εμφύλιο πόλεμο στην Σερβία και το Κόσοβο κατά την περίοδο του 1998-1999 λόγω της αυξανόμενης αποστέρησης των δικαιωμάτων της αλβανικής πλευράς και της ελλιπούς εν συναίσθησης των συγκρούσεων στο Κοσσυφοπέδιο.

Φυσικά, για την Σερβία δεν αποτελούσε αρχικός παράγοντας του πολέμου του Κόσοβου, αλλά μάλλον τον τελευταίο, καθώς οι πόλεμοι που προηγήθηκαν με την Κροατία και την Βοσνία-Ερζεγοβίνη, επίσης τερμάτισαν με μη επιθυμητά αποτελέσματα για την Σερβία. Η Σερβία τότε ήδη βρισκόταν σε δυσμενή θέση λόγω των κυρώσεων των Ηνωμένων Εθνών με τους πολίτες να υποφέρουν. Ο Μιλόσεβιτς εκείνη την εποχή έκανε χρήση της ιστορικής αλλά και θρησκευτικής σημασίας του Κοσσόβου για να κάνει τον σερβικό λαό να τον ακολουθεί πιστά, ενώ ταυτόχρονα μετέτρεψε τους Αλβανούς σε κοινωνικούς παρίες. Συνεπακόλουθα, η ισχυρή θρησκευτική επιρροή της Ορθόδοξης Εκκλησίας σε συνδυασμό με την ιστορική σημασία και δυναμική της ευρύτερης περιοχής του Κοσσόβου, εκμαίευσε την δημιουργία ενός μύθου, που κατά μια έννοια δικαιολογούσε και ταυτόχρονα αποσαφήνισε τις ενέργειες των σερβικών δυνάμεων στο Κόσοβο.³⁷

Σε συστημικό επίπεδο, τα Ηνωμένα Έθνη, αν και είχαν ρόλο παγκόσμιου ειρηνοποιού, είχαν την πιο μακρινή και σιωπηλή συμμετοχή στο ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων για την επίλυση των συγκρούσεων. Ακόμα και

---

³⁷ Florian Bieber and Zidas Daskalovski, *Understanding the War in Kosovo*, (London, Taylor & Francis e-Library, 2005), p. 11-28
Andrew Bacevich and Eliot Cohen, *War over Kosovo Politics and Strategy in a Global Age*, (Columbia University Press, 2001) p. 63-88
Bernd Reismann, *A level of analysis-approach to the Kosovo War*, (GRIN Verlag, December 21, 2012) p. 4-5

στις διαπραγματεύσεις του Ραμπουγιέ κανένας εκπρόσωπος δεν ήταν παρόν. Ουσιαστικά, τα Ηνωμένα Έθνη οδηγήθηκαν στο περιθώριο εξαιτίας της μη αποτελεσματικότητας στον τερματισμό αυτής της συνεχόμενης και αυξανόμενης σύγκρουσης το 1999. Αυτό συνέβη λόγω της αβουλίας του Συμβουλίου Ασφαλείας. Προς αποφυγή περαιτέρω αποτελμάτωσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας σχετικά με το Κοσσυφοπέδιο, οι ΗΠΑ δραστηριοποιήθηκαν στις στρατιωτικές δυνατότητες του ΝΑΤΟ με την πεποίθηση ότι οι αεροπορικές επιδρομές το 1995 εναντίον του σερβικού πληθυσμού της Βοσνίας είχαν ήδη δρομολογήσει την συνεπακόλουθη επιτυχία για την μετέπειτα συμφωνία του Dayton. Ωστόσο, για μια ακόμη φορά, οι αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών αποδείχθηκαν αναποτελεσματικές στο να πείσουν τον Μιλόσεβιτς για οποιονδήποτε συμβιβασμό. Σημαντικό σημείο των γεγονότων αποτέλεσε, ότι μετά το πέρας των αεροεπιδρομών και της παράταξης των στρατιωτικών δυνάμεων στο Κόσσοβο, τα Ηνωμένα Έθνη ξεκίνησαν την αποστολή τους στο Κόσσοβο (UMMIK), ενώ προσέδωσαν αναδρομικά στις πράξεις του ΝΑΤΟ με την Απόφαση 1244. Άρα τα Ηνωμένα Έθνη έκαναν μια σεβαστή προσπάθεια να ανακτήσουν το κύρος και την σημασία που τους αναλογούσε. Παρόλα αυτά, ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου δείχνει ότι τα Ηνωμένα Έθνη δεν είναι πάντα δυνατόν να κατέχουν τον ρόλο του παγκόσμιου δρώντα στην επίλυση συγκρούσεων και στην πρόληψη. Η νομική δυνατότητα των Ηνωμένων Εθνών βασίζεται αποκλειστικά στα μόνιμα μέλη του συμβουλίου ασφαλείας, φέρνοντας τα Ηνωμένα Έθνη χωρίς αυτό στο περιθώριο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, εκείνη την εποχή υπό γερμανική προεδρία, κατάφερε να επιφέρει την υλοποίηση των συζητήσεων του Ραμπουγιέ ανάμεσα στα δύο συγκρουόμενα μέρη ακριβώς τη στιγμή που τα πράγματα ανάμεσα τους χειροτέρευαν. Πολλά κράτη-μέλη, συμπεριλαμβανομένης και της Γερμανίας περίμεναν αδειοδότηση των Ηνωμένων Εθνών για την επιβολή των αεροεπιδρομών στην Γιουγκοσλαβία. Παρόλα αυτά οι δυο ευρωπαϊκές χώρες, Γαλλία και Ηνωμένο Βασίλειο, από κοινού με τις ΗΠΑ είχαν ήδη ξεκινήσει να διοργανώνουν και προγραμματίζαν την επέμβαση χωρίς την συμβουλή των Ηνωμένων Εθνών. Η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή κάποιων κρατών-μελών χαρακτηρίστηκε ως αδύναμη, συμπεριλαμβανομένης της στάσης της στους προηγούμενους βαλκανικούς πολέμους.

Η Οργάνωση για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη αποτέλεσε άλλο ένα παράγοντα στο συστημικό επίπεδο. Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη λοιπόν, ανέκυψε στην μεταπολεμική περίοδο της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης

ως ειρηνευτικός δημιουργός και μεσολαβητής, έτσι και στη περίπτωση του Κοσόβου έδρασε καθυστερημένα. Δυστυχώς όμως και οι μετατιθέμενοι υπάλληλοι του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη, αλλά και οι πόροι δεν ανταπεξήλθαν ποτέ στα υποσχόμενα νούμερα από τα κράτη μέλη. Συνεπώς, όλη η αποστολή δεν μπόρεσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Μετά το πέρας του πολέμου, το πλαίσιο ασφάλειας και συνεργασίας του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη, εν τέλει, επέφερε λειτουργικά αποτελέσματα. Συνεπώς, έδρασε αποτελεσματικά για το Κόσσοβο μετά τον πόλεμο, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία της ανασύστασης της δημοκρατίας, της ορθής διακυβέρνησης, της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.³⁸

Η ομάδα επικοινωνίας και μεσολάβησης των Βαλκάνιων, δημιουργήθηκε αρχικά για τον πόλεμο της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και αποτελούνταν από έξι χώρες, τις ΗΠΑ, την Μεγάλη Βρετανία, την Γαλλία, την Ιταλία, την Γερμανία και την Ρωσία. Συνεπώς, έμοιαζε με την τέλεια επιλογή για την εύρεση λύσης ανάμεσα στους συγκρουόμενους. Η ομάδα επικοινωνίας και μεσολάβησης μαζί με τους αντιπροσώπους της Σερβίας συναντήθηκαν αρκετές φορές στο Βελιγράδι αλλά και στο Λονδίνο, με απώτερο σκοπό την τελμάτωση της βίας, την επιστροφή των προσφύγων αλλά και το βασικότερο όλων, την πλήρη συνεργασία της Γιουγκοσλαβίας με τους διεθνείς παράγοντες. Οι συνομιλίες του Ραμπουγιέ, τον Φεβρουάριο του 1999, αποτέλεσαν την τελευταία προσπάθεια και ελπίδα για επίτευξη συμφωνίας και φυσικά για ένα αίσιο τέλος, γεγονός βέβαια που δεν συνέβη ποτέ. Σημαντικό γεγονός αποτέλεσε, η απουσία της Ρωσίας κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Όλοι οι υπόλοιποι συμμετέχοντες ήταν πεπεισμένοι να κάνουν χρήση στρατιωτικής δύναμης στην Γιουγκοσλαβία. Οι Ευρωπαίοι προσπάθησαν να φτιάξουν μια οδηγία των Ηνωμένων Εθνών για πιθανή μετάθεση νατοϊκών δυνάμεων στο Κόσσοβο. Το βέβαιο βέτο όμως των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής απέτρεψε την οποιαδήποτε εμπλοκή των Ηνωμένων Εθνών στην υπόθεση του Κοσσυφοπεδίου. Η ομάδα επικοινωνίας και μεσολάβησης των Βαλκανίων δεν μπόρεσε όμως να επιφέρει λύση επί του ζητήματος. Επίσης, το γεγονός ότι αν δεν κατέληγαν σε συμφωνία, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και οι υπόλοιπες συμβαλλόμενες

---

³⁸ "Organization for Security and Co-operation in Europe MISSION IN KOSOVO", Department of Human Rights and Rule of Law, τελευταία πρόσβαση 9 Οκτωβρίου 2021 (<https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/13062.pdf>)

δυτικές χώρες θα προχωρούσαν σε στρατιωτική επέμβαση, με αποτέλεσμα να αναγκάσει την Ρωσία να αποχωρήσει από τις διαπραγματεύσεις.

Δυστυχώς όμως καμία διπλωματική ενέργεια της Ομάδας Επικοινωνίας ή κάποια επίθεση του NATO δεν κατάφερε να σταματήσει τον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας. Κατά την διάρκεια του πολέμου οι G-8, προσέφεραν μια λύση που έμοιαζε αρκετά με την διάρθρωση της απόφασης 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Η συγκεκριμένη διάρθρωση προσέφερε τον άμεσο τερματισμό των συγκρούσεων και κάθε είδους βίας στο Κόσσοβο, την οπισθοχώρηση όλων των ενόπλων δυνάμεων της Σερβίας, κατά κύριο λόγο, την μετάθεση μόνιμου διεθνούς προσωπικού, την στελέχωση και δημιουργία μιας μεταβατικής κυβέρνησης, την επιστροφή των προσφύγων καθώς και την συνοριακή ακεραιότητα της Γιουγκοσλαβίας. Σε σύγκριση με την συμφωνία του Ραμπουγιέ, η Σερβία βρήκε πιο ελκυστική την απόφαση 1244. Εν τέλει, τον Ιούνιο του 1999 η Σερβία αποδέχθηκε την πρόταση των G-8. Αυτό συνέβη καθώς λόγω των βομβαρδισμών υπήρχαν πολλά προβλήματα υποδομών και επίσης οι όροι ήταν κατανοητοί και αποδεκτοί. Έτσι, το Κόσσοβο θα γινόταν ένα αυτόνομο αλλά όχι ξεχωριστό κομμάτι της Γιουγκοσλαβίας. Τα Ηνωμένα Έθνη και το NATO θα είχαν ένα ρόλο καθοδήγησης για την διατήρηση της ειρήνης αλλά και της ανακατανομής φυσικά, ενώ ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου θα αποστρατικοποιούταν. Θεωρείται ότι έπαιξε σημαντικό ρόλο σε αυτή την επίτευξη, το γεγονός ότι η Ρωσία αποτελούσε κομμάτι των G-8 παρόλο που είχε αποχωρήσει από την ομάδα επικοινωνίας.

Τον Ιανουάριο του 1999 το NATO έθεσε προειδοποιήσεις για αεροπορικές επιδρομές, ώστε να εξασφαλίσει επιτυχία για τις προσπάθειες της ομάδας επικοινωνίας με επίτευξη την ειρήνη. Ωστόσο, ο αρχικός και κύριος σκοπός του NATO ήταν η πλήρης υποχώρηση των γιουγκοσλαβικών δυνάμεων υπό την απειλή εναέριας επίθεσης. Η στάση του NATO τότε αποδίδεται στους αξιωματικούς του NATO, οι οποίοι φοβούνταν και ανησυχούσαν, ότι το NATO θα έχανε την φήμη του ως ο κύριος ευρωπαϊκός παράγοντας ασφάλειας. Φυσικά, το NATO αποδέχτηκε τις άκαρπες προσπάθειες στο Ραμπουγιέ της Γαλλίας, θεωρώντας πως για το NATO και συνεπακόλουθα για τις ΗΠΑ, έπρεπε να ληφθεί μια καταλυτική απόφαση, καθώς η συνεχιζόμενη και καλπάζουσα βία στο Κόσσοβο θα ήταν καταστροφική, με αποτέλεσμα το NATO να πράξει κατά το δοκούν. Αρχικά έμοιαζε ως μια καινοτόμα

προσέγγιση για τον τερματισμό μιας σύγκρουσης, η οποία έθετε σε κίνδυνο τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ενώ, τα Ηνωμένα Έθνη δεν μπορούσαν να παρέμβουν λόγω του Συμβουλίου Ασφαλείας, εν τέλει η κατάσταση έμοιαζε με πολιτικό ανταγωνισμό. Όταν ήταν πλέον ξεκάθαρο όμως ότι ο Milosevic και η κυβέρνηση του δεν ήταν πρόθυμοι να κάνουν πίσω και να συμβιβαστούν, το NATO ανέλαβε δράση δημιουργώντας τεράστια προβλήματα και καταστρέφοντας υποδομές στην Γιουγκοσλαβία όπως σταθμούς ηλεκτροδότησης και γέφυρες. Ενώ, οι εβδομάδες βομβαρδισμών περνούσαν, η απομόνωση του NATO από την διεθνή κοινότητα λόγω των αυτόνομων πράξεων του και των αποφάσεων του, καθιστούσαν όλο και δυσκολότερη την επίτευξη διαπραγμάτευσης. Η υπόθεση του Πολέμου του Κοσσυφοπεδίου διασαφηνίζει την έλλειψη ενός ισχυρού παράγοντα όπου τα κράτη θα υπάκουαν σε διεθνές επίπεδο. Η σύγκρουση στο Κόσοβο παρουσιάζει δύο ελλείψεις. Πρώτον, δεν υπάρχει αποτελεσματικός έλεγχος σε ατελή κράτη. Δεύτερον, υπήρχε έλλειψη ανωτέρου διεθνούς παράγοντα όπου στο πλαίσιο των συγκρούσεων μεταξύ κρατών θα επιλύονταν. Ωστόσο, το NATO δεν έκανε περαιτέρω προσπάθειες για εύρεση κοινωνικής λύσης περνώντας κατευθείαν σε πιο επιθετική στρατηγική.³⁹ Οι λόγοι της σύγκρουσης ανάμεσα σε έθνη και κράτη μπορούν να εντοπιστούν σε όλα τα επίπεδα ανάλυσης της στρατηγικής.

Πιο συγκεκριμένα, στο κρατικό επίπεδο, το σύμφωνο σταθερότητας για τη Νότιο-Δυτική Ευρώπη αναδεικνύει μια σημαντική ανάπτυξη ειρήνης σε όλη την περιοχή των Βαλκανίων.⁴⁰ Το 1999 βασίστηκε στο ιδανικό της σταθερότητας της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα υπηρετεί συμφέροντα Βαλκανίων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την ασφάλεια. Πρωταρχικός στόχος του συμφώνου είναι η πρόληψη κατά νέων συγκρούσεων και φυσικά η δημιουργία ευφόρου αναπτυξιακού περιβάλλοντος για δημοκρατικές υποδομές, μιας εμπορικής οικονομίας αλλά και η επίτευξη περιφερειακής συνεργασίας των πρώην συγκρουόμενων κρατών, αφήνοντας πίσω τις διαφορές τους, με κοινό στόχο την κοινή ανάπτυξη και ευημερία. Εν συνεχεία, σε συστημικό επίπεδο, συνίσταται η επιβολή δραστικού και αποτελεσματικού ελέγχου σε ξεχωριστά και ατελή κράτη ή ακόμα και η αφαίρεση κρατών από τα διεθνή δρώμενα

---

³⁹ Reismann, *A level of analysis*, p. 8-10, 15-17

Benjamin S. Lambeth, *NATO's Air War for Kosovo-A Strategic and Operational Assessment*, (Santa Monica, Rand Publishing 2001) p. 77-82, 219-224

⁴⁰ Waltz, *Man, the state and war*, p. 182

σε ένα πλαίσιο όπου ένα διεθνές κράτος πληροί τα κριτήρια του λαού. Συγκεκριμένα, για το Κοσσυφοπέδιο και την ευρύτερη περιοχή, η πρώτη επιλογή για επιβολή ελέγχου φαντάζει ως η πιο αποτελεσματική. Μόνο και μόνο που υπήρχαν νατοϊκές δυνάμεις στο Κόσοβο ουσιαστικά πρόλαβαν νέες συγκρούσεις που θα μπορούσαν να ξεσπάσουν πριν χρόνια. Ωστόσο, η αναρχία σε διεθνές επίπεδο δεν βοηθάει στην επιβολή ελέγχου σε βαθμό που να μην είναι, όχι απλά ανέφικτο, αλλά συχνά ανεπιθύμητο από πληθώρα κρατών που εν τέλει δεν επιθυμούσαν να παρέμβουν στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική αυτών των κρατών.

Το να εισαχθούν αυτά τα κράτη στην διεθνή κοινότητα και στους διεθνείς θεσμούς και οργανισμούς φαίνεται πλέον ως το καλύτερο δυνατό σχέδιο για να αποφευχθούν μελλοντικές διαμάχες και συγκρούσεις σε διεθνές επίπεδο.⁴¹

2.4 Η στρατηγική προσέγγιση του NATO

Μετά το πέρας το Β' Παγκοσμίου Πολέμου το NATO ουσιαστικά δημιουργήθηκε για να προστατεύσει τα κράτη της δύσης από οποιαδήποτε ενδεχόμενη επίθεση της Σοβιετικής Ένωσης, ωστόσο ακόμα και όταν αυτή διασπάστηκε, το NATO έμεινε σταθερό και ενεργό. Παρότι πολλοί ακαδημαϊκοί και αναλυτές θεώρησαν ότι η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης έκανε το NATO να χάσει την αιτία της ύπαρξης του, εκείνο συνέχισε να υπάρχει, να αποκτά συμμάχους και να αποτελεί παράγοντα σταθερότητας στα διεθνή δρώμενα.

Είναι πολύ σημαντικό να αναφερθούν οι τρεις παράγοντες, στους οποίους οφείλεται η ανθεκτικότητα του NATO.⁴²

Αρχικά, το NATO προσφέρει ένα αίσθημα ασφάλειας στα κράτη-μέλη, όχι μόνο ενάντια στην Σοβιετική Ένωση, αλλά και σε οποιοδήποτε μελλοντική απειλή.

---

⁴¹ Reismann, *A level of analysis*, p. 17-18

Γεώργιος Π. Σπυρόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις- Ρεαλιστική Προσέγγιση- Θεωρία και πράξη*, (Βάρη Αττικής: Εκδόσεις Ποιότητα, 2010) σελ. 422, 431

⁴² Robert B. McCalla, "NATO's Persistence After the Cold War," *International Organization*, vol. 50, no. 3 (Summer 1996), p. 445-445

Δεύτερον, το NATO σήμαινε περισσότερο από το να αποτελεί μόνο έναν αντισταθμιστικό παράγοντα ισχύος έναντι της Σοβιετικής Ένωσης. Καθώς τα κράτη-μέλη δημιούργησαν μια βιώσιμη και ασφαλή κοινότητα, όπου η σκέψη επίλυσης οποιασδήποτε διαφωνίας, ανάμεσα στα κράτη-μέλη, με την απειλή ή χρήση βίας να έχει εξαλειφθεί *a priori*. Τρίτον, όταν το NATO ιδρύθηκε την δεκαετία του 1950, είχε ως σκοπό την πλήρη δέσμευση στην Συνθήκη της Ουάσιγκτον. Από στρατιωτικής πλευράς, η εσωτερική λειτουργία της συμμαχίας, πήρε την μορφή μιας πιο ευέλικτης ηγετικής δομής, η οποία δρούσε πιο γρήγορα και αποτελεσματικά, όπως την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.

Από πολιτικής πλευράς, το NATO αναζητούσε νέες αποστολές για να παραμείνει ενεργό και αποδοτικό. Ουσιαστικά το NATO μεταμορφώθηκε σε ένα πολιτικό στρατιωτικό οργανισμό που διέφερε από εκείνο που ήταν παλαιότερα. Ωστόσο, τον Απρίλιο του 1999, το NATO παραμένει μια οργάνωση σε αναζήτηση νέου σκοπού. Μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, η συμμαχία έπλευσε προς πιο μεγαλεπήβολα σχέδια και νέες κατευθύνσεις. Μερικά από αυτά ήταν η ριζική εναλλαγή στρατηγικής προσέγγισης, συνεργασίας και διαχείρισης κρίσεων σχετικά με την συλλογική άμυνα το 1991. Έπειτα, η αποδοχή και συνεργασία με ανατολικά κράτη μέσα από την πρωτοβουλία για Συνεργασία για την Ειρήνη το 1994 καθώς και αποδίδοντας το τέλος του πολέμου το 1995 στην Βοσνία.⁴³

Η αμυντική στρατηγική και η επιθετική στρατηγική γνωστές και ως στρατηγική της εξουθένωσης και στρατηγική της εκμηδένισης αποτελούν τα δύο πιο σημαντικά κομμάτια στρατηγικής. Αναφέροντας όμως με παραδείγματα, οι ΗΠΑ ακολούθησαν την στρατηγική της εξουθένωσης ενάντια στην Σοβιετική Ένωση κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Αυτό σήμαινε έλεγχο της ισχύος του αντιπάλου και των συνόρων του, οικονομικό και τεχνολογικό αποκλεισμό του αντιπάλου, σαμποτάζ της νομικής ισχύος του πολιτικού συστήματος του αντιπάλου και της παγκόσμιας δημόσιας προβολής του, έλλειψη καταπράυνσης του αντιπάλου με αποτέλεσμα να μην γίνει

---

⁴³ North Atlantic Treaty Organization, “*The Alliance’s Strategic Concept*,” Agreed by the Heads of State and Government Participating in the meeting of the North Atlantic Council in Rome on 7-8 November 1991, τελευταία πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 2021 https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm
Joseph Lepgold, *NATO’s Post-Cold War Collective Action Problem*, (MIT Press, 1998), p. 78-106

εκμετάλλευση οποιασδήποτε ελάφρυνσης, συνεχείς επενδύσεις στις ένοπλες δυνάμεις και διαρκή τεχνολογική εξέλιξη με σκοπό την εξασθένιση του αντιπάλου, καθώς και βοήθεια σε όλα τα επίπεδα των αντιπάλων της χώρας-στόχου. Το συγκεκριμένο μοντέλο αμυντικής στρατηγικής χρησιμοποιήθηκε αρχικά εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης, όπου στο τέλος έφερε την πλήρη κατάρρευση, ενώ επαναλήφθηκε το 1995 από το ΝΑΤΟ στον Πόλεμο της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, όπου και πάλι λειτουργούν επικοινωνιακά η επιβολή της διπλωματικής ισχύος, της ψυχολογικής πίεσης και της ενδυνάμωσης των αντιπάλων. Ο συνδυασμός αυτών των κινήσεων επέφεραν την εξουθένωση του αντιπάλου και ταυτόχρονα εφαρμόστηκε στρατιωτική ισχύς περιορισμένου και απόλυτα συμβολικού επιπέδου γεγονός που επέφερε την αποδοχή των Σέρβων της Βοσνίας και τους εξανάγκασε στην υπογραφή της Συνθήκης του Ντέιτον.⁴⁴

Ουσιαστικά, η επέμβαση του ΝΑΤΟ στο Κόσσοβο αποτελεί μια σύμπραξη αμυντικής και έμμεσα επιθετικής στρατηγικής κατά μια έννοια, καθώς το ΝΑΤΟ χρησιμοποίησε εναέρια μέσα και όχι χερσαίες δυνάμεις ή των συνδυασμό των δυο. Έτσι, η γιουγκοσλαβικές ένοπλες και στρατιωτικές δυνάμεις έχαναν αργά την ισχύ τους, με αποτέλεσμα, η ευάλωτη πλέον και ψυχολογικά αποδιοργανωμένη γιουγκοσλαβική κυβέρνηση, να αποδεχτεί τους όρους που το ΝΑΤΟ έθετε.

Εφόσον, μέχρι και τις αποτυχημένες προσπάθειες στο Ραμπουγιέ, το ΝΑΤΟ έβλεπε ότι μόνο η αμυντική στρατηγική δεν επιφέρει άμεσα αποτελέσματα, ήταν απαραίτητος ο συνδυασμός με μια πιο άμεση και γρήγορη προσέγγιση, την οποία προσέφεραν οι εναέριες επιδρομές. Ωστόσο, οι νατοϊκοί βομβαρδισμοί καταπόνησαν αρκετά τις στρατιωτικές δυνάμεις της Γιουγκοσλαβίας με αποτέλεσμα να κλονιστεί παράλληλα και η πολιτική ηγεσία της χώρας. Φυσικά, οι απώλειες λόγω των βομβαρδισμών ήταν τεράστιες για την σερβική πλευρά από άποψη στρατιωτικών πόρων και φυσικά ο πολιτικός και πετρελαϊκός αποκλεισμός που τους έπληττε δεν διόρθωνε ούτε και βοηθούσε την κατάσταση, ενώ ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου συνέχιζε να ενισχύεται.⁴⁵

---

⁴⁴ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και στρατηγική στον Θουκυδίδη*, (Αθήνα: Εκδόσεις ΕΣΤΙΑ, 2018), σελ. 194-202

⁴⁵ Γιαλλουρίδης και Κεφαλά, *Κόσσοβο: η Εικόνα του Πολέμου, Όψεις Σύγχρονου Μιλιταριστικού Ανθρωπισμού*, σελ. 17-33

Συνεπακόλουθα, αναπτύσσονταν παραπληροφορήσεις από την Δύση με σκοπό να πλήξουν και να απομονώσουν σε παγκόσμιο επίπεδο την Σερβία, αποδυναμώνοντας και την πολιτική ηγεσία της χώρας αλλά και την στρατιωτική ισχύ. Έτσι, το ΝΑΤΟ ακολουθώντας αργά και σταθερά τα βήματα της αμυντικής στρατηγικής, δηλαδή τον διπλωματικό αποκλεισμό, την ψυχολογική πίεση και κυρίως τον οικονομικό πόλεμο, κατάφερε να τα συνδυάσει με μια περισσότερο άμεση στρατηγική προσέγγιση, την επιθετική, που δεν ήταν άλλη από την ένοπλη επέμβαση του με τους εναέριους βομβαρδισμούς.⁴⁶

Ωστόσο, κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου το ΝΑΤΟ αποτέλεσε μια στρατιωτική συμμαχία με πολιτικές βάσεις. Έφερε ένα σύνολο κρατών πιο κοντά, τα οποία ήταν πεπεισμένα και δεσμευμένα στα ιδανικά της δημοκρατίας αλλά και της ατομικής ελευθερίας και με σκοπό να υπερασπιστεί αυτά τα κράτη από κάποια ενδεχόμενη επίθεση της Σοβιετικής Ένωσης.

Αυτός ο πολιτικός και στρατιωτικός σκοπός για το ΝΑΤΟ θα αποτελέσει την βάση για την μετέπειτα νέα του στρατηγική προσέγγιση όπως και για την πολιτική του στο ενδεχόμενο της μελλοντικής του διεύρυνσης.

2.5 Η έναρξη των εχθροπραξιών

Η έναρξη των εχθροπραξιών ανάμεσα στο ΝΑΤΟ και την Γιουγκοσλαβία, με πυρήνα ενδιαφέροντος το Κοσσυφοπέδιο, ξεκίνησαν στις 21:00μ.μ. της 24ης Μαρτίου του 1999 με τους πρώτους νατοϊκούς βομβαρδισμούς, μια επιχείρηση που ονομάστηκε Συμμαχική Δύναμη. Ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ είχε ήδη καθησυχάσει και διαβεβαιώσει τις γειτονικές χώρες πως το ίδιο το ΝΑΤΟ θα είναι εκεί για να τις προστατέψει και να τις βοηθήσει σε τυχόν επικείμενη γιουγκοσλαβική επίθεση, ενώ την ίδια ώρα ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς απευθυνόταν στον γιουγκοσλαβικό λαό με διάγγελμα. Η επόμενη μέρα των βομβαρδισμών βρήκε την Ευρώπη αναστατωμένη και διχασμένη, ενώ ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ προέβη σε δηλώσεις σχετικά με τον πολιτικό στόχο του ΝΑΤΟ, που δεν ήταν άλλος από την εγκατάλειψη της σέρβικης κυβέρνησης και της πολιτικής ηγεσίας της χώρας από τον Μιλόσεβιτς. Κατά βάση ο

---

⁴⁶ Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και στρατηγική στον Θουκυδίδη*, σελ., 195

Σέρβος Πρόεδρος αποτελούσε εξ αρχής ένα μείζον θέμα για την νατοϊκή πλευρά, πριν ακόμα ξεκινήσουν οι εναέριες επιδρομές, όταν ήδη το έδαφος για την έναρξη των εχθροπραξιών ετοιμαζόταν. Συγκεκριμένα, από τον Φεβρουάριο της ίδιας χρονιάς μέχρι και τις 19 Μαρτίου, όπου λαμβάνουν χώρα οι διαπραγματεύσεις του Ραμπουγιέ, καμία μεριά δεν μπορούσε να έρθει σε συμφωνία. Από την μια ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου δεν δεχόταν την αυτονομία εντός γιουγκοσλαβικής συνοριογραμμής και από την άλλη η Σερβία, ως κυρίαρχο κράτος, δεν δεχόταν την ανάπτυξη νατοϊκών βάσεων στην Γιουγκοσλαβία. Οι διαπραγματεύσεις συνεχίζονταν μέχρι και τα μέσα του Μαρτίου με τους Αλβανούς Κοσσοβάρους να υπογράφουν την συμφωνία στις 18 Μαρτίου και την σερβική πλευρά να αρνείται εκ νέου. . Οι διαπραγματεύσεις συνεχίζονταν μέχρι και τα μέσα του Μαρτίου με τους Αλβανούς Κοσσοβάρους να υπογράφουν την συμφωνία στις 18 Μαρτίου και την σερβική πλευρά να αρνείται εκ νέου. Ωστόσο, η έναρξη των βομβαρδισμών στην Γιουγκοσλαβία ξεκίνησε το βράδυ της 24ης Μαρτίου του 1999.⁴⁷

---

⁴⁷ Γιαλλουρίδης και Κεφαλά, *Κόσοβο: η Εικόνα του Πολέμου, Όψεις Σύγχρονου Μιλιταριστικού Ανθρωπισμού*, σελ. 176

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Πρακτικό πλαίσιο

3.1 Τα αίτια του πολέμου από την πλευρά της Σερβίας και του Κοσόβου

Η ακαδημαϊκή κοινότητα είναι διχασμένη ως προς τον λόγο ύπαρξης του πολέμου, ένα μέρος υποστηρίζει ότι οφείλεται στην έμφυτη επιθετικότητα του ανθρώπινου είδους, ενώ ένα άλλο μέρος αποδίδει στον πόλεμο καθαρά οικονομικά κίνητρα. Πιο συγκεκριμένα, οι οικονομίες που βασίζονται στον καπιταλισμό ή/και είναι βαθιά δημοκρατικές δεν πολεμούν μεταξύ τους. Αντιθετικά, το μαρξιστικό επιχείρημα ασπάζεται την θεωρία ότι τα αίτια του πολέμου αποτελούνται από την ιμπεριαλιστική τάση των μεγάλων δυνάμεων. Υπάρχει ακόμα η θεωρία ότι τα αίτια του πολέμου πηγάζουν στην λανθασμένη αντίληψη και κατανόηση του ίδιου του ηγέτη. Γι' αυτό και οι γραφειοκρατικές ακαμψίες και δυσκαμψίες έχουν εν δυνάμει την τάση να οδηγούν σε πόλεμο. Επιπρόσθετα, υπάρχει και η περίπτωση της λανθασμένης επιλογής πολιτικών για διεξαγωγή του πολέμου σχετικά με την σχέση μεταξύ κόστους και οφέλους. Έτσι, εισάγεται το μεγάλο θέμα του εθνικού συμφέροντος που ανοίγει διάφορους δρόμους όπως η επιβίωση του λαού, η αύξηση του μεριδίου της ισχύος καθώς και η επέκταση. Είναι γεγονός λοιπόν ότι οι πηγές κρατικής συμπεριφοράς είναι τα ίδια τα συμφέροντα του κράτους. Παρόλα αυτά, στην πράξη, κανένα κράτος δεν έχει καταφέρει να επιβληθεί διεθνώς, καθώς πάντα, η υπόλοιπη διεθνής κοινότητα αντιδρά.

Οι πόλεμοι που είχαν προηγηθεί στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων, έφεραν ως αποτέλεσμα την διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας σε κομμάτια, με την ανεξαρτησία της Σλοβενίας και της Κροατίας με τον πόλεμο της Βοσνίας. Όλα αυτά έχτιζαν και τροφοδοτούσαν ένα αμφίβολο και χωρίς ισορροπία περιβάλλον στα Βαλκάνια. Αυτά τα γεγονότα στην Γιουγκοσλαβία ενθάρρυναν την ιδέα απόσχισης δημιουργώντας

κινδύνους για την περιφερειακή σταθερότητα και την ασφάλεια, οι οποίοι γίνονταν χειρότεροι από την αυξητική τάση της κρίσης στο Κόσοβο.

Με τον θάνατο του Τίτο, η Γιουγκοσλαβία ξεκίνησε να αγωνιά λόγω, αρχικά, της συνεχούς όξυνσης των ενδότερων κοινωνικών κυρίως, αλλά και οικονομικών προβλημάτων, που ενίσχυσαν τις αντιπαραθέσεις ανάμεσα στις Ομόσπονδες Δημοκρατίες, με κύριο λόγο τον διαμοιρασμό των ομοσπονδιακών πόρων καθώς και την αύξηση των τοπικών εξουσιών.

Ο εθνικισμός άρχισε να εμφανίζεται αργά αλλά σταθερά, καθώς ολοένα και περισσότερες Ομόσπονδες Δημοκρατίες ξεκίνησαν να διεκδικούν ευνοϊκότερους όρους, η κάθε μια για τον εαυτό της. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την άνιση κατανομή των πόρων, φυσικά μέσα στην Ομοσπονδία, το οποίο έφερε κι άλλα προβλήματα στην Γιουγκοσλαβική Επικράτεια. Ένα χρόνο πριν λοιπόν, οι Αλβανοί του Κοσόβου ξεκίνησαν να κάνουν διαδηλώσεις με αίτημα την δημιουργία Δημοκρατίας στο Κόσοβο.

Πολύ αργότερα, το 1989 ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, όντας τότε Πρόεδρος της σερβικής Ένωσης Κομμουνιστών, κατήγγειλε το καθεστώς αυτονομίας του Κοσόβου με αποτέλεσμα οι Αλβανοί του Κοσόβου να αντιδράσουν άμεσα, έντονα και μαζικά. Η Σερβία τότε απάντησε στέλνοντας ένα τμήμα των ενόπλων δυνάμεων στην επαρχία του Κοσόβου και καταργώντας το Κοινοβούλιο των Κοσοβάρων ένα χρόνο αργότερα. Όμως έφτασε η κατάλληλη στιγμή για τους Αλβανούς του Κοσόβου να διεκδικήσουν την ανεξαρτησία τους, ίσως με επιτυχία. Το 1992 ήταν περίοδος εκλογών στο Κοσσυφοπέδιο, τις οποίες όμως η Σερβία έχρισε παράνομες. Τότε βγήκε νικητής ο Ιμπραήμ Ρουγκόβα.

Σημαντικό αίτιο για την σύγκρουση στο Κόσοβο, κυρίως σύμφωνα με την κοσοβαρική μεριά αποτελούσε ο ίδιος ο Μιλόσεβιτς. Μέσω των επιλογών και των συμπεριφορών του, και ακολούθως της κατάφορης πίεσης του, ανύψωσε την αντιθετική συμπεριφορά της σερβικής Κυβέρνησης με πρώτο αποτέλεσμα την δημιουργία του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου και έπειτα την συνεχόμενη εκδήλωση βίας των ετών 1998-1999. Ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου άρχισε να κάνει πιο αισθητή την παρουσία του το 1993 οργανώνοντας κάποιες επιθέσεις ενάντια των Σέρβων σποραδικά, αλλά και σε καταυλισμούς στην περιοχή της Κράινα. Αργά και μεθοδικά διεύρυνε τις επιθέσεις καθώς αποκτούσε χρηματοδότηση από εξωγενείς

παράγοντες και όχι κρατικούς, και συνάμα στρατολογώντας νέους και εξασκώντας τρομοκρατία ενάντια σε Αλβανούς του Κοσόβου που βρίσκονταν σε συνεργασία με τους Σέρβους. Φυσικά η στήριξη της Αλβανίας ήταν υπαρκτή αλλά διακριτική, προσφέροντας όμως στον Απελευθερωτικό Στρατό του Κοσόβου εκπαίδευση και στρατόπεδα στις βόρειες περιοχές της κατά την περίοδο 1992-1997, όπου τότε της Αλβανικής Προεδρίας ηγούταν ο Σάλι Μπερίσα. Συνεπακόλουθα, οι επιθέσεις του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου κατά των Σέρβων στο Κόσοβο και οι φοιτητικές διαδηλώσεις στην Πρίστινα είχαν ως αποτέλεσμα την βίαιη αντίδραση των σερβικών δυνάμεων, οι οποίες επιτέθηκαν και εναντίον αμάχων που εγκατέλειψαν την ευρύτερη περιοχή. Αυτό έδωσε αφορμή στον Απελευθερωτικό Στρατό του Κοσόβου να αναπτύξει την δράση του και να κινείται με μεγαλύτερη άνεση.

Έτσι, στις αρχές του Ιανουαρίου του 1998 ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου ανακοίνωσε την μεταφορά του πολέμου στην λεγόμενη ζώνη 2, που αποτελούσε τμήμα της τότε πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, με πρόσχημα ότι η μάχη που δίνει δεν περιλαμβάνει μόνο την ανεξαρτησία του Κοσόβου αλλά και την αργότερα δημιουργία της λεγόμενης Μεγάλης Αλβανίας, η οποία θα περιελάμβανε την Αλβανία, το Κόσοβο, το ένα τρίτο του νοτίου τμήματος του Μαυροβουνίου και το μισό του δυτικού τμήματος της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Παρόλα αυτά, μόνη οδός για την επίτευξη της ανεξαρτησίας αποτελούσε η ένοπλη σύγκρουση, που θα έθετε την Σερβία σε αμυντική θέση. Η βία όμως που ασκούσε η σερβική πλευρά επέφερε την διεθνοποίηση του ζητήματος προς την δύση και φυσικά την όξυνση της κατάστασης. Εφόσον, η διεθνοποίηση του ζητήματος ήταν γεγονός, η ανεξαρτησία του Κοσόβου φαινόταν ολοένα και πιο πιθανή. Έτσι, η δύση έστειλε τον Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ που κατάφερε να ολοκληρώσει την υπογραφή της Συμφωνίας του Ντέιτον. Συνεπώς, επέστρεψε στην Γιουγκοσλαβία για να καταφέρει την υπογραφή της συμφωνίας παύσης πυρός από τον Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς. Όμως η Σερβία έπρεπε να δεσμευτεί με την απόσυρση των στρατευμάτων από το Κοσσυφοπέδιο και φυσικά με την ανάπτυξη άοπλων παρατηρητών του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη στο Κόσοβο. Η Γιουγκοσλαβία αναγκάστηκε να δεχθεί αθόρυβα την ανάμειξη της δύσης για την επίλυση του χρόνιου αυτού ζητήματος του Κοσόβου, ενώ όμως επέμενε ότι ήταν ένα θέμα καθαρά εσωτερικό. Έπειτα, από τη μία ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου δεν ενέκρινε την συμφωνία των Μιλόσεβιτς και Χόλμπρουκ και από την άλλη ο Ιμπραήμ Ρουγκόβα

αρνήθηκε την έναρξη συνομιλιών με την Σερβία όπως ζήτησε η απόφαση 1199 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Έτσι, μόλις τα σερβικά στρατεύματα αποχώρησαν ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου άδραξε την ευκαιρία να έχει υπό την κατοχή του τις θέσεις αυτές.⁴⁸

Στις 2 Σεπτεμβρίου του 1998 ο Κρίστοφερ Χιλ, ο πρέσβης των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής στην τότε Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, ανακοίνωσε ότι ο Μιλόσεβιτς και ο Ρουγκόβα είχαν συνάψει ήδη συμφωνία συνεργασίας σε ένα μεταβατικό πλάνο σχετικά με το Κόσοβο ,και να μεταθέσουν μια τελική απόφαση για την πολιτική του υπόσταση για τα επόμενα τρία με πέντε χρόνια. Όμως, σε μια ακόμα ένδειξη από τις διευθύνσεις της Αλβανίας, οι αρχηγοί του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου θεώρησαν αυτή την απόφαση του Ρουγκόβα, να καθυστερήσει τόσο την ανεξαρτητοποίησή, ένα ενδεχόμενο λάθος στην κρίση του. Όμως οι ίδιες σερβικές πράξεις άλλαξαν την στρατιωτική ισορροπία δυνάμεων μέσα στο Κόσοβο, υπέρ όμως του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου, με τέτοιο τρόπο ώστε να επηρεάσει αρκετά την πορεία της επικείμενης σύγκρουσης.⁴⁹

Έτσι η βία αναζωπυρώθηκε στο Κόσοβο. Οι συχνές αψιμαχίες που συνόδευαν τον Απελευθερωτικό Στρατό του Κοσόβου εντάθηκαν αμέσως μετά την οπισθοχώρηση των Σέρβων. Σύντομα η οπισθοχώρηση τους οδήγησε τον Απελευθερωτικό Στρατό του Κοσόβου σε συχνές και έντονες αντιπαραθέσεις, αλλά και σε επιθέσεις σε αμάχους πολίτες, οι οποίες γίνονταν όλο και περισσότερες.

Τον Οκτώβριο του 1998 υπογράφεται η συμφωνία με τη σερβική πλευρά, με πρωτοβουλία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής ως ειρηνευτική δύναμη. Η συμφωνία απέβλεπε στην απόσυρση σερβικών στρατευμάτων από το Κόσοβο αλλά και στη συναίνεση της Σερβίας για ανάπτυξη 1200 άοπλων παρατηρητών του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη στο Κόσοβο. Πρακτικά όμως, δεν υπήρξε τήρηση και διεκπεραίωση της συμφωνίας καθώς απονεμήθηκαν κατηγορίες εθνοκάθαρσης στους Σέρβους κατά των Αλβανών του Κοσόβου, την ίδια στιγμή που

---

⁴⁸ Γιαλλουρίδης και Κεφαλά, *Κόσοβο: η Εικόνα του Πολέμου, Όψεις Σύγχρονου Μιλιταριστικού Ανθρωπισμού*, σελ. 26-38

⁴⁹ Bacevich and Cohen, *War over Kosovo Politics and Strategy in a Global Age*, p. 14-30

η ήδη τεταμένη κατάσταση ανάμεσα στις δύο πλευρές κορυφωνόταν συνεχώς αρνητικά στην περιοχή. Συνεπακόλουθα, οι συνομιλίες του Ραμπουγιέ είχαν ως απώτερο σκοπό την υπογραφή συμφωνίας για πολιτική επίλυση της κρίσης. Όμως και αυτές οι προσπάθειες έπεσαν στο κενό καθώς μόνο η μεριά του Κοσόβου υπέγραψε την εν λόγω συμφωνία, όντας παρόντες και μέλη του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου, ενώ η σερβική πλευρά δεν υπέγραψε ποτέ. Η άρνηση της υπογραφής της συμφωνίας του Ραμπουγιέ, θεωρήθηκε ως απόδειξη από τις δυτικές χώρες, και κυρίως από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ότι ο Μιλόσεβιτς δεν είχε σκοπό να αλλάξει την πολιτική του και τις θέσεις του. Για τους Σέρβους σημαντικό αίτιο και πρόβλημα αποτέλεσε το γεγονός ότι κανείς δεν έλαβε υπόψη το αναθεωρημένο σχέδιο της Συμφωνίας της 15ης Μαρτίου και την απόφαση του Σερβικού Κοινοβουλίου της 23ης Μαρτίου 1998. Μέσα από αυτά τα κείμενα προβλεπόταν η έναρξη συζητήσεων και διαπραγματεύσεων, με απώτερο σκοπό την πολιτική συμφωνία, από την οποία η Επαρχία του Κοσόβου θα είχε συστηματική αυτονομία με σίγουρη και πλήρη ισονομία όλων των πολιτών αλλά και των εθνικών ομάδων. Δεύτερο σκέλος αποτελούσε ο σεβασμός στην εδαφική ακεραιότητα και η διατήρηση της κυριαρχίας της Δημοκρατίας της Σερβίας και της Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας.

Τα εν λόγω κείμενα όμως θεωρήθηκαν και χαρακτηρίστηκαν ως αντιπερισπασμός της Σερβίας για ολοκλήρωση της εθνοκάθαρσης στο Κόσοβο. Πρέπει επίσης να υπογραμμισθεί ότι ο Ιμπραήμ Ρουγκόβα απέρριψε αυτές τις προτάσεις ως ηγέτης των Αλβανών Κοσοβάρων, έχοντας ήδη ανακηρύξει την ανεξαρτησία του και την νέα κυβέρνηση. Παρόλα αυτά, οι συνομιλίες του Ραμπουγιέ συνεχίστηκαν, επί ματαίω, εφόσον οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής μια μέρα πριν την υπογραφή, πρόσθεσαν το Παράρτημα Β' στην συμφωνία, το οποίο προέβλεπε ότι παρέχεται στο ΝΑΤΟ δικαίωμα ελεύθερης ολοκληρωτικής πρόσβασης και διέλευσης, χωρίς περιορισμούς και όρια, σε όλη την Ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας. Φυσικά η πρόσβαση επεκτείνεται και στα χωρικά ύδατα καθώς και στον εναέριο χώρο της, πέραν των χερσαίων εδαφών της χώρας. Όλα αυτά συμπεριλήφθηκαν στο Παράρτημα Β' χωρίς κανένα δισταγμό και περιορισμό, με τις αρχές να οφείλουν υπακοή στο ΝΑΤΟ. Προφανέστατα, δεν υπάρχει κυρίαρχη χώρα οποιουδήποτε πολιτικού καθεστώτος που να μπορούσε να δεχτεί μια τέτοια συμφωνία, ακόμα και αν έχει καταπατήσει το διεθνές δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Επιπρόσθετα, ο Μιλόσεβιτς γνώριζε πως δεν είχε σημαντικές πιθανότητες νίκης απέναντι στο NATO κυρίως με την χρήση στρατιωτικών μέσων. Η περίπτωση της εξωτερικής στήριξης ίσως να βοηθούσε, ωστόσο η Ρωσία που υποτίθεται ότι ήταν το διπλωματικό στήριγμα της Σερβίας, δεν ήταν πρόθυμη να συμμετέχει σε συνεργασία με την Κίνα, για να σώσουν από κοινού την Γιουγκοσλαβία, είτε στο πεδίο μάχης είτε στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Η καλύτερη επιλογή για τον Σέρβο Πρόεδρο ήταν η αποσάθρωση της πολιτικής ομοφωνίας του NATO. Ένας συνδυασμός επίλυσης, κατάρριψη αεροσκαφών, περισυλλογή αιχμαλώτων, διατάραξη της ισορροπίας σε Μακεδονία και Αλβανία με πρόσφυγες και η εκμετάλλευση της απώλειας αμάχων, καθώς και η προβολή της εικόνας της Γιουγκοσλαβίας ως άδικο θύμα, ίσως να μπορούσε να υποσκάψει την εύθραυστη δημόσια υποστήριξη για συμμαχική δύναμη μέσα στο NATO. Αν ο Μιλόσεβιτς μπορούσε να παρεμποδίσει το NATO και τις προσδοκίες του σχετικά με την σίγουρη νίκη, μόνο και μόνο μέσω εναέριων δυνάμεων, θεωρούσε ότι σε περίπτωση που εξανάγκαζε την συμμαχία να εξετάσει την χρήση χερσαίων δυνάμεων, θα ήταν πολύ πιθανό η συμμαχία να διαχωριστεί. Στο Κόσοβο η Σερβικές Δυνάμεις είχαν υπολογίσει την δυνατότητα νίκης επί του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου και την αποπομπή των Αλβανών Κοσοβάρων σε πέντε με επτά μέρες από την έναρξη των εχθροπραξιών. Περίπου 40000 Σέρβοι στρατιώτες βρίσκονταν ήδη στο Κόσοβο, επανδρώθηκαν 672 τεθωρακισμένα οχήματα και 859 τανκ, υποστηριζόμενα βέβαια από 1,163 τεμάχια πυροβολικού.

Φυσικά τα παραπάνω γεγονότα οδήγησαν και τις δύο πλευρές στον πόλεμο με την συνεχή όξυνση της κατάστασης, η οποία δεν κατάφερε με κανένα τρόπο να εξομαλυνθεί αλλά ούτε και να καταλήξει σε μια διαπραγμάτευση μέχρι την παρέμβαση του NATO και την οριστική λήξη του πολέμου την 11^η Ιουνίου του 1999.

Η αντιπαράθεση και η μετέπειτα αιματοχυσία ανάμεσα στους Σέρβους και τους Αλβανούς του Κοσόβου σχετικά με την συγκεκριμένη περιοχή και την αυτοκυριαρχία της κατευθύνεται σε πολύ βαθιές ρίζες καθώς η κυριαρχία κάποιου λαού έχει άμεση σχέση με την κατ'εκείνον πατρογονική γη. Κατά συνέπεια, όταν ένας λαός χάνει την αυτοκυριαρχία των εδαφών του, αυτό αυτομάτως καταλήγει σε ένα τεράστιο πλήγμα της ψυχολογίας του λαού. Βασική προϋπόθεση για την οντότητα και την αναγνώριση ενός κράτους, κατά το διεθνές δίκαιο, είναι ο ενεργός έλεγχος του λαού και τα εδάφη του. Όταν όμως διεκδικείται το ίδιο το έδαφος η σύγκρουση είναι αναπόφευκτη. Οι Αλβανοί του Κοσόβου και η Σερβία, στην συγκεκριμένη περίπτωση, διεκδικούν το

Κοσσυφοπέδιο σαν το μείζον στοιχείο και κομμάτι της ιστορίας και του παρελθόντος τους. Μελετώντας τα ιστορικά γεγονότα, από την εποχή του μεσαίωνα, η ευρύτερη περιοχή του Κοσόβου, αποτελούσε μέρος της Βουλγαρικής Αυτοκρατορίας, της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και των Σερβικών Μεσαιωνικών Κρατών. Έπειτα, κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς. Ωστόσο, το 1913 το Κόσοβο ενσωματώθηκε στο Βασίλειο της Σερβίας, το οποίο διαμόρφωσε την Γιουγκοσλαβία το 1918.⁵⁰ Οι Σέρβοι λοιπόν ήθελαν να ανακτήσουν το Κόσοβο αντίθετα με τους Αλβανούς που παραλληλίζουν το Κόσοβο με την ίδια τους την οντότητα. Παρόλα αυτά, και στις δύο πλευρές παρατηρείται διαχωρισμός, καθώς η πορεία τους ήταν εντελώς διαφορετική κατά την διάρκεια την οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Με αυτόν τον τρόπο, ο εξισλαμισμός των Αλβανών του Κοσόβου τους φέρνει αντιμέτωπους με τους Σέρβους οι οποίοι αποτελούσαν και αποτελούν έναν χριστιανικό πληθυσμό, ξεκινώντας έτσι ένα νέο εμπόδιο και όριο ταυτόχρονα ανάμεσα τους, απομακρύνοντας τις ελπίδες της ομαλής συνύπαρξης. Η πηγή του προβλήματος δεν είναι μόνο το ιστορικό κυρίως δικαίωμα πάνω σε αυτά τα εδάφη, αλλά και οι συχνές μετακινήσεις πληθυσμών και εθνικών ομάδων κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που επέφεραν την ανάμειξη τους. Φυσικά οι μειονότητες που υπήρχαν καθόρισαν τις συνεχόμενες συγκρούσεις. Παρατηρείται λοιπόν μια συγκρουσιακή και ανταγωνιστική τάση λόγω της εμφάνισης αλλοεθνών μειονοτήτων μέσα στα καινούρια εθνικά κράτη, ενώ την ίδια στιγμή παραμένει εκτός, σημαντικό κομμάτι του εθνικού τους πληθυσμού. Ο 20ος αιώνας αποτέλεσε μια ταραχώδη περίοδο από πολλές έννοιες, κυρίως με βάση την ιστορία της Βαλκανικής Χερσονήσου. Ουσιαστικά, μετά τους Βαλκανικούς αλλά και τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, το Κόσοβο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του τότε Βασιλείου της Σερβίας μέχρι και τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η Αλβανία όντας προτεκτοράτο της Ιταλίας, κατέλαβε ένα μέρος της Σερβίας αλλά και το Κόσοβο. Αργότερα το Κόσοβο πέρασε ξανά στην Γιουγκοσλαβία μετά την νίκη του αντιφασιστικού αγώνα με τον Τίτο. Από το 1948 έως και το 1951 το Κόσοβο που αποτελούσε Αυτόνομη Περιοχή γίνεται το μέσο πίεσης της Αλβανίας προς την Σερβία,

---

⁵⁰ Noel Malcolm, *Kosovo: Only Independence Will Work*, (The National Interest, 1 December 1998), τελευταία πρόσβαση 14 Μαΐου 2022, <https://nationalinterest.org/article/kosovo-only-independence-will-work-714>

η οποία για να αμυνθεί σε αυτές τις πιέσεις πέρασε σε ιδιαίτερα μέτρα απέναντι στην αλβανική πλευρά του Κοσόβου, εγείροντας ξανά τις παλαιότερες διαφορές τους. Αργότερα το 1963 το Κόσοβο μετονομάζεται σε αυτόνομη επαρχία με το Σύνταγμα της Σοσιαλιστικής Ομόσπονδης Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας αντικαθιστώντας τον όρο μειονότητα, με τον όρο εθνότητα για τους Αλβανούς του Κοσόβου, γεγονός που επέφερε την λείανση των σχέσεων στην χώρα.

Το 1974 έρχεται το νέο Σύνταγμα που δίνει περισσότερη και αρκετά διευρυμένη αυτονομία και ελευθερία στο Κόσοβο, χαρακτηρίζοντας την περίοδο από το 1975 ως το 1981 ως την Άνοιξη του Κοσόβου. Μέχρι τον Μάρτιο του 1981 όπου οι διαδηλώσεις των φοιτητών στο Κόσοβο ξεκινούν δυναμικά με κύριο αίτημα το καθεστώς να μετατραπεί σε Ομόσπονδη Δημοκρατία, κάνοντας τα πρώτα ψήγματα απόσχισης φανερά. Οι διαδηλώσεις ξεκινούν να επεκτείνονται και σε άλλες πόλεις της τότε Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας, πυροδοτώντας την αρχή μιας σειράς συγκρούσεων που κορυφώνεται το 1989 με την τροποποίηση του Συντάγματος της Σερβίας, της οποίας θέση προέδρου είχε ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς.

Η τροποποίηση αυτή είχε ως κύριο στόχο την κατάργηση του Καθεστώτος του Κοσόβου ως Αυτόνομης Επαρχίας. Όταν ένα μήνα αργότερα δημιουργήθηκε ο Δημοκρατικός Σύνδεσμος του Κοσσυφοπεδίου υπό την ηγεσία του Ιμπραήμ Ρουγκόβα, το οποίο λειτούργησε ως η απάντηση των Αλβανών του Κοσόβου προς τη Σερβία, διεκδικώντας την ανεξαρτησία τους, αφού παράλληλα τον Ιούλιο του 1990 ανακηρύχθηκε το Κοινοβούλιο του Κοσόβου ως όμως μη αναγνωρισμένο από την Σερβία. Οι Αλβανοί Κοσοβάροι είχαν ανεχτεί για πολύ καιρό την υπακοή στην Γιουγκοσλαβική πλευρά. Συχνά ένιωθαν αόρατοι, ίσως και όχι τόσο σημαντικοί για την διεθνή κοινότητα, ιδιαίτερα στα ισχυρότερα κράτη. Παρόλα αυτά όμως κατάφεραν να ανταπεξέλθουν σε ότι τους περίμενε και ταυτόχρονα να δείξουν παγκοσμίως ότι τους αξίζει να ζουν με ανεξαρτησία και ελευθερία.⁵¹

Το Σεπτέμβριο του 1990 δημιουργείται το νέο Σύνταγμα της Σερβίας όπου καταστέλλεται πλήρως πλέον η αυτονομία του Κοσόβου όντας πλέον επαρχία της Σερβίας. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου φέρνει αλλαγές και επανεμφανίζει παλιές

---

⁵¹ Ethem Çeku - *Kosovo and Diplomacy since World War II_ Yugoslavia, Albania and the Path to Kosovan Independence*, (London-New York, L.B. Tauris & Co, 2016) p. 95-123, 123-133

συγκρουσιακές συμπεριφορές λαών και αναβίωση εθνικισμών, κάνοντας την έναρξη της δεκαετίας του 1990 δύσκολη.⁵²

Ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου το 1999 αποτελεί το τελευταίο κομμάτι μιας αλυσίδας που ξεκίνησε να σπάει αργά και μεθοδικά. Πρώτο κομμάτι ήταν η απόσχιση της Σλοβενίας, δεύτερο ο πόλεμος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και το τελευταίο το Κόσοβο διαλύοντας τελείως την αλυσίδα, δηλαδή την Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας.

3.2 Οι λόγοι που οδήγησαν το NATO στην επέμβαση

Το απόγευμα της 24ης Μαρτίου 1999 η δύναμεις του NATO ξεκίνησαν αεροπορική επιδρομή ενάντια στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας.

Αν και το Κόσοβο ποτέ δεν υπήρξε κέντρο ενδιαφέροντος ούτε για την Αμερικανική πολιτική ούτε όμως και για την Βαλκάνιο-Ευρωπαϊκή, αναγκαστικά λοιπόν μετατράπηκε σε κέντρο πολιτικού ενδιαφέροντος λόγω των έντονων εκδηλώσεων βίας, οι οποίες ολοένα και γίνονταν συχνότερες από ένα σημείο και μετά. Παρόλα αυτά οι ΗΠΑ και οι Ευρωπαίοι Σύμμαχοι της αναγνώρισαν, ότι το Κόσοβο αποτελούσε ένα μείζον θέμα αναβρασμού στο επίκεντρο μιας ιδιαίτερα ευαίσθητης περιοχής της Ευρώπης. Με τους Αλβανούς να ζουν πια σε διάφορες χώρες της ευρύτερης περιοχής, όπως η Ελλάδα, η Αλβανία, η σημερινή Βόρεια Μακεδονία αλλά και η Γιουγκοσλαβία, η συνεχόμενη αύξηση του αλβανικού εθνικισμού θα μπορούσε να αποβεί μοιραία και αποδιοργανωτική για αυτές τις γειτονικές χώρες. Ιδιαίτερη σημασία είχε η τότε πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, τις οποίες ο πληθυσμός αποτελούσε μια ανάμειξη Σλάβων και μιας μειονότητας Αλβανών.

Στις αρχές του 1998 λοιπόν, υπήρχαν ενδείξεις χαμηλών ποσοστών βίας στο Κόσοβο που όμως την προηγούμενη χρονιά βρίσκονταν σε ανάφλεξη. Στα μέσα Ιανουαρίου η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών της Αμερικής είχε προειδοποιήσει πως η Σερβικές Αρχές οργάνωναν επίθεση κατά εθνικιστών Αλβανών. Έναν μήνα μετά προειδοποίησε ότι Σερβικά τεθωρακισμένα οχήματα και αστυνομικές αρχές του Υπουργείου

---

⁵² Γιαλλουρίδης και Κεφαλά, *Κόσοβο: η Εικόνα του Πολέμου, Όψεις Σύγχρονου Μιλιταριστικού Ανθρωπισμού*, σελ. 23

Εσωτερικών κινούνταν προς τα σύνορα του Κοσόβου. Ο Ρόμπερτ Γκέλμπαρντ, που ήταν απεσταλμένος της Κυβέρνησης Κλίντον, ταξίδεψε στη Γιουγκοσλαβική πρωτεύουσα με σκοπό να προειδοποιήσει και τις δύο αντίπαλες πλευρές πως οι εκδηλώσεις βίας δεν βοηθούν στην λύση του ζητήματος. Σε ιδιωτικές συζητήσεις με τον Μιλόσεβιτς, ο Γκέλμπαρντ ανέδειξε ότι το Βελιγράδι έπρεπε να πάρει μια σημαντική απόφαση. Είτε να συνεργαστεί στην λύση του ζητήματος και να αποζημιωθεί γι' αυτό, με ελάφρυνση κυρώσεων, ή να αντιμετωπίσει περισσότερη απομόνωση από την διεθνή κοινότητα αν η συγκρούσεις στο Κοσσυφοπέδιο συνεχίζονταν. Φυσικά, οι προειδοποιήσεις του Γκέλμπαρντ δεν ακούστηκαν από την Σερβία καθώς οι σερβικές Αρχές επιτέθηκαν σε φρούρια του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου λίγες μέρες αφού έφυγε.

Στην επικείμενη λοιπόν επιχείρηση της συμμαχίας, η κυβέρνηση Κλίντον παρουσίασε τρεις κύριους πολιτικούς παράγοντες για τις στρατιωτικές επιδρομές ενάντια στην Σερβία. Αρχικά, να σταματήσει η εθνοκάθαρση των Αλβανόφωνων Κοσοβάρων και να περιοριστεί η δυνατότητα των Σέρβων να μπορέσουν να επαναλάβουν κάτι τέτοιο στο μέλλον. Δεύτερον, έπρεπε να προλάβουν την ταχεία εξάπλωση της έντασης στην περιοχή αλλά και της αποσταθεροποίησης ειδικά σε κοντινά, αλλά όχι συνορεύοντα με τι επίμαχες περιοχές, κράτη μέλη όπως η Ελλάδα και η Τουρκία. Τρίτον, να διατηρηθεί η αξιοπιστία της Συμμαχίας του NATO, ενώ αγωνιζόταν για την πιο σοβαρή διαμάχη στην περιοχή της Ευρώπης από την διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Παρόλα αυτά η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής δεν συμπεριέλαβε ως σκοπό αυτού του πολέμου την πλήρη καταστροφή των σερβικών ενόπλων δυνάμεων ή την αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος της Γιουγκοσλαβίας, ούτε όμως ζήτησε και την συγκατάθεση του σερβικού λαού, ο οποίος επλήγη από λανθασμένους βομβαρδισμούς, όπως αργότερα ανακοίνωσε το NATO.⁵³

Ουσιαστικά, 13 από τα τότε 19 μέλη του NATO, συμφώνησαν στην περάτωση των βομβαρδισμών και οκτώ από αυτά διέθεσαν τα αεροπλάνα τους για να βομβαρδίσουν ένα κυρίαρχο και αυτόνομο κράτος, το οποίο όμως δεν είχε επιτεθεί σε κάποιο μέλος της Βόρειο-Ατλαντικής Συμμαχίας, ούτε σε κάποιο γειτονικό κράτος αυτών. Η επιχείρηση *Συμμαχική Δύναμη* ολοκληρώθηκε μετά από ένα χρόνο συνεχόμενων

---

⁵³ Nancy McEldowney, *Kosovo: Redefining Victory in an Era of Limited War*, (National Defense University-National War College, Washington, 2000), p. 1, 3-5

προσπαθειών, μέσω της ομάδας μεσολάβησης έξι κρατών, με σκοπό την εύρεση λύσης και στην διεξαγωγή ενός τέλους στην παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την Σερβία προς το Κόσοβο. Το 1998 η συστηματική χρήση βίας έναντι των Αλβανών Κοσοβάρων κορυφώθηκε και έως το φθινόπωρο περίπου 250.000 Αλβανοί εκδιώχθηκαν από τις οικίες τους από τον Γιουγκοσλαβικό Στρατό και τις παραστρατιωτικές γιουγκοσλαβικές δυνάμεις. Επί της ουσίας, η κατάσταση προσέλκυσε το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών να υιοθετήσει την Απόφαση 1199 στις 23 Σεπτεμβρίου, ζητώντας τον τερματισμό των πηρών και την επιστροφή των προσφύγων και εκτοπισμένων.

Ο Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ, όπως έχει προαναφερθεί, αναχώρησε για την Γιουγκοσλαβική Πρωτεύουσα στις 5 του Οκτώβρη, ώστε να συναντηθεί με τον Μιλόσεβιτς. Απώτερος σκοπός ήταν η ανάδειξη της συμμαχικής επίλυσης και αποφασιστικότητας σχετικά με το μείζον θέμα. Το NATO στις 13 Οκτωβρίου ανακοίνωσε με περισσότερο απειλητικό χαρακτήρα, μια επικείμενη αεροπορική επιδρομή. Σχετικά με αυτήν την ανακοίνωση ο Μιλόσεβιτς φαινομενικά υπέκυψε, συμφωνώντας στην μείωση σερβικών αρχών στο Κόσοβο και έδωσε άδεια για διεθνή επιβεβαίωση. Το NATO πάγωσε τις απειλές για αεροπορική επιδρομή και ανέστειλε την άδεια εκτέλεσης των αεροεπιδρομών. Για ένα μικρό χρονικό διάστημα υπήρχε μια σχετική σταθερότητα στην περιοχή μέχρι που στις 15 Ιανουαρίου του 1999 σκοτώθηκαν 45 πολίτες, σύμφωνα με διάφορους ισχυρισμούς, στο χωριό Ρατσάκ.⁵⁴ Η ομάδα επικοινωνίας και μεσολάβησης επικοινωνήσε και με τις δύο πλευρές, καλώντας αντιπροσώπους και από την σερβική Κυβέρνηση και από τους Αλβανούς Κοσοβάρους στο Ραμπουγιέ της Γαλλίας, για επικείμενη επίτευξη ευθύ διαλόγου, ώστε σταματήσει η χρήση και άσκηση βίας στο Κόσοβο. Στις 30 Ιανουαρίου το συμβούλιο της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας εξουσιοδότησε τον Γενικό Γραμματέα του NATO Χαβιέ Σολάνα να ξεκινήσει τις αεροπορικές επιδρομές ενάντια στην Γιουγκοσλαβία σε περίπτωση που δεν κατέληγαν σε συμφωνία. Φυσικά, συμφωνία δεν επετεύχθη καθώς οι συζητήσεις στο Ραμπουγιέ στις 19 Μαρτίου επέβησαν άκαρπες, με το NATO να ξεκινάει προετοιμασίες για βομβαρδισμό. Το NATO σχεδιάζει μια διήμερη παρουσίαση επίθεσης με στόχους σε διαφορετικά μέρη της γιουγκοσλαβικής επικράτειας, σε μια προσπάθεια να πείσει τον Πρόεδρο της Γιουγκοσλαβίας να συνεργαστεί και να απομακρύνει τα στρατεύματά του. Υπήρχαν δυο κλιμακωτές

---

⁵⁴ Bacevich and Cohen, *War over Kosovo Politics and Strategy in a Global Age*, p 79-80

επιλογές ανταπόκρισης. Η μια αφορούσε απάντηση σε συνεχόμενες γιουγκοσλαβικές επιθέσεις στο Κόσοβο από το NATO και η άλλη επίθεση κατά του NATO από τη Σερβία. Γενικά, μεγάλο μέρος της ηγεσίας του NATO ήλπιζε και θεωρούσε, ότι η προβολή δύναμης θα λύγιζε τον Μιλόσεβιτς και θα τον ανάγκαζε να υποκύψει και να οπισθοχωρήσει. Βέβαια το NATO είχε προετοιμαστεί για το ενδεχόμενο της μη υποταγής του Μιλόσεβιτς. Ο Στρατηγός Γουέσλι Κλαρκ διέταξε να ξεκινήσουν οι σχεδιασμοί για επικείμενη αεροπορική επιδρομή τον Μάιο. Ουσιαστικά, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής σχεδίαζαν ήδη την επιχείρηση *Συμμαχική Δύναμη* η οποία έχει ξεκινήσει ήδη αλλά προχώρησε ξεχωριστά από τον υπόλοιπο σχεδιασμό μέσα στο NATO. Αυτή η προτίμηση, για απαραίτητα και μόνο αμερικανικό σχεδιασμό, αντανάκλυνε την τάση της αμερικανικής πρωτεύουσας για χρήση δύναμης αλλά και προβολής της ως κυρίαρχο μέλος του NATO. Ανάμεσα στο καλοκαίρι του 1998 και τον Μάρτιο του 1999 το NATO και οι Αμερικανοί σχεδιαστές εξέτασαν διάφορα εναλλακτικά σενάρια, από μια περιορισμένη εναέρια ανταπόκριση, μέχρι μια απόλυτα αμερικανική επιλογή εν ονόματι *Nimble Lion*⁵⁵, αλλά και μια βίαιη είσοδο με στρατεύματα ξηράς. Τα μέλη της Συμμαχίας τα οποία ήταν σίγουρα για την χρήση ισχύος, ήταν έτοιμα να θυσιάσουν τον στρατιωτικό ρεαλισμό, ώστε να σιγουρεύσουν και να προστατεύσουν την πολιτική ενότητα, πιστεύοντας ότι εφόσον θα έχει ξεκινήσει η στρατιωτική δράση του NATO, δεν θα έχει άλλη επιλογή παρά να επεκτείνει της επιχειρήσεις όπως απαιτούσαν οι συνθήκες. Από την στιγμή που η επιχείρηση ξεκίνησε, το NATO είχε ήδη πραγματοποιήσει πάνω από 40 διαδοχικές προσεγγίσεις της εναέριας επιδρομής. Η εκδοχή που καθορίστηκε στις 24 Μαρτίου περιλάμβανε τρεις φάσεις μάχης.

Η πρώτη φάση, θα εφαρμόζε εναέρια υπεροχή στο Κόσοβο με σκοπό τον υποβιβασμό διοίκησης και ελέγχου στο σύνολο της γιουγκοσλαβικής επικράτειας.

Η δεύτερη φάση, σήμαινε επίθεση σε στρατιωτικούς στόχους στο Κόσοβο και σε γιουγκοσλαβικές Δυνάμεις που παρείχαν ενισχύσεις στην περιοχή του Κοσόβου.

Η τρίτη φάση, θα διεύρυνε τις εναέριες επιχειρήσεις ενάντια σε μια ευρεία γκάμα στρατιωτικών δυνάμεων ασφάλειας σε όλη την Γιουγκοσλαβία.

---

⁵⁵ Μτφ.: Εύστροφο λιοντάρι

Αν η πρώτη φάση δεν επέφερε αποτελέσματα οι άλλες δύο θα ενεργοποιούνταν. Καθώς ήταν ακόμα η αρχή των αεροπορικών επιδρομών του ΝΑΤΟ, αποτελούσε γεγονός ότι η Σερβία βρισκόταν σε ολοένα και πιο δύσκολη θέση, με τον πόλεμο στις χερσαίες περιοχές του Κοσσυφοπεδίου να εντείνεται. Οι σερβικές δυνάμεις συγκέντρωναν τις προσπάθειες τους στα ανατολικά του Κοσόβου κοντά στα σύνορα με την Αλβανία. Σε μια προσπάθεια του γιουγκοσλαβικού στρατού να κόψει τις γραμμές ανεφοδιασμού του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου, έσπειρε βόμβες στο έδαφος κατά μήκος των συνόρων και κατάφερε να κερδίσει ένα σημαντικό αριθμό επιχειρήσεων σε κοσοβαρικό έδαφος. Κάποιες από αυτές τις προσπάθειες χαρακτηρίστηκαν και ως προετοιμασία για επικείμενη χερσαία εισβολή του ΝΑΤΟ, κάτι όμως που δεν συνέβη ποτέ.

Η επίθεση του ΝΑΤΟ στη Σερβία και κατ'επέκταση στην Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία έγινε με σκοπό τον τερματισμό μιας εκστρατείας εθνοκάθαρσης. Το ΝΑΤΟ όμως βρέθηκε να διευθύνει αεροπορικές επιδρομές σε μεγάλο βαθμό άνευ σημασίας σχετικά με αυτόν τον σκοπό. Παρόλα αυτά, η ηγεσία του ΝΑΤΟ ήταν αποφασισμένη να κάνει οτιδήποτε, αν ο Μιλόσεβιτς δεν συμφωνούσε με τις απαιτήσεις της διεθνούς κοινότητας. Κατά την διάρκεια όλων αυτών των γεγονότων και κυρίως μετά την έναρξη των βομβαρδισμών ο γιουγκοσλαβικός λαός δεν κατηγόρησε ποτέ τον Πρόεδρο του αλλά το ΝΑΤΟ. Αυτό θεωρήθηκε ως η στιγμή της αναζωπύρωσης και το αποτέλεσμα του σερβικού εθνικισμού και της λαϊκής περιφρόνησης εξαιτίας της συγκρότησης του ΝΑΤΟ. Παρόλα αυτά η σερβική ενότητα και αποφασιστικότητα βοήθησε τον Μιλόσεβιτς να πιστέψει ότι μπορεί να υπομείνει τις πιέσεις του ΝΑΤΟ. Φυσικά, η κατάσταση πέρασε στην δεύτερη φάση καθώς η Σερβία αρνήθηκε να συνεργαστεί την ίδια ώρα που ένας υπέρογκος αριθμός Αλβανών Κοσοβάρων προσφύγων έφτανε σε γειτονικές χώρες. Στα τέλη του Απρίλη, λίγο πριν την σύνοδο κορυφής του ΝΑΤΟ στην Ουάσιγκτον, ο Σολάνα έδωσε την έγκριση του στον στρατηγό Κλάρκ να ξεκινήσει την αξιολόγηση πιθανών επιλογών εδάφους. Όμως μέσα στην ηγεσία του ΝΑΤΟ δεν υπήρχε ακόμα μια κοινή πολιτική συναίνεσης για σοβαρό σχεδιασμό πολέμου με χερσαίες δυνάμεις, παρόλο που η νατοϊκή βάση SHAPE θεωρούσε ότι είναι η μόνη λύση ενάντια στους Σέρβους για να αποχωρήσουν από το Κόσοβο. Γιατί όμως όντως επενέβησαν οι δυνάμεις του ΝΑΤΟ;

Το αρχικό και κύριο κίνητρο για πόλεμο στο Κόσοβο φαίνεται να στελεχώνεται από ορισμό λιγότερων ανησυχιών που όμως δεν αποτελούσαν όμως ζωτικό ενδιαφέρον.

Ένας στόχος ήταν η επιθυμία πρόληψης των συνεπειών άλλου ενός Γιουγκοσλαβικού πολέμου, όπως για παράδειγμα η αποσταθεροποίηση της Μακεδονίας και η απορρόφηση της από την Ελλάδα. Δεύτερος στόχος ήταν να διατηρηθεί η ενότητα του ΝΑΤΟ. Εν τέλει, χωρίς καμία αμφιβολία οι ανθρωπιστικές ανησυχίες παρακίνησαν τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής να αναμειχθούν. Το τέλος των δεινών των Αλβανών Κοσοβάρων θα αποτελούσε απόδειξη για το μη παραδεκτό μιας τέτοιας συμπεριφοράς, ειδικότερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Καμία από αυτές τις προθέσεις δεν χαρακτηρίζεται απαράδεκτη, ωστόσο με την ίδια ένδειξη καμία δεν αποτελεί ζωτικής σημασίας, αξιολογώντας μάλιστα και τους ισχυρισμούς του προέδρου Κλίντον που αντιπροσώπευαν ένα μέλλον, όπου οι ηγέτες δεν θα μπορούσαν να κρατούν ή να κερδίζουν ή να αυξάνουν την δύναμη τους.

Ο πόλεμος του Κοσόβου θεωρήθηκε από πολλούς ως ο πρώτος ανθρωπιστικός πόλεμος, ως ένας πόλεμος για την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όχι ως προαγωγή του κλασικού μοτίβου των εθνικών συμφερόντων. Ωστόσο, ο συγκεκριμένος πόλεμος όντως είχε αποτελέσματα ανθρωπιστικού περιεχομένου, όπως το τέλος των σερβικών επιθέσεων και την επιστροφή των Αλβανών προσφύγων. Με αυτή την έννοια όντως ήταν ένας ανθρωπιστικός πόλεμος.

Δεν υπήρχε ερώτημα σχετικά με το αν το ΝΑΤΟ θα υπερίσχυε στρατιωτικά αλλά αν θα πετύχαινε τους πολιτικούς του στόχους σε λογικό πλαίσιο. Αυτοί οι στόχοι ήταν να σταματήσει κάθε μορφή βίας στο Κόσοβο και να διευκολύνει την αντιπαράθεση με βάση την Συμφωνία του Ραμπουγιέ. Στο τέλος όμως το ΝΑΤΟ τα κατάφερε εν μέρη με πολύ υψηλότερο κόστος από τους υπολογισμούς του. Εδώ υπάρχει το εξής ερώτημα: οι ηγέτες της συμμαχίας έπρεπε να είχαν προβλέψει τις δυσκολίες που θα προέκυπταν σε περίπτωση επίτευξης των στόχων, και αν αυτό όντως συνέβαινε, θα έπρεπε να είχαν προχωρήσει σε στρατιωτική επέμβαση;

Πρώτον, υπάρχει περίπτωση οι ηγέτες να εφάρμοσαν λάθος στρατηγική, αποτυγχάνοντας να προβλέψουν την αρχή των στρατιωτικών επιχειρήσεων ενάντια στην Σερβία, οδηγώντας τους Σέρβους να επιταχύνουν τους ρυθμούς εθνοκάθαρσης, ενώ αυξάνονται η βία και η ανθρώπινη ταλαιπωρία. Ήταν λοιπόν λογικό να περιμένει κανείς αυτό σε μια αντιπαράθεση τόσο έντονη όσο αυτή ανάμεσα σε Σέρβους και εθνικιστές Αλβανούς, σε μια προσπάθεια βοήθειας των τελευταίων που πυροδότησε

μια τεράστια αντεκδίκηση εναντίων τους, ειδικότερα εφόσον οι Σέρβοι δεν μπορούσαν να αμυνθούν απέναντι στο ΝΑΤΟ.

Το ΝΑΤΟ επίσης εν μέρη, πέτυχε τους άλλους δύο στόχους του, να σταματήσουν δηλαδή όλες οι εκδηλώσεις βίας στο Κόσοβο, και παράλληλα να διευκολύνει την λύση του προβλήματος σύμφωνα με την Συνθήκη του Ραμπουγιέ. Ακολουθώντας την οπισθοχώρηση των σερβικών στρατευμάτων από το Κόσοβο, έπειτα από την νίκη του ΝΑΤΟ, παρουσιάστηκαν εκδηλώσεις βίας από εθνικιστές Αλβανούς ενάντια σε Σέρβους, με το ΝΑΤΟ να χαρακτηρίζεται ανίκανο να ελέγξει την κατάσταση για μια περίοδο. Αν και οι επιθέσεις δεν ήταν τόσο ισχυρές όσο αυτές των Σέρβων ενάντια στους Κοσοβάρους, 250000 Σέρβοι και Ρομά εγκατέλειψαν το Κόσοβο. Τελικά, το ΝΑΤΟ επανάκτησε τον έλεγχο, ενώ επακολούθησε μια δύσκολη επίτευξη ειρήνης.⁵⁶ Καθώς ήταν ακόμα η αρχή των αεροεπιδρομών, η Σερβία βρισκόταν σε όλο και πιο δύσκολη θέση, ενώ ο πόλεμος στις χερσαίες περιοχές του Κοσόβου εντεινόταν. Οι Σερβικές δυνάμεις συγκέντρωναν τις προσπάθειες τους στο δεύτερο κομμάτι του πολέμου κοντά στα σύνορα με την Αλβανία.

Είναι γεγονός ότι το αποτέλεσμα που επετεύχθη στο Κόσοβο αντιπροσώπευε μια τεράστια βελτίωση σε σχέση με το τι συνέβαινε μέχρι εκείνη τη περίοδο στην ευρύτερη περιοχή. Είναι σημαντικό πως δεν γνωρίζουμε τι θα είχε συμβεί και φυσικά πως θα είχαν εξελιχθεί τα πράγματα σε περίπτωση που το ΝΑΤΟ δεν είχε αναμειχθεί.⁵⁷

3.3 Πλευρά Διεθνούς Δικαίου

3.3.1 Ανθρωπιστική επέμβαση

Υπάρχει ένας διχασμός σχετικά με την ανθρωπιστική επέμβαση, ο οποίος συνεχίζει να την παρουσιάζει ως ηθική πράξη, ως μια πράξη συνείδησης παρότι από την δεκαετία του 1990 η επέμβαση έγινε βωμός εθνικού και κρατικού ενδιαφέροντος, ένα μέσο για τον επαναπροσδιορισμό διαλυμένων και αποτυχημένων κρατών, ώστε να πάψουν να

---

⁵⁶ Bacevich and Cohen, *War over Kosovo Politics and Strategy in a Global Age*, p 139, 196-197

⁵⁷ Ivo H. Daadler and Michael E. D'Hanlon, *Winning ugly-NATO's war over Kosovo*, (Washington D.C., Brookings Institution Press, 2000) p. 150-151

αποτελούν απειλή. Γενικά, μια στρατηγική επέμβαση, η οποία παίρνει το μέρος κάποιου που χρησιμοποιεί βία για να επαναφέρει αυτά που χάθηκαν είναι πολύ διαφορετική από μια στρατηγική επέμβασης βασισμένη στην ουδετερότητα, στην αποφυγή απωλειών και στην στρατηγική της οπισθοχώρησης. Στο Κόσοβο η ανθρωπιστική επέμβαση έδωσε τέλος σε έναν εμφύλιο πόλεμο, ο οποίος αν δεν είχε εμποδισθεί ίσως ακόμα να μετρούσαμε χαμένες ζωές.⁵⁸

Η επέμβαση, πάνω σε νομικές βάσεις, αποτελείται από την κατ' ανάγκην επέμβαση που διαπράττει μια χώρα έναντι μιας άλλης. Επισήμως, με την αρχή της μη επέμβασης, η επέμβαση δεν μπορεί να συμβεί. Αυτός ο κανόνας αναπτύσσεται στο Διεθνές Δίκαιο από τις αρχές κιόλας του 18ου αιώνα, έως και σήμερα.

Παρόλα ταύτα, η επέμβαση αντιπροσωπεύει μια εξαίρεση που συνεπάγεται μικρό ποσοστό περιπτώσεων όπου η αρχή της μη επέμβασης μπορεί να αγνοηθεί.

Η επέμβαση, αποτελεί για τις Διεθνείς Σχέσεις, μια εξωτερική επέμβαση με σκοπό την διαφοροποίηση της ισχύος και της εξουσίας ενός κράτους. Με τα σημερινά δεδομένα το Άρθρο 2 παράγραφος 7 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ουσιαστικά ορίζει εκ νέου την αρχή της μη επέμβασης στην “εσωτερική δικαιοδοσία των κρατών”, συνδέοντας την με την αρχή της κυριαρχίας και της ανεξαρτησίας, ενώ στην σημερινή εποχή συνδέεται και με την αρχή της μη χρήσης βίας. Η επέμβαση αποτελεί ένα τεράστιο θέμα εννοιολογικά και για το Διεθνές Δίκαιο και για τις Διεθνείς Σχέσεις.⁵⁹

Συνεπακόλουθα, η ανθρωπιστική επέμβαση είναι η χρήση ένοπλης βίας και ισχύος από έναν διεθνή οργανισμό, είτε από ένα κράτος, είτε από μια σύμπραξη περισσότερων κρατών, έχοντας λάβει, ή και όχι, την έγκριση και συγκατάθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Συνήθως, μια τέτοια πράξη παρουσιάζεται αρχικά στην λήξη μιας εσωτερικής σύγκρουσης ή ενός πολέμου ή την λήξη βιαιοπραγιών, εναντίων ευάλωτων πληθυσμών, γενοκτονίες, εθνοκαθάρσεις ή και εγκλήματα πολέμου.

Η ανθρωπιστική επέμβαση ξεκίνησε ως η έννοια του δίκαιου πολέμου, με βάση τους νομικούς διεθνολόγους του φυσικού δικαίου, αλλά και την χριστιανική του εκδοχή από

---

⁵⁸ Michael Ignatieff, *Intervention and State Failure*, Dissent, Winter 2002, p. 1-4, 6

⁵⁹ Αλέξης Ηρακλείδης και Άντα Διάλα, *Η ανθρωπιστική παρέμβαση κατά τον 19ο αιώνα*, (Αθήνα, εκδόσεις Επίκεντρο, 2020), σελ. 202

το 1500 έως το 1600. Την τότε εποχή σε περίπτωση που ένα κράτος βιαιοπραγούσε και καταδυνάστευε τον λαό, υπήρχε νόμιμη δυνατότητα επέμβασης από άλλο κράτος. Ωστόσο, η ανθρωπιστική επέμβαση βρίσκεται πάντα ανάμεσα σε δύο εξίσου σημαντικά επιχειρήματα, που δημιουργούν σύγχυση πάντα τις κοινωνίες. Αρχικά, δεν υπάρχει τίποτα πιο σημαντικό από την ανθρώπινη ζωή και την προστασία της αλλά και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δεύτερον όμως, η τήρηση των αρχών της κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας και φυσικά της μη επέμβασης είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντικές για την τήρηση της τάξης στις διεθνείς κοινωνίες. Είναι γεγονός ότι οι Φιλελεύθεροι θεωρούν αναγκαία την ανθρωπιστική επέμβαση με στόχο την διάσωση της ανθρώπινης ζωής, ακόμα και χωρίς έγκριση από το Συμβούλιο Ασφαλείας, όπως ακριβώς σκέφτηκαν και οι υψηλόβαθμοι του NATO τον Μάρτιο του 1999. Οι ρεαλιστές, όντας πιο συντηρητικοί παρουσιάζουν την επέμβαση ως την μοναδική επιλογή σε περιπτώσεις κινδύνου των ζωτικών συμφερόντων της χώρας υπό απειλή. Ενώ, οι ριζοσπάστες δεν συμβαδίζουν ιδεολογικά ούτε συμβιβάζονται, σκεπτόμενοι βέβαια την τήρηση της διεθνούς νομιμότητας έχοντας κατά νου τον βασικό κανόνα για την χρήση ένοπλης βίας απέναντι σε ένα κράτος, που είναι η έγκριση από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

Είναι γενικά γνωστή η υπόθεση ότι το NATO υιοθέτησε το πεδίο εφαρμογής της ανθρωπιστικής επέμβασης, καθώς η ίδια η συμμαχία ανακοίνωσε, ότι παρενέβη, όπως προαναφέρθηκε, για ανθρωπιστικούς λόγους και σκοπούς. Η επέμβαση για ανθρωπιστικούς λόγους είναι αυτή που αναγνωρίζει σε ένα κράτος ή μια ομάδα κρατών την άσκηση ενός διεθνή ελέγχου μέσω στρατιωτικών δυνάμεων, ενάντια στις πράξεις ενός άλλου κράτους και της κυριαρχίας του, εφόσον αυτό απειλεί τους θεμελιώδεις ανθρωπιστικούς νόμους και δικαιώματα.

Σχετικά λοιπόν με την νομιμότητα της ανθρωπιστικής επέμβασης, πρέπει να μελετηθεί το Άρθρο 2(4) του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών το οποίο ορίζει ότι τα κράτη-μέλη οφείλουν να απέχουν από την απειλή ή χρήση βίας. Ωστόσο, υπάρχουν δύο εξαιρέσεις. Πρώτον, το Άρθρο 51, το οποίο σχετίζεται με την αυτοάμυνα, αν υπάρξει μια ένοπλη επίθεση. Δεύτερον, οι Διατάξεις του Χάρτη VII, που δίνουν τη δύναμη στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών να εξουσιοδοτήσει την χρήση βίας για τον επαναπροσδιορισμό της ασφάλειας και της ειρήνης, όπως αναφέρεται και στο Άρθρο 42. Με αυτό τον τρόπο λοιπόν τίθεται το ερώτημα σχετικά με την ενδεχόμενη καταπάτηση του Άρθρου 2(4) του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που αφορά την

μονομερή ή συλλογική επέμβαση και το ερώτημα αυτό αποτελεί μια συνεχή αντιπαράθεση και έναν ατέρμονο διάλογο. Πληθώρα ακαδημαϊκών τίθενται ενάντια στην επέμβαση, βασίζοντας την σκέψη αυτή στο Άρθρο 51 και στις διατάξεις του Χάρτη VII των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο θα έπρεπε να λειτουργεί ως η αρχή που καθοδηγεί όλα τα κράτη. Άλλοι θεωρούν την επέμβαση απόλυτα παράνομη αλλά σε κάποιες περιπτώσεις δικαιολογημένη και ενδεχομένως εύλογη, όπως στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου. Ωστόσο, πάντα με βάση τον Χάρτη και τον σκοπό του, είναι εμφανές ότι υπάρχουν περιπτώσεις όπου η χρήση βίας απαγορεύεται.

Πρώτον, όταν τίθεται κατά της εδαφικής κυριαρχίας ενός κράτους μέλους.

Δεύτερον, όταν η χρήση βίας αντιτίθεται στους σκοπούς και στις προθέσεις του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Τρίτον, όταν παραβιάζεται η πολιτική ανεξαρτησία ενός κράτους.

Μια πραγματική ανθρωπιστική παρέμβαση δεν καταλήγει σε εδαφική εισβολή ή πολιτική υποταγή ενός έθνους, καθώς η προώθηση των ανθρωπιστικών δικαιωμάτων αποτελεί τους πρωταρχικούς στόχους των Ηνωμένων Εθνών τα οποία συμβάλλουν ενεργά για την διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης.⁶⁰

Έτσι, η ανθρωπιστική επέμβαση αποτέλεσε γεγονός κατά την περίοδο 1990-1999 της μεταψυχροπολεμικής εποχής. Η δεκαετία του 1990, κυρίως στην ευρωπαϊκή ήπειρο, ανέπτυξε βαθύτερα και εκτενέστερα την δικαιοδοσία αλλά συνάμα και το αίσθημα της υποχρέωσης ενός κράτους να παρέμβει, σε περίπτωση που οι πολίτες ενός άλλου βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση. Ωστόσο, αυτό δείχνει σοβαρές διαταραχές στην έννοια της κυριαρχίας ενός κράτους. Έτσι, στην μεταψυχροπολεμική περίοδο, η επέμβαση θεωρήθηκε κατά συγκεκριμένες περιπτώσεις αναγκαία ακόμη και από υποστηρικτές της μη επέμβασης, εφόσον πλέον σχετίζεται άρρηκτα με την προφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όμως, ακόμα και αν συμβεί η επέμβαση, θα πρέπει πάντα να γίνεται υπό το πρίσμα της συγκατάθεσης και έγκρισης του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Βέβαια, από εκείνη την εποχή, που θεωρείται η απαρχή της ανθρωπιστικής επέμβασης, πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις με βάση

---

⁶⁰ Kumburo Dajena, *The Kosovo Crisis in an International Law Perspective: Self-Determination, Territorial Integrity and the NATO Intervention*, (NATO office of information and Press, 16 June 2001) p. 53-58

κυρίως το Διεθνές Δίκαιο, αλλά και υπό την αιγίδα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και διαφόρων διεθνών οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων, για την απαρίθμηση συγκεκριμένων κριτηρίων που να δικαιολογούν την ανθρωπιστική επέμβαση. Αρχικά, να υπάρχει κίνδυνος σχετικά με την παγκόσμια ασφάλεια και ειρήνη, λόγω συγκεκριμένης περιοχής. Δεύτερον, να έχουν καταγραφεί κατ' εξακολούθησιν παραβιάσεις και συγκρούσεις με σκοπό την καταπίεση, την υποδούλωση ενός πληθυσμού ή την εθνοκάθαρση του. Τρίτον, να έχει εξαντληθεί τόσο ο διάλογος και οι διαπραγματεύσεις, που η επέμβαση να αποτελεί την μόνη λύση, πάντα με την ιδέα ότι μέσω αυτής θα επιτευχθεί ο αρχικός σκοπός, χωρίς βέβαια να κινδυνεύουν γειτονικές περιοχές. Το πιο σημαντικό όλων, η επέμβαση να έχει εγκριθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και να είναι διεθνώς αναγνωρισμένη και νομιμοποιημένη ως μια απαραίτητη πράξη. Ωστόσο, τα κριτήρια αυτά δεν αποτελούν πανάκεια και η αμφισβήτηση τους είναι πιθανή, εφόσον δεν υφίσταται έγκαιρη τοποθέτηση από τα Ηνωμένα Έθνη.

Αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της επέμβασης στο Κόσοβο το γεγονός ότι η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και το ΝΑΤΟ, δικαιολόγησαν την χρήση βίας βασιζόμενοι στην έννοια της ανθρωπιστικής επέμβασης, τόσο πρακτικά όσο και θεωρητικά. Ουσιαστικά, η ανθρωπιστική επέμβαση μπορεί να λειτουργήσει χωρίς μόνο να υπακούει σε συμβατικά κείμενα ή με βάση λάθος μεταχειρίσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Μπορεί να διατυπωθεί μέσα από διάφορες εκδοχές της επέμβασης, κυρίως *manu militari*, αλλά και με άλλα μέσα, όπως είναι ο διπλωματικός και οικονομικός αποκλεισμός. Ωστόσο, η επέμβαση που είναι εφάμιλλη με την άμεση χρήση βίας είναι γνωστό από το παρελθόν ότι κατέληξε σε καταχρήσεις.⁶¹

Συγκεκριμένα, για την περίπτωση της επέμβασης στο Κόσοβο υπήρξε μεγάλη αναταραχή στα διεθνή δρώμενα, καθώς η εν λόγω επέμβαση δεν είχε εγκριθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Αυτό το γεγονός αποτελούσε πυρήνα φόβου σχετικά με την σκέψη ότι θα μπορούσαν να υπάρχουν στο μέλλον ανεξέλεγκτες επεμβάσεις με δικαιολογία την προφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αν και κάτι

---

⁶¹ Νταλής, *Η κρίση στο Κόσοβο, η Ελλάδα, η Δ. Κοινότητα και τα ΜΜΕ*, σελ. 157-160

τέτοιο δεν συνέβη. Εν τέλει η συζήτηση για την ανθρωπιστική επέμβαση ή την μη επέμβαση ταλανίζει το διεθνές δίκαιο καθώς και τις διεθνείς σχέσεις και ενδέχεται να συνεχίσει στο μέλλον.

3.3.2 Αρχή της Αυτοδιάθεσης

Η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών αναπτύχθηκε περισσότερο κατά την περίοδο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Ουσιαστικά, η αυτοδιάθεση αποτέλεσε μια πολιτική αναγκαιότητα για πληθυσμούς που ήθελαν να φτιάξουν νέα κράτη βασισμένα στην ανεξαρτησία και την αυτοκυριαρχία. Αυτοί οι λαοί λοιπόν είχαν δύο στόχους. Αρχικά, την ανεξαρτησία μιας ή περισσοτέρων εθνοτήτων, που σημαίνει την εξωτερική αυτοδιάθεση, και δεύτερον την δυνατότητα και το δικαίωμα να εκλέγεται ο τύπος κοινωνίας που επιθυμούσε ο λαός, που αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό της εσωτερικής αυτοδιάθεσης.⁶²

Η εσωτερική αυτοδιάθεση πηγάζει από το Άρθρο 1 των Συμφώνων του 1966 και αποτελεί ύψιστο δικαίωμα ενός λαού που κατοικεί σε ένα ήδη συστημένο κράτος, ενώ ταυτίζεται με χαρακτηριστικά όπως η αυτοκυριαρχία, η δημοκρατική αντιπροσώπευση καθώς και με τα δικαιώματα των ομάδων που αποτελούνται κυρίως από μειονότητες. Μέσω της εσωτερικής αυτοδιάθεσης παρέχονται άμεσα δικαιώματα της ανθρώπινης υπόστασης, όπως το δικαίωμα της μη περιορισμένης έκφρασης, το δικαίωμα της ισότητας ανάμεσα σε ανθρώπους, λαούς, εθνικότητες ή θρησκευόμενα, το δικαίωμα του εκλέγειν, φέρνοντας τα σε τέτοια σημαντική θέση, ώστε τα κράτη να μπαίνουν στην διαδικασία προστασίας τους.⁶³

Η εξωτερική αυτοδιάθεση, αναπτύχθηκε και εκτυλίχθηκε έντονα κατά την περίοδο της αποικιοποίησης με σκοπό τον διαχωρισμό των αποικιών από τις μητροπόλεις. Την αρχή της εξωτερικής αυτοδιάθεσης αποτέλεσε η αρχή της *utis possidetis juris*, ώστε να υπάρξει εξασφάλιση των διεθνών συνόρων. Η *utis possidetis juris* ουσιαστικά αποτελεί

---

⁶² Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, (Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2019), σελ. 26-27, 479

⁶³ Simone Florio, *The Fragmentation of geopolitical Space: What Secessionist Movements Mean to the Present- Day State System*, (University of Granada - Political Science and Sociology Faculty, 13 February 2011) p. 5

αρχή του Διεθνούς Δικαίου, η οποία παρέχει την δυνατότητα διατήρησης των εσωτερικών συνόρων, ενός κυρίαρχου κράτους.

Έτσι, η απελευθέρωση ενός λαού αποτελούσε τεράστια σημασία χωρίς όμως αυτό να αρκεί, εφόσον η ελευθερία του εν λόγω λαού όφειλε να είναι εσωτερικά οργανωμένη και ταυτοχρόνως βιώσιμη.⁶⁴ Τελικώς, γίνεται χρήση της εξωτερικής αυτοδιάθεσης για την δημιουργία νέων ανεξάρτητων κρατών με μια νομική αιτιολογία. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί, εκτός της Σοβιετικής Ένωσης, η Γιουγκοσλαβία, καθώς διαμελίστηκε ως ομοσπονδία λόγω της εξωτερικής αυτοδιάθεσης ενώ πληθώρα λαών πολεμούσαν για την αυτονομία και την αυτοκυριαρχία.

Τα τελευταία χρόνια, έγινε προσπάθεια από τις κυβερνήσεις των κρατών αλλά και από ερευνητές, για την ταύτιση της αρχής της αυτοδιάθεσης με την απόσχιση. Ωστόσο, η απόσχιση των κρατών αποτελείται από χαρακτηριστικά, που δεν συνάδουν με την αυτοδιάθεση, καθώς η απόσχιση χρησιμοποιείται μόνο από αποικιακούς λαούς ή λαούς υπό ξένες δυνάμεις. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης διευκρίνισε πως το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης παρουσιάζεται με βάση το κράτος που βρίσκεται υπό ξένη δύναμη όπως για παράδειγμα η Κύπρος. Επίσης, η απόσχιση πριν την έναρξη αυτονομίας ενδέχεται να αποτελεί παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου, ακόμα και αν υπάρχει συμφωνία ανάμεσα στην αποικιοκρατική δύναμη και την αποικία.⁶⁵ Στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου, το Διεθνές Δίκαιο έχει υποστεί σοβαρά πλήγματα, τα οποία επηρεάζουν το ήδη υφιστάμενο δίκτυο των διεθνών κανόνων που οδήγησαν στην περιθωριοποίηση του Συμβουλίου Ασφαλείας και του συστήματος που εγκαθιδρύθηκε από τον Χάρτη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών το 1945. Επί της ουσίας όμως, το Διεθνές Δίκαιο δεν επιτρέπει την απόσχιση οποιουδήποτε εδάφους, ωστόσο σε περίπτωση που συμβεί, αν και τυπικά είναι παράνομη, γίνεται αποδεκτή αν επικρατήσει. Η συγκεκριμένη πράξη εφαρμόζει την αρχή της αποτελεσματικότητας. Η κατάργηση του καθεστώτος αυτονομίας του Κοσόβου από τον Μιλόσεβιτς το 1989, αποτέλεσε μια πράξη, η οποία είναι υπό αμφισβήτηση σχετικά με το αν παραβιάζει τους θεμελιώδεις κανόνες του Διεθνούς Δικαίου. Επίσης, οι παραβιάσεις που έπραξε η κυβέρνηση της Σερβίας κατά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε βάρος των Κοσοβάρων

---

⁶⁴ Π. Λιάκουρας, *Το κυπριακό: Από την Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση ομοσπονδιακής επίλυσης*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης, 2007), σελ. 80-81

⁶⁵ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, σελ. 191

βρίσκεται επίσης υπό αμφισβήτηση, σχετικά με το δικαίωμα της απόσχησης, ιδιαιτέρως λόγω της ύπαρξης και της ενέργειας του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου. Η χρήση βίας από το ΝΑΤΟ, με την κινητοποίηση στρατιωτικών μέσων, θα μπορούσε να οδηγήσει στην απόσχηση του Κοσόβου. Η εν λόγω απόσχηση όμως, δεν θα μπορούσε να είναι νόμιμη μέσω των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά των Κοσοβάρων, καθώς συνέβη με την αποδοχή της Σερβίας του πρώτου σχεδίου της Ομάδας Μεσολάβησης, όπως αυτή προέβλεπε την αυτονομία για το Κόσοβο. Η απόσχηση του Κοσόβου, υπό το πρίσμα της χρήσης βίας εκ μέρους τρίτων δεν μπορεί να σταθεί σε κάποιον κανόνα του Διεθνούς Δικαίου. Συνεπώς, η πολιτική πλευρά της σύγκρουσης στο Κόσοβο δεν πρέπει να επιμεριστεί της προσοχής της διεθνούς κοινότητας, καθώς το Διεθνές Δίκαιο απαγορεύει την απόσχηση.⁶⁶

3.3.3 Νόμιμη Άμυνα

Η χρήση βίας ως εσχάτης λύσης, αποτελεί δικαίωμα άμυνας, με ιστορικές βάσεις, και συνεπάγεται της αυτοκυριαρχίας του κράτους.⁶⁷ Σε περίπτωση που η αυτοκυριαρχία του κράτους βρίσκεται υπό απειλή, το κράτος έχει το νομικό δικαίωμα να κάνει χρήση βίας, δηλαδή υπό το πρίσμα της νόμιμης άμυνας, ώστε να εκμηδενίσει τον αντίπαλο και να υπερασπιστεί την κρατική κυριαρχία. Το δικαίωμα στην χρήση βίας αποτελεί φυσική απόρροια της άμυνας, η οποία έχει τις βάσεις της στο δικαίωμα αυτόδιατήρησης του κράτους. Με βάση το διεθνές εθνικό δίκαιο, η νόμιμη άμυνα του κράτους απέναντι σε οποιαδήποτε επίθεση είναι επιτρεπτή.⁶⁸ Συνεπώς, οι απειλές σχετικά με μελλοντικές επιθέσεις θωρακίζουν περαιτέρω την έννοια της επίθεσης με αποτέλεσμα να χρησιμοποιείται το δικαίωμα άμυνας του απειλούμενου κράτους.

Επί της ουσίας, βλέπουμε ότι στο πλαίσιο της νόμιμης άμυνας, εφόσον επλήγη η κυριαρχία του κράτους της Γιουγκοσλαβίας, η Σερβία αντεπιτέθηκε στο ΝΑΤΟ ενώ εκείνο εκτελούσε μια ανθρωπιστική επέμβαση ή ίσως και έναν προληπτικό πόλεμο προς αποφυγή του χειρότερου. Με βάση τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, και συγκεκριμένα το άρθρο 2 παράγραφος 4:

---

⁶⁶ Νταλής, *Η κρίση στο Κόσοβο, η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ*, σελ. 111-114

⁶⁷ Yoram Deinstein, *War, Aggression and Self-Defense*, (Cambridge University Press, 2011), p. 176

⁶⁸ Ian Clark, *Legitimacy in International Society*, (Oxford University Press, 2005), p. 191-206

“Όλα τα μέλη θα απέχουν στις διεθνείς του σχέσεις από την απειλή ή την χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους ή κατά οποιονδήποτε άλλο τρόπο ασυμβίβαστο προς τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών”⁶⁹.

Ουσιαστικά, η οδηγία αυτή αποτελεί ταυτόχρονα εθιμική και συμβατική αξία, που αναδεικνύει την χρήση βίας στις διεθνείς σχέσεις. Σε αυτόν τον κανόνα υπάρχει μόνο μια εξαίρεση που είναι η νόμιμη άμυνα σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο.

3.3.4 Ηνωμένα Έθνη

Μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου υπήρξε μεγάλη ανάγκη σχετικά με την προστασία από τον πόλεμο για το μέλλον της ανθρωπότητας, έτσι δημιουργήθηκε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών. Επιπρόσθετα, η συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών αποσκοπούσε στην περαιτέρω διαχείριση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, δυο αξίες που αποτελούν προτεραιότητα για όλους τους διεθνείς οργανισμούς. Πολύ σημαντικά κομμάτια των Ηνωμένων Εθνών αποτελούν ο Γενικός Γραμματέας, η Γενική Συνέλευση καθώς και το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Το Συμβούλιο Ασφαλείας αποτελεί τον κύριο παράγοντα του οργανισμού σε περιπτώσεις συγκρούσεων ή εκδηλώσεων βίας, κυρίως απευθυνόμενα προς τα αντιμαχόμενα κράτη για ειρηνική επίλυση του ζητήματος πάντα υπό το πρίσμα του διαλόγου. Ωστόσο, σε περίπτωση που ο ειρηνικός διακανονισμός δεν είναι εφικτός, υπάρχουν άλλα μέτρα που μπορεί το Συμβούλιο Ασφαλείας να ακολουθήσει, αν η κατάληξη της υπόθεσης είναι οι εχθροπραξίες, όπως κατάπαυση του πυρός, επιβολή κυρώσεων, διακοπή διπλωματικών σχέσεων, οικονομικό αποκλεισμό, ή ακόμα και χρήση στρατιωτικών μέσων ως έσχατη λύση, ανάλογα πάντα με την εξέλιξη της σύγκρουσης και τον βαθμό της σοβαρότητας της.⁷⁰ Ουσιαστικά το τελευταίο μέτρο, αποτελούσε και την κίνηση που όλοι περίμεναν από το Συμβούλιο, η οποία δεν ήρθε ποτέ μέσω των Ηνωμένων Εθνών, αλλά μέσα από την επέμβαση του NATO, χωρίς τελικά το Συμβούλιο Ασφαλείας να δώσει έγκριση για στρατιωτική επέμβαση λόγω ανθρωπιστικών αξιών.

---

⁶⁹ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, σελ. 522-523

⁷⁰ “About us”, United Nations, τελευταία πρόσβαση 22 Ιανουαρίου 2022
<https://www.un.org/en/about-us>

Με βάση τις προηγούμενες αποφάσεις που είχε λάβει το Συμβούλιο Ασφαλείας, επί βάσεως του Χάρτη των Ηνωμένων εθνών και συγκεκριμένα του 8ου Κεφαλαίου, δημιουργήθηκε η απόφαση 1244. Ωστόσο, μέχρι να φτάσει η κατάσταση στην απόφαση 1244, για την διατήρηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αποκατάσταση της ειρήνης, προηγήθηκαν και άλλες. Με την απόφαση 1160 στις 31 Μαρτίου 1998, τα Ηνωμένα Έθνη, μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας, αντιτάχθηκαν έναντι της χρήσης βίας των Γιουγκοσλαβικών δυνάμεων και του Απελευθερωτικού Στρατού του Κόσοβου. Τον Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς το Συμβούλιο Ασφαλείας με την απόφαση 1199 έλαβε νέα πρόσθετα μέτρα.⁷¹

Η εν λόγω απόφαση, συμπληρωματικής χρήσης σχετικά με την απόφαση 1160, επιζητούσε από όλα τα μέρη των εχθροπραξιών να σταματήσουν κάθε βίαιη πράξη και να διατηρήσουν την παύση πυρών στο Κόσοβο. Επίσης, επιζητούσε από την Γιουγκοσλαβία να καταλήξει σε μια πολιτική επίλυση των συγκρούσεων και της γενικότερης κατάστασης στο Κόσοβο, με συχνή ενημέρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας από τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για την διατήρηση της κατάστασης.⁷²

Στις 14 Μαΐου 1999, εκδόθηκε η απόφαση 1239 η οποία εισήγαγε διάφορες διατάξεις κειμένων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, βασιζόμενη στις αρχές που υιοθετήθηκαν από τους Υπουργούς των G8 στις 6 Μαΐου 1999. Η συγκεκριμένη απόφαση αποτέλεσε την κατάλληλη βάση για την απόφαση 1244. Ο πυρήνας της 1244 αποτελείτο από το σχέδιο Αχτισάρι και τον Βίκτορ Τσερνομίρντιν, και φυσικά τις αρχές των G8. Το Συμβούλιο Ασφαλείας έλαβε την εν λόγω απόφαση, βασιζόμενη στο 8ο Κεφάλαιο του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών με την έγκριση και συγκατάθεση του ΝΑΤΟ, της Ρωσίας αλλά και της Γιουγκοσλαβίας, εφόσον ο Μιλόσεβιτς έδειξε

---

⁷¹ Αγγελος Σπ. Γιώκαρης, *Η διεθνής πολιτική παρουσία στο Κοσσυφοπέδιο: διεθνής ανθρωπιστική συνδρομή υπό διεθνή έλεγχο, εντολή διαχείρισης ή αποκατάστασης στοιχείων κυριαρχίας*, Το Σύνταγμα, Διμηνιαία Επιθεώρηση Συνταγματικής Θεωρίας και Πράξης, Τελευταία πρόσβαση 22 Ιανουαρίου 2022

<http://tosyntagma.ant-sakkoulas.gr/afieromata/item.php?id=396>

Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης, *Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού*, (Αθήνα: εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2001), σελ. 308-315

⁷² United Nations Digital Library-, *Resolution 1199*, τελευταία πρόσβαση 22 Ιανουαρίου 2022

<https://digitallibrary.un.org/record/260416>

αποδοχή στον τερματισμό των βομβαρδισμών. Παράλληλα, η απόφαση 1244 προβάλλει, επί πολιτικών βάσεων της νομιμοποίησης των νατοϊκών όρων αλλά και τις μετέπειτα νατοϊκές πιέσεις.⁷³ Έπειτα, με την συγκεκριμένη απόφαση επιτράπηκε η εγκατάσταση διεθνών στρατιωτικών δυνάμεων υπό το ΝΑΤΟ αλλά και η πολιτική παρουσία την UNMIK (UN Mission in Kosovo), ως προσωρινής διοίκησης του Κοσόβου με τελικό σκοπό την αναδιοργάνωση των υποδομών.⁷⁴

Στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου, τα Ηνωμένα Έθνη χαρακτηρίστηκαν αδύναμα ή ακόμα και ανεπαρκή από την διεθνή κοινότητα, λόγω της έλλειψης αποφάσεων σχετικά με την τελική έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

Όπως αποτυπώνεται στα σημερινά δεδομένα, το πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών αποτελεί μια μοναδική αναφορά για την διεθνή νομιμότητα. Το διεθνές δίκαιο κρατά ενεργούς του κανόνες του, ακόμα και έπειτα από την δοκιμασία τους επί του πρακτέου, λόγω της επέμβασης του Κοσσυφοπεδίου.⁷⁵

Παρόλα αυτά, η ύπαρξη των Ηνωμένων Εθνών παραμένει υψίστης σημασίας για την επιβίωση, και ανά καιρούς, την συμβίωση των κρατών ως θεσμός, όντας συνεχώς αναβαθμισμένος, δημοκρατικός και δίκαιος. Είναι ένα απαιτητικό και δύσκολο επίτευγμα εφόσον τα αίτια του πολέμου, τα συμφέροντα των κρατών αλλά και το ίδιο το διεθνές σύστημα, μπορούν να αποτελέσουν τα ίδια ένα τροχοπέδη στην πορεία των Ηνωμένων Εθνών.

---

⁷³ Άγγελος Σπ. Γιόκαρης, *Η διεθνής πολιτική παρουσία στο Κοσσυφοπέδιο: διεθνής ανθρωπιστική συνδρομή υπό διεθνή έλεγχο, εντολή διαχείρισης ή αποκατάστασης στοιχείων κυριαρχίας*

⁷⁴ Τσιτσελίκης, *Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού*, σελ. 308-309

⁷⁵ Στέλιος Περράκης, *Τα 60 χρόνια των Ηνωμένων Εθνών, Εισαγωγικές παρατηρήσεις για το μέλλον*, (Αθήνα-Κομοτηνή: εκδόσεις Σάκκουλας, 2006), σελ. 11-20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Μεταπολεμική περίοδος

4.1 Το τέλος του πολέμου

Στα τέλη Απριλίου του 1999, στο μέσο διάστημα δηλαδή του πολέμου, ο τερματισμός των εχθροπραξιών απασχολούσε ολοένα και περισσότερο την κοινή γνώμη σε όλα τα κράτη της Ευρώπης. Επί της ουσίας, οι αεροπορικές επιδρομές του NATO δεν έφεραν ακριβώς το επιθυμητό αποτέλεσμα, που δεν ήταν άλλο από το να ωθήσουν τον Μιλόσεβιτς να λάβει μέρος στην διαδικασία διαπραγματεύσεων.

Η αποτελεσματικότητα των αεροπορικών επιδρομών είχε ως αποτέλεσμα τα μέλη του NATO να αμφισβητήσουν την υπάρχουσα στρατηγική, γεγονός που οδήγησε την Γερμανία να παρουσιάσει την πρώτη κύρια διπλωματική πρωτοβουλία της τον Απρίλιο του 1999.

Η εν λόγω διπλωματική πρωτοβουλία έφερνε τα Ηνωμένα Έθνη σε πρωταγωνιστικό ρόλο σε όλη την διαδικασία, αλλά και την Κυβέρνηση του Κοσόβου, με την Ρωσία να αποτελεί αδιαπραγμάτευτο βασικό παράγοντα. Η Ρωσία εξ αρχής υπήρξε αντίθετη με τον εν λόγω πόλεμο και συνέχιζε να τάσσεται υπέρ της διπλωματικής οδού για την λήξη του πολέμου. Έτσι, στην Κολωνία όπου έλαβε χώρα η συνάντηση της Ρωσίας και των G7, όπου συμφώνησαν σε ένα ειρηνευτικό πλάνο 7 βημάτων, αποτέλεσε τον σκελετό για διπλωματικές δοκιμές και συζητήσεις ανάμεσα στον Ρώσο απεσταλμένο Βίκτωρ Τσερνομίρντιν και του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς στην Γιουγκοσλαβική πρωτεύουσα στις 19 Μαΐου 1999.

Τον Απρίλιο όμως η αναζήτηση λήξης του πολέμου έφερνε το NATO κοντά στις σκέψεις για μια χερσαία εισβολή, γεγονός που βέβαια δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Ωστόσο, τα πλάνα ήταν έτοιμα από τους στρατιωτικούς αναλυτές του NATO. Μια τέτοια επιχείρηση για να λάμβανε χώρα τον Σεπτέμβρη, πριν ξεσπάσει ο βαρύς χειμώνας, θα έπρεπε να αποφασιστεί και να προετοιμαστεί από τον Ιούνιο, γεγονός που την καθιστούσαν ανέφικτη. Αυτά τα σενάρια ωστόσο υπήρχαν αποκλειστικά για την άσκηση ισχυρότερης πίεσης προς τον Σέρβο πρόεδρο. Βέβαια, το αποτέλεσμα της

οριστικής απόρριψης μιας χερσαίας εισβολής ήρθε στις αρχές του Ιουνίου, προς το τέλος των διαπραγματεύσεων, με την πρόταση Αχτισάαρι-Τσερνομίρντιν στο Βελιγράδι, η οποία βασίστηκε στους κανονισμούς των G8. Αυτοί οι κανονισμοί έφεραν ένα τέλος στην βία στο Κόσοβο, την απομάκρυνση των γιουγκοσλαβικών δυνάμεων, την μετάθεση διεθνών μέσων πολιτικής και ασφάλειας καθώς και την επιστροφή των προσφύγων. Παρότι το πλάνο έθετε ξεκάθαρα ότι το Κόσοβο και οι πολίτες του θα απολάμβαναν ουσιώδη αυτονομία υπό την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, δεν υπήρξε κανένας μηχανισμός ή κάποιο χρόνο-διάγραμμα στην συμφωνία για την επίλυση της μακροπρόθεσμης υπόστασης του Κοσόβου. Την 1η Ιουνίου 1999, η Γιουγκοσλαβική Κυβέρνηση ενημέρωσε την Γερμανία σχετικά με την απόφαση της να δεχθεί τους κανονισμούς των G8. Δύο μέρες αργότερα έγινε και η επίσημη αποδοχή του πλάνου ειρήνης των G8 από το σερβικό Κοινοβούλιο με αποτέλεσμα το NATO να σταματήσει τις αεροπορικές επιδρομές την 10η Ιουνίου. Την ίδια ημέρα τα Ηνωμένα Έθνη πέρασαν την Απόφαση 1244, η οποία έθεσε σε εφαρμογή το σχέδιο των Ηνωμένων Εθνών για Πολιτική Κυβέρνηση από τα Ηνωμένα Έθνη για την επαρχία, και την εγκατάσταση διεθνούς παρουσίας ασφάλειας. Η πρότερη συμπεριφορά και αδιαλλαξία του Μιλόσεβιτς είχε δημιουργήσει κλίμα αβεβαιότητας σχετικά με την τελική απόφαση της σερβικής πλευράς. Η πιθανότητα όμως παρατεταμένης καταστροφής από την συνέχεια των Νατοϊκών αεροπορικών επιθέσεων, εξανάγκασε την Σερβία να συνεργαστεί. Ταυτοχρόνως, η τελική συμφωνία εμπειρείχε κάποια θετικά σημεία και για την Γιουγκοσλαβία, όπως ότι τα Ηνωμένα Έθνη θα λαμβάναν την διακυβέρνηση του Κοσόβου, και όχι το NATO, και σε αντίθεση με την Συμφωνία του Ραμπουγιέ, τα διεθνή στρατεύματα δεν θα είχαν καμία πρόσβαση σε γιουγκοσλαβικό έδαφος έξω από το Κόσοβο.

Έτσι το Κόσοβο θα αποτελούσε ακόμα κομμάτι της Ομοσπονδίας, με σύμπραξη των ρωσικών στρατευμάτων στο Κόσοβο.⁷⁶

Η τελική αυτή συμφωνία, η Συνθήκη του Κουμάνοβο, γνωστή και ως Τεχνική Στρατιωτική Συμφωνία, υπογράφηκε την 9η Ιουνίου του 1999 στο Κουμάνοβο από τις Κυβερνήσεις της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, συνεπώς και της Σερβίας και της Δύναμης του Κοσόβου, η οποία αποτελεί ειρηνευτική δύναμη με ηγέτη το NATO. Η εν λόγω συμφωνία αποτελεί το τέλος του πολέμου καθώς και την έναρξη

---

⁷⁶ The independent international Commission on Kosovo, *Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons learned*, (Oxford University Press, 2000), p. 259-263

νέων ειρηνικών σχέσεων μεταξύ Γιουγκοσλαβίας και Κοσόβου και σε σχέση με την απομάκρυνση των ομάδων του Γιουγκοσλαβικού Στρατού.⁷⁷

Οι διατάξεις προέβλεπαν πέντε κύρια σημεία. Πρώτον, την οριστική παύση των εχθροπραξιών ανάμεσα στην Δύναμη του Κοσόβου και της Γιουγκοσλαβικής Κυβέρνησης, καθώς και την λήξη των αεροπορικών επιδρομών του NATO, εφόσον η Γιουγκοσλαβία συνεργαζόταν ολοκληρωτικά. Δεύτερον, να οριστεί εναέριος χώρος ασφαλείας, αλλά και χερσαίος, με ακτίνα 25 χιλιόμετρα και 5 χιλιόμετρα αντίστοιχα, γύρω από τα σύνορα του Κοσσυφοπεδίου και σε επίσημο γιουγκοσλαβικό έδαφος όπου χρειάζεται. Αυτό συνεπάγεται ότι οι γιουγκοσλαβικές αρχές δεν θα είχαν πρόσβαση χωρίς την επίσημη σύμφωνη γνώμη των Ηνωμένων Εθνών. Με βάση τη συμφωνία, ελαφρώς οπλισμένες αστυνομικές δυνάμεις θα συνέχιζαν την δράση τους εντός της ζώνης εκτός του Κοσσυφοπεδίου. Τρίτον, 11 μέρες μετά την υπογραφή της Συνθήκης θα λάμβανε χώρα η αποχώρηση των γιουγκοσλαβικών δυνάμεων αλλά και των στρατιωτικών τους πόρων. Τέταρτον, επήλθε η μετάθεση πολιτικών δυνάμεων αλλά και ασφάλειας, με βάση τις οδηγίες του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Πέμπτο και τελευταίο, ήταν η εξουσιοδότηση βοήθειας για χρήση αναγκαίας δράσης του NATO, ώστε να εξασφαλίσει ένα ασφαλές περιβάλλον για διεθνή παρουσία πολιτών.⁷⁸

Η παρουσία του NATO ουσιαστικά εγκρίθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη με βάση την οδηγία 1244, η οποία έδωσε πρόσβαση στα μέλη των Ηνωμένων Εθνών καθώς και σε διεθνείς οργανισμούς, να έχουν διεθνή παρουσία υπό το πρίσμα της ασφάλειας μέσω της Δύναμης του Κοσόβου, η οποία ήταν εξουσιοδοτημένη να λάβει και να θέσει σε εφαρμογή όλα τα απαραίτητα μέτρα για την απόλυτη τήρηση της συμφωνίας. Επιπρόσθετα υπήρξαν και αμφισβητήσεις της συμφωνίας. Συγκεκριμένα, ο Ενρίκο Μιλάνο, έγκριτος νομικός, έθεσε υπό αμφισβήτηση τη συμφωνία υπό την Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών. Το ίδιο έπραξε και με κάποια μέρη του

---

⁷⁷ Lajos, Szaszdi (2008). *Russian Civil-Military Relations and the Origins of the Second Chechen War*. (Lanham: University Press of America, Inc., 2008), p. 178
Military Technical Agreement between the International Security Force ("KFOR") and the Governments of the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia, τελευταία πρόσβαση 15 Μαρτίου 2022
<https://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm>

⁷⁸ Marc Weller, *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*, (Oxford University Press, 2015), p. 975-976

ψηφίσματος 1244, που αναφέρονται στην παράγραφο 10 παράρτημα 2 του ίδιου ψηφίσματος. Εν συνεχεία λοιπόν, υπό την αμφισβήτηση της Συνθήκης του Κουμάνοβο σχετικά με την ενέργεια της με βάση το άρθρο 52 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών, το οποίο ορίζει ότι μια συνθήκη χαρακτηρίζεται ως μη έγκυρη αν και εφόσον το αποτέλεσμα αυτής δημιουργήθηκε με τη χρήση βίας, κατά παράβαση των αρχών του Διεθνούς Δικαίου, οι οποίες αποτελούν και τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.⁷⁹

Όπως έγινε και με την Βοσνία, στο παρελθόν, κάτι αρκετά όμοιο συνέβη και με το Κοσσυφοπέδιο, ένα επιχείρημα κηδεμονίας σε μια επαρχία ενός κράτους, η οποία ουσιαστικά προετοιμάζεται για αυτοδιοίκηση και αυτονομία με δική της κυβέρνηση. Η διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών κήρυξε συνταγματικούς κανόνες με στόχο να δώσει πίσω σταδιακά την εξουσία στις εκλεγμένες ελίτ της περιοχής. Ωστόσο, υπήρχε μεγάλο ίχνος πικρίας και αναταραχής σε περιοχές όπως το Κόσοβο, σε τέτοιο βαθμό που η παρουσία μιας διεθνούς διοίκησης χρήζει εξαιρετικής σημασίας για την προστασία των μειονοτήτων. Η ατελής πρακτική της διαμόρφωσης ενός κράτους όμως, κυρίως στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου, παρουσίαζε ότι η κρατική ισορροπία μπορεί να επαναπροσδιορίσει επιτυχημένα στην περίπτωση που κράτη με ισχυρές οικονομίες και δύναμη μπορούν και θέλουν να επενδύσουν σε αυτά.⁸⁰

Ανατέθηκε λοιπόν στα Ηνωμένα Έθνη η δημιουργία θεσμών δημοκρατικής αυτοδιοίκησης στο Κόσοβο. Αποτέλεσε ένα νέο καθήκον για τα Ηνωμένα Έθνη και επήλθε με δυσκολίες. Ουσιαστικά, η Προσωρινή Διοίκηση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών στο Κοσσυφοπέδιο διαχειριζόταν τεράστια προβλήματα στους τομείς της ασφάλειας, της επιβολής του νόμου, της πολιτικής και εθνικής πόλωσης αλλά και της οικονομικής ανοικοδόμησης και μεταρρύθμισης. Τα προβλήματα αυτά όμως ήταν το αποτέλεσμα των καταστροφικών επεισοδίων από την μεριά της Σερβίας, το εναέριου βομβαρδισμού από την μεριά του ΝΑΤΟ, αλλά και μιας ολόκληρης δεκαετίας που καθιέρωσε τον φυλετικό διαχωρισμό και την κατάπνιξη ενάντια στους

---

⁷⁹ Milano, Enrico "Security Council Action in the Balkans: Reviewing the Legality of Kosovo's Territorial Status", *European Journal of International Law*, Volume 14, Issue 5, November 2003, p. 999–1022, τελευταία πρόσβαση 16 Μαρτίου 2022
<https://doi.org/10.1093/ejil/14.5.999>

Vienna Convention on the Law of Treaties 1969, *Article 52*, Vienna 23 May 1969, p. 18

⁸⁰ Ignatieff, *Intervention and State Failure*, p.1-3

Αλβανούς Κοσοβάρους. Η Προσωρινή Διοίκηση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών στο Κοσσυφοπέδιο έκανε προσπάθειες να δημιουργήσει μια προσωρινή και μεταβατική κυβέρνηση, η οποία θα μπορούσε να διαχειριστεί καθημερινά την διακυβέρνηση του Κοσόβου, ενώ θα εισήγαγε μέτρα τα οποία θα διευκολύνουν τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και θα βοηθούσαν την ανάπτυξη μιας πολιτισμένης κοινωνίας, δημιουργώντας θεσμούς αυτοδιοίκησης. Τίθεται όμως εδώ ένα βασικό ερώτημα, σχετικά με την αιτία που ανατέθηκε στα Ηνωμένα Έθνη η προσωρινή διοίκηση του Κοσσυφοπεδίου. Υπάρχει φυσικά μια πληθώρα πολιτικών αιτιών. Πρώτον, η τεράστια προθυμία του NATO να σταματήσει τον πόλεμο, ένα βήμα πριν αναγκαστεί να στείλει χερσαία στρατεύματα, καθώς όμως και η γενικότερη αποδοχή των κρατών-μελών των Ηνωμένων Εθνών, αλλά και του ίδιου του Οργανισμού. Δεύτερον, η κατηγορηματική άρνηση της Σερβίας να παραδώσει το Κόσοβο σε οποιαδήποτε ξένη κυβέρνηση ή στρατιωτική συμμαχία, όπως επί παραδείγματι το NATO, αλλά και η ταυτόχρονη προθυμία της να μεταφέρει τον έλεγχο της περιοχής στα Ηνωμένα Έθνη. Τρίτον, το ενδιαφέρον κυρίως της Ρωσίας, αλλά και της Κίνας, να αυξήσουν την επιρροή τους στα Βαλκάνια μέσω της ανάπτυξης του Κοσσυφοπεδίου. Το τέταρτο και τελευταίο αίτιο, αφορούσε την κοινή απροθυμία των δυτικών κρατών, αλλά και της Ρωσίας, να αναγνωρίσουν το Κοσσυφοπέδιο ως ανεξάρτητο κράτος. Δεδομένου ότι η επικείμενη συμφωνία του Ραμπουγιέ απέτυχε, τα Ηνωμένα Έθνη φαίνονταν ως η καλύτερη επιλογή και η πιο ιδανική ίσως από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, καθώς και για τις δυτικές χώρες ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών είναι ένας ουδέτερος παράγοντας, με την δυνατότητα να διευκολύνει την διατήρηση της ειρήνης, καθώς και την επιβολή λύσεων σε μεταπολεμικά προβλήματα, των επαναπατρισμό των προσφύγων και των κρατικών μεταρρυθμίσεων. Από την πλευρά της Ρωσίας τα Ηνωμένα Έθνη ήταν μια συνετή επιλογή, λόγω του ότι μέσω του οργανισμού αυτού, ασκεί επιρροή σε διάφορα διεθνή θέματα και παραμένει ένας ενεργός παράγοντας στα διεθνή δρώμενα. Από την άλλη πλευρά, για την Σερβία υπήρχαν δυο πιθανές εκβάσεις. Η πιο ευνοϊκή εκδοχή για την Σερβία ήταν, μετά των τερματισμό των βομβαρδισμών του NATO, να αναλάβουν τα Ηνωμένα Έθνη την διοίκηση του Κοσόβου προσωρινά έως ότου να επιστρέψει η περιοχή κάτω από σερβικό έλεγχο. Στην λιγότερο ευνοϊκή εκδοχή για την Σερβία, η παράδοση του Κοσόβου στα Ηνωμένα Έθνη θα ήταν απλά μια κίνηση, από το καθεστώς του Μιλόσεβιτς, η οποία θα αποσκοπούσε στο να ελαχιστοποιήσει το πολιτικό κόστος, καθώς ήταν προτιμητέο το Κόσοβο να είναι υπό τον έλεγχο ενός διεθνή οργανισμού με ανθρωπιστικό χαρακτήρα, παρά με μια αμυντική

συμμαχία με έναν στρατιωτικό χαρακτήρα, ή σε χειρότερη ακόμα εκδοχή για την σερβική πλευρά, να είχαν τον πλήρη έλεγχο του Κόσοβο η Αλβανοί Κοσοβάροι, επί παραδείγματι ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου. Ωστόσο, από αυτό το πλαίσιο λείπει ένα σημαντικό στοιχείο, η έλλειψη συναίσθησης σχετικά με τις δυνατότητες των Ηνωμένων Εθνών να χειριστούν το έργο που τους ανατέθηκε, είτε από την πλευρά του ΝΑΤΟ, είτε από κάποιον άλλο εξωγενή παράγοντα. Παρατάυτα, τα Ηνωμένα Έθνη δεν είχαν κάποια προηγούμενη εμπειρία σχετικά με το είδος αποστολής που δημιουργούταν για το Κόσοβο. Το πιο κοντινό παράδειγμα που είχε αναλάβει η διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών ήταν αυτό της Καμπότζης, όπου τα Ηνωμένα Έθνη είχαν κληθεί να φτιάξουν και να στελεχώσουν ένα ουδέτερο πολιτικό κλίμα, καθώς θα οργάνωναν και θα ήλεγχαν την πρώτη πολυκομματική εκλεκτική διαδικασία.⁸¹

Ωστόσο, για να διαφυλαχθεί η σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή αλλά και η ουδέτερη ισχύς του νόμου, η Ευρωπαϊκή Ένωση επιχειρεί πλέον στο Κόσοβο υπό την επίβλεψη της Προσωρινής Διοίκησης του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών στο Κοσσυφοπέδιο, παραθέτοντας αστυνομικές και πολιτικές δυνάμεις υπό την αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Κράτος Δικαίου στο Κοσσυφοπέδιο.

Η συγκεκριμένη αποστολή δημιουργήθηκε το 2008 ως η μεγαλύτερη πολιτική αποστολή υπό την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την υποστήριξη και την διαφύλαξη του κράτους δικαίου στο Κοσσυφοπέδιο, στον αγώνα για αύξηση της αποτελεσματικότητας, ελεύθερα από κάθε πολιτική παρεμβολή, και με υποταγή και σεβασμό στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και σε συνάρτηση με τις βασικές ευρωπαϊκές πρακτικές.⁸²

Έτσι το Κοσσυφοπέδιο, όπως και το Μαυροβούνιο, γίνεται χρήση και του ευρωπαϊκού νομίσματος, χωρίς να αποτελούν ούτε κράτη-μέλη της ένωσης, ούτε και της ευρωζώνης. Η χρήση ξένου νομίσματος αποτελεί μέρος μιας παλιότερης πρακτικής της περιοχής, όπου το γερμανικό μάρκο αποτελούσε το τότε *de facto* νόμισμα.⁸³

---

⁸¹ Bieber and Daskalovski, *Understanding the war in Kosovo*, p. 195-212

⁸² Eulex, *The Mission, The Mandate*, τελευταία πρόσβαση 20 Μαρτίου 2022
<https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16>

⁸³ European Commission, *The euro outside the euro area*, τελευταία πρόσβαση 22 Μαρτίου 2022

4.2 Αποτελέσματα και Συμπεράσματα

Η διαδικασία του κρατικού κατακερματισμού της Γιουγκοσλαβίας ήταν ο λόγος της έντονης αναταραχής του διεθνούς συστήματος, γεγονός που αποτέλεσε τον κυρίαρχο λόγο για την αντιπαράθεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αυτοκυριαρχίας στην δεκαετία του 1990.⁸⁴

Στα αποτελέσματα του πολέμου, μεγάλο κεφάλαιο αποτελεί το βασικό πρόσημο της εισβολής του NATO. Είναι όμως πλέον κατάφορο ότι αποτελεί μια πράξη με θετικά και αρνητικά. Ουσιαστικά, όμως κατάφερε να εξαναγκάσει τον Σέρβο Πρόεδρο να υποχωρήσει μαζί με όλες τις ένοπλες δυνάμεις από τα εδάφη του Κοσόβου και την ίδια στιγμή να υπογράψει εν τέλει μια συμφωνία όμοια με αυτή, της πολυσυζητημένης Συνθήκης του Ραμπουγιέ, η οποία όμως δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Κατάφερε λοιπόν να δώσει ένα τέλος στην συνεχιζόμενη καταπίεση των Αλβανών Κοσοβάρων. Την ίδια στιγμή όμως το NATO δείχνοντας στρατιωτική επιρροή, έκανε σαφές ότι έχει την δυνατότητα να κρατήσει μια πολιτική σταθερότητα και συνοχή σε ένα γεγονός που θα μπορούσε να καταστρέψει εκ θεμελίων την Συμμαχία. Λόγω όμως των αμέτρητων προσφύγων και θανόντων από τους βομβαρδισμούς και τις εχθροπραξίες, το NATO δεν κατάφερε να φέρει σε πέρας τον αρχικό σκοπό του, που δεν ήταν άλλος από το να προλάβει την εθνοκάθαρση, η οποία αποτελεί τον κύριο παράγοντα της ανθρωπιστικής αυτής επέμβασης.

Ωστόσο, ο Μιλόσεβιτς έμεινε στην ιστορία σαν παραπεμφθείς εγκληματίας πολέμου. Σε περίπτωση όμως που στο τέλος ο Μιλόσεβιτς δεν είχε κάνει πίσω και αντιστεκόταν ακόμα, δεν μπορεί να είναι σαφές πως θα είχε εξελιχθεί ο πόλεμος, ειδικά στην περίπτωση που επικρατούσε η άποψη των πολιτικών της Δύσης για χερσαία εισβολή. Παρόλα αυτά το NATO βγήκε νικητής αυτού του πολέμου, με τα Ηνωμένα Έθνη να προσπαθούν να διατηρήσουν την ειρήνη μετέπειτα, εφόσον εκείνα είχαν την διαχείριση του Κοσόβου μετά τον πόλεμο μέχρι να περάσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση.⁸⁵

---

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro/use-euro/euro-outside-euro-area_en?fbclid=IwAR05thquI3NRuGoAtxUNZS-zNTHObwV9ZXQ4rANlhSlx49jp4jKddRij_EI

⁸⁴ Ignatieff, *Intervention and State Failure*, p. 1

⁸⁵ The independent international Commission on Kosovo, *Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons learned*, p. 259-263, 331-340

Ουσιαστικά ο πόλεμος ανάμεσα σε NATO και Σερβία, επέφερε ως αποτέλεσμα την νίκη του NATO με επιβλητικό τρόπο. Λόγω αυτού ο Μιλόσεβιτς ομολόγησε και δέχθηκε ταυτόχρονα δημόσια την ήττα του, ενώ συμφώνησε με τις απαιτήσεις του NATO, που κυρίως απέβλεπαν στην οπισθοχώρηση των σερβικών δυνάμεων, την επιστροφή των προσφύγων και φυσικά την εγκατάσταση μιας διεθνούς δύναμης για την ειρήνη κατευθυνόμενη από το NATO. Ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου αποτέλεσε την πρώτη στρατιωτική μάχη για το NATO, το οποίο έδειξε μοναδική πολιτική ενότητα, συνδυαστικά με στρατιωτική αποτελεσματικότητα. Παρόλα αυτά, υπήρξαν πολλές φορές που η επιχείρηση αυτή χαρακτηρίστηκε ως αποτυχία.

Η αλήθεια είναι ότι υπήρξαν αστοχίες, όπως ότι δεν λήφθηκε ποτέ συγκατάθεση για την επέμβαση από το Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών. Επί της ουσίας, μια αμυντική συμμαχία έδρασε καθαρά επιθετικά απέναντι σε ένα κυρίαρχο κράτος, που όμως δεν απειλούσε κάποια άλλη χώρα που ήταν μέλος της, αλλά ούτε καν συνόρευε με κράτος-μέλος, με την κατηγορία της εθνοκάθαρσης. Η φαινομενική απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στα αντικειμενικά γεγονότα που συνέβησαν ως αποτέλεσμα του πολέμου, αλλά και της κριτικής αξιολόγησης Αμερικανών Αναλυτών, οφείλεται στην πολυπλοκότητα και την πρωτοφανή φύση της εν λόγω επιχείρησης. Η κριτική για έναν μη απόλυτα επιτυχημένο πόλεμο προέκυψε από ένα σημαντικό στοιχείο, την τεράστια και έντονη δυσφορία και ενόχληση των Αμερικανών σχετικά με τις προσπάθειες του Κοσόβου, δηλαδή την ύπαρξη περιορισμένης χρήσης στρατιωτικής δύναμης και επίσης περιορισμένης πολιτικής παρουσίας καθώς και πολιτικού αντικειμένου.

Με βάση αυτή την οπτική γωνία, ο πόλεμος χαρακτηρίστηκε μη επιτυχημένος επειδή δεν κατάφερε να επιφέρει όλα όσα το NATO ζητούσε, να επιφέρει δηλαδή αυτήν την θεμελιώδη αλλαγή σε πολιτικό, στρατιωτικό αλλά και κοινωνικό επίπεδο. Για την αμερικανική κοινωνία αυτά είναι τα επίμαχα αποτελέσματα που πρέπει να φέρει ένας πόλεμος στην περίπτωση που δυστυχώς συμβεί. Στην απόφαση του Μιλόσεβιτς να παραδεχτεί την ήττα του και να συμφωνήσει σε αυτά που ζητούσε το NATO, δεν γνωρίζουμε ακριβώς τι ήταν αυτό που τον έκανε να συμφωνήσει και ακόμα και σήμερα αποτελεί θέμα συζητήσεων. Αρκετοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι οι συσσωρευμένες βομβιστικές επιθέσεις συνδυαστικά με την πίεση που ασκούσε από εδάφους ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου, η διακοπή του ηλεκτρικού δικτύου αλλά και

η πιθανότητα να πραγματοποιούσε το NATO μια χερσαία επίθεση σε συνδυασμό με την ανάκληση της ρωσικής βοήθειας, έφεραν τον Σέρβο Πρόεδρο σε θέση να δεχτεί την συνθηκολόγηση. Είναι γεγονός, ότι η τότε κατάσταση στο Κόσοβο δείχνει ότι μια περιορισμένη διαμάχη στην περιοχή, ακόμα και μεταψυχροπολεμικά, μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε μια δύσκολη και πολύπλοκη κατάσταση που επιδέχεται εφήμερες λύσεις στα προβλήματα της. Επί της ουσίας με μια απειλητική και επερχόμενη ανθρωπιστική καταστροφή, αλλά και ένα επικείμενο πολιτικό ξέσπασμα σε μια περιοχή με ευρύτερη ιστορική και στρατηγική σημασία τόσο για τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά και για τους συμμάχους της, το Κόσοβο αποτελεί μια δεινή και περίεργη κατάσταση, όπου η απραξία ίσως να οδηγούσε σε χειρότερες συνέπειες. Εξάλλου λόγω του Κοσσυφοπέδιου δημιουργήθηκε η ανάγκη για προφύλαξη και σύνεση, καθώς σημαντικοί στόχοι μπορούν να προχωρήσουν ακόμα και με περιορισμένη άσκηση βίας. Αυτό το παράδειγμα που επιφέρει όμως το Κοσσυφοπέδιο διαδραματίζει τα απολυταρχικά κριτήρια του Δόγματος Πάουελ, αλλά και μια επιστροφή στην λογική του Κλαούζεβιτς, της περιορισμένης χρήσης βίας ως νόμιμο μέσο κρατικής πολιτικής. Ωστόσο, για να συνεχιστεί αυτή η λογική του Κλαούζεβιτς και να λειτουργεί, θα πρέπει να δεχτούμε ένα αποτέλεσμα ακόμα και αν δεν είναι τέλειο ή πλήρες, καθώς ακόμα και τότε αξίζει να γίνει η προσπάθεια επ' αυτού.⁸⁶

---

⁸⁶ The independent international Commission on Kosovo, *Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons learned*, p. 85-90, 131-140

Επίλογος

Ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου ήρθε σε μια περίοδο, μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, όπου η Ευρώπη ακόμα μετρούσε και έκλεινε της πληγές της. Με την Ρωσία να πασχίζει να σταθεί στα πόδια της, καθώς μόλις 8 χρόνια πριν παρουσιάστηκε ως ανεξάρτητο κράτος, και τις σχέσεις της με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής να είναι αμφιταλαντευόμενες. Ωστόσο, είδαμε τις δύο αυτές χώρες να συνεργάζονται, ώστε να βρεθεί μια μέση λύση, τόσο με τις συνομιλίες στο Ραμπουγιέ της Γαλλίας, όσο και κατά την διάρκεια των αεροπορικών επιδρομών, αν και η Ρωσία ως σύμμαχος της Γιουγκοσλαβίας ήταν κατά αυτού του πολέμου. Θα λέγαμε ότι έπαιξε λοιπόν ένα εξισορροπητικό ρόλο στην εν λόγω κατάσταση. Παρόλα αυτά το ΝΑΤΟ θεώρησε αναγκαίο να σταματήσει έναν ανθρωπιστικό όλεθρο, να παρέμβει παρά το γεγονός ότι η συγκεκριμένη επέμβαση ουσιαστικά δεν είχε καμία σχέση με τον πρωταρχικό σκοπό ύπαρξης του οργανισμού, που δεν ήταν άλλος από την αποτροπή και την άμυνα ενάντια σε κάποια επικείμενη επίθεση της Σοβιετικής Ένωσης προς κάποιο κράτος της Δύσης. Όμως στην εν λόγω περίπτωση, η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης δεν δίνει πλέον λόγο ύπαρξης στο ΝΑΤΟ. Θα λέγαμε λοιπόν ότι με την επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο βρήκε ένα νέο λόγο ύπαρξης για να εκτελέσει την πρώτη του στρατιωτική εκστρατεία για λόγους ανθρωπιστικούς. Ενώ πριν την έναρξη του πολέμου το ΝΑΤΟ κρατούσε ένα καθαρά διπλωματικό προφίλ, όπως με την Βοσνία, η συνεχιζόμενη άρνηση συνεργασίας από την μεριά της Σερβίας, η οποία ήταν ένα κυρίαρχο κράτος, οδήγησαν το 1999 στην πρώτη αεροπορική επιδρομή του ΝΑΤΟ. Η αλήθεια είναι ότι δεν είναι δυνατόν να γνωρίζουμε ποια θα ήταν η έκβαση της κατάστασης αυτής, αν η Σερβία δεν κρατούσε την κυριαρχία της και έδινε πλήρη πρόσβαση στο ΝΑΤΟ με την αρχική Συνθήκη του Ραμπουγιέ, ούτε είναι γνωστό τι θα γινόταν αν το ΝΑΤΟ δεν είχε λάβει την πρωτοβουλία να επέμβει χωρίς την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας, λόγω της υπομονής και της αδράνειας των Ηνωμένων Εθνών. Είναι σίγουρο όμως, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, ότι σταμάτησε η ταλαιπωρία ενός λαού, και πλέον υπάρχει ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή, ακόμα και αν συχνά είναι αμφιλεγόμενη. Ωστόσο, αυτή η πράξη του ΝΑΤΟ να δράσει αυθαίρετα, άνοιξε τον δρόμο ενδεχομένως και για άλλες τέτοιες περιπτώσεις συγκρούσεων που ενδέχεται να συμβούν στο μέλλον, και που μπορεί ξανά στο όνομα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να συμβεί ένας πόλεμος που θα γίνει ίσως η αιτία να χαθούν ξανά ανθρώπινες ζωές.

ΠΗΓΕΣ

Ελληνική Βιβλιογραφία:

1. Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και στρατηγική στον Θουκυδίδη*, (Αθήνα: Εκδόσεις ΕΣΤΙΑ, 2018)
2. Αλέξης Ηρακλείδης και Άντα Διάλα, *Η ανθρωπιστική παρέμβαση κατά τον 19ο αιώνα*, (Αθήνα, εκδόσεις Επίκεντρο, 2020),
3. Jean-Jacques Rousseau, μετάφραση Βασιλική Γρηγοροπούλου και Αλβέρτος Σταινχάουερ, *Το κοινωνικό συμβόλαιο*, (Αθήνα : Εκδόσεις Πόλις, 2004)
4. Γιώργος Καφφές, *Τι είναι ο πόλεμος; Κοινωνιολογία της βίας και του πολέμου*- (Αθήνα: εκδ. Παπαζήση, 2008)
5. Denis Diderot, επιμέλεια: Ντεντόπουλος Κυριάκος, *Εγκυκλοπαίδεια*, (Αθήνα: εκδόσεις Καστανιώτη 1995)
6. Ηράκλειτος, Προσωκρατικοί, τόμος Β', μετάφραση: Ευάγγελος Ρούσσος (Αθήνα: Εκδόσεις Στιγμή, 2000)
7. Θουκυδίδη 3, 82-83, Αναστάσιος Γεωργακοπαπαδάκος, *Εκλεκτά μέρη από τον Θουκυδίδη, Γενική εισαγωγή, Κείμενο, Μετάφραση, Σχόλια*, (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μάλλιαρης, 1986)
8. Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης, *Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού*, (Αθήνα: εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2001)
9. Π. Λιάκουρας, *Το κυπριακό: Από την Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση ομοσπονδιακής επίλυσης*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης, 2007)
10. Στέλιος Περράκης, *Τα 60 χρόνια των Ηνωμένων Εθνών, Εισαγωγικές παρατηρήσεις για το μέλλον*, (Αθήνα-Κομοτηνή: εκδόσεις Σάκκουλας, 2006), σελ. 11-20
11. Σωτήρης Νταλής, *Η κρίση στο Κόσοβο*, η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ, (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ. 23-27
12. Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, Βιβή Δ. Κεφαλά, *Κόσοβο: η Εικόνα του Πολέμου, Όψεις Σύγχρονου Μιλιταριστικού Ανθρωπισμού*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών, 2001)

Ελληνική Αρθρογραφία:

1. Άγγελος Σπ. Γιόκαρης, *Η διεθνής πολιτική παρουσία στο Κοσσυφοπέδιο: διεθνής ανθρωπιστική συνδρομή υπό διεθνή έλεγχο, εντολή διαχείρισης ή αποκατάστασης στοιχείων κυριαρχίας*, Το Σύνταγμα, Διμηνιαία Επιθεώρηση Συνταγματικής Θεωρίας και Πράξης
2. Γεώργιο Μπαμπινιώτη, *Τα ετυμολογικά του πολέμου*, (Αθήνα: ΤΟ ΒΗΜΑ: Νέες Εποχές, 6 Απριλίου 2003)

Ξένη βιβλιογραφία:

1. Andrew Bacevich and Eliot Cohen, *War over Kosovo Politics and Strategy in a Global Age*, (Columbia University Press, 2001)
2. Andrew Cotte, *The Kosovo war in perspective*, (Blackwell Publishing, 2009)
3. Anthony Wanis, *The Rambouillet Negotiations: A precursor or failure?* (2014: American University Washington DC)
4. Benjamin S. Lambeth, *NATO's Air War for Kosovo-A Strategic and Operational Assessment*, (Santa Monica, Rand Publishing 2001)
5. Robert B. McCalla, "NATO's Persistence After the Cold War," *International Organization*, vol. 50, no. 3 (Summer 1996),
6. Bernd Reismann, *A level of analysis-approach to the Kosovo War*, (GRIN Verlag, December 21, 2012)
7. Carl von Clausewitz, edited and translated by Michael Howard and Peter Paret, *On war*, (New Jersey: Princeton University Press, 1976)
8. Carl von Clausewitz, *Περί του πολέμου*, (Θεσσαλονίκη: εκδόσεις Βάνιας, 1999), σελ. 31-40
9. Daniel L Bethlehem and Marc Weller, *The 'Yugoslav' Crisis in International Law. Cambridge International Documents Series. 5.* (Cambridge University Press, 1997)
10. Ethem Çeku - *Kosovo and Diplomacy since World War II_ Yugoslavia, Albania and the Path to Kosovan Independence*, (London-New York, L.B. Tauris & Co, 2016)

11. Florian Bieber and Zidas Daskalovski, *Understanding the War in Kosovo*, (London, Taylor & Francis e-Library, 2005)
12. Ian Clark, *Legitimacy in International Society*, (Oxford University Press, 2005),
13. Iulia Elena Socea, *NATO's Military intervention in Kosovo and the Diplomatic Alternative*, Editura Lumen, Department of Economics (2009, August)
14. Ivo H. Daadler and Michael E. D'Hanlon, *Winning ugly-NATO's war over Kosovo*, (Washington D.C., Brookings Institution Press, 2000)
15. Joseph Lepgold, *NATO's Post-Cold War Collective Action Problem*, (MIT Press, 1998),
16. Kenneth Waltz, *Man, the state and war: A Theoretical Analysis*, (Columbia University Press, 2001)
17. Kumbaro Dajena, *The Kosovo Crisis in an International Law Perspective: Self-Determination, Territorial Integrity and the NATO Intervention*, (NATO office of information and Press, 16 June 2001)
18. Lajos, Szaszdi (2008). *Russian Civil-Military Relations and the Origins of the Second Chechen War*. (Lanham: University Press of America, Inc., 2008)
19. Robert B. McCalla, "NATO's Persistence After the Cold War," *International Organization*, vol. 50, no. 3 (Summer 1996),
20. Sabrina P. Ramet, *Central and Southeast European Politics Since 1989*, (Cambridge University Press, 18 February 2010).
21. Thomas Hobbes, *On the citizen, (De Cive, 1651)*, (**CreateSpace** Independent Publishing Platform, 2015) preface, section 14
22. Tim Judah, *Kosovo: War and Revenge*, (New Haven and London: Yale University Press, 2000). p. 38
23. Yoram Deinstein, *War, Aggression and Self-Defense*, (Cambridge University Press, 2011), p. 176

Ξένη Αρθρογραφία και Ιστότοπος:

1. 'About us', United Nations, τελευταία πρόσβαση 22 Ιανουαρίου 2022
<https://www.un.org/en/about-us>
2. Christopher S. Chivris, *The Dayton Dilemma*, (Routledge 2010), p. 1-2
3. Eulex, *The Mission, The Mandate*, τελευταία πρόσβαση 20 Μαρτίου 2022
<https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16>
4. Europa Publications Limited, *A Political Chronology of Europe. Political Chronologies of the World. 1*, (Psychology Press, 2001).
5. European Commission, *The euro outside the euro area*, τελευταία πρόσβαση 22 Μαρτίου 2022, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro/use-euro/euro-outside-euro-area_en?fbclid=IwAR05thquI3NRuGoAtxUNZS-zNTHObwV9ZXQ4rANiHSlx49jp4jKddRij_EI
6. Financial Times, *"Police fail to crush resistance in Kosovo"*, (London) February 5, 1982
7. Frederic S. Pearson and Robert A. Baumann, *International military interventions: Identification and classification*, (Political Science Department and Center for International Studies, University of Missouri—St. Louis, June 19, 1987)
8. Michael Ignatieff, *Intervention and State Failure*, *Dissent*, Winter 2002, p. 1-4, 6
9. Milano, Enrico *"Security Council Action in the Balkans: Reviewing the Legality of Kosovo's Territorial Status"*, *European Journal of International Law*, Volume 14, Issue 5, November 2003, p. 999–1022, τελευταία πρόσβαση 16 Μαρτίου 2022,
<https://doi.org/10.1093/ejil/14.5.999>
10. Military Technical Agreement between the International Security Force ("KFOR") and the Governments of the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia, τελευταία πρόσβαση 15 Μαρτίου 2022,
<https://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm>
11. Nancy McEldowney, *Kosovo: Redefining Victory in an Era of Limited War*, (National Defense University-National War College, Washington, 2000), p. 1, 3-5

12. Noel Malcolm, *Kosovo: Only Independence Will Work*, The National Interest, 1 December 1998, τελευταία πρόσβαση 14 Μαΐου 2022
<https://nationalinterest.org/article/kosovo-only-independence-will-work-714>
13. North Atlantic Treaty Organization, "*The Alliance's Strategic Concept*," Agreed by the Heads of State and Government Participating in the meeting of the North Atlantic Council in Rome on 7-8 November 1991, τελευταία πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 2021
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm
14. 'Organization for Security and Co-operation in Europe MISSION IN KOSOVO'', Department of Human Rights and Rule of Law, τελευταία πρόσβαση 9 Οκτωβρίου 2021,
<https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/13062.pdf>
15. Ruza Petrovic and Marina Blagojevic "*The Migration of Serbs and Montenegrins from Kosovo and Metohija*", (Serbian Academy of Sciences and Arts, 2000)
16. Stanley Hoffmann, *The politics and ethics of military intervention*, (Harvard University, MA, 03 Mar 2008.)
17. The Associated Press, "*Minorities Leaving Yugoslav Province Dominated by Albanians*" October 17, 1981
18. The independent international Commission on Kosovo, *Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons learned*, (Oxford University Press, 2000), p. 259-263
19. United Nations Digital Library-, *Resolution 1199*, τελευταία πρόσβαση 22 Ιανουαρίου 2022, <https://digitallibrary.un.org/record/260416>
20. United Nations S Security Council, *Resolution 1244* (1999), p. 2
21. University, MA, 03 Mar 2008.)
22. Vienna Convention on the Law of Treaties 1969, *Article 52*, Vienna 23 May 1969, p. 18